DİJİTAL FOTOĞRAFLARIN KATALOGLANMASI:
BİR STANDART ÖNERİSİ

Nuh Mehmet TOPKARAOĞLU

Yüksek Lisans Tezi
Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı
Dr. Öğr. Üyesi Halit Buluthan ÇETİNTAŞ
2019
Her Hakkı Saklıdır

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BİLGİ VE BELGE YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

Nuh Mehmet TOPKARAOĞLU

DİJİTAL FOTOĞRAFLARIN KATALOGLANMASI: BİR STANDART ÖNERİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Dr. Öğr. Üyesi Halit Buluthan ÇETİNTAŞ

ERZURUM- 2019

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ BEYAN FORMU

10/05/2019

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum "Dijital Fotoğrafların Kataloglanması: Bir Standart Önerisi" adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim *.

☒ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

☐ Tezimin/Raporumun makale için **altı ay,** patent için **iki yıl** süreyle erişiminin ertelenmesini istiyorum.

10.05.219

Nuh Mehmet Topkaraoğlu

---

* **LİSANSÜSTÜ TEZLERİN ELEKTRONİK ORTAMDA TOPLANMASI, DÜZENLENMESİ VE ERİŞİME AÇILMASINA İLİŞKİN YÖNERGE**

.....

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesi MADDE 6– (1) Lisansüstü tezle ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.

Gizlilik dereceli tezler MADDE 7– (1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Dr. Öğr. Üyesi Halit Buluthan ÇETİNTAŞ danışmanlığında, Nuh Mehmet TOPKARAOĞLU tarafından hazırlanan bu çalışma 10/05/2019 tarihinde aşağıda isimleri yazılı jüri tarafından. Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Dr. Öğr. Üyesi Buket Candan İmza: .....

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Dündar Alikılıç İmza: .....

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi H. Buluthan Çetintaş İmza: .....

Prof. Dr. Sait UYLAŞ
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **IV**
ABSTRACT ..... **V**
KISALTMALAR DİZİNİ ..... **VI**
ŞEKİLLER DİZİNİ ..... **VIII**
TABLOLAR DİZİNİ ..... **IX**
ÖNSÖZ ..... **X**
GİRİŞ **1**
I. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ **2**
II. ARAŞTIRMANIN AMACI VE HİPOTEZİ **2**
III. ARAŞTIRMANIN ALANI VE KAPSAMI **3**
IV. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ **5**

BİRİNCİ BÖLÜM
FOTOĞRAF VE KATALOG KAVRAMLARININ KURAMSAL ÇERÇEVESİ

1.1. FOTOĞRAF KAVRAMI **6**
1.1.1. Fotoğrafın Tanımı 6
1.1.2. Fotoğrafın Kapsamı 7
1.1.3. Fotoğrafın Önemi 15
1.1.4. Fotoğrafın Özellikleri 16
1.2. KATALOGLAMA KAVRAMI **17**
1.2.1. Kataloglamanın tanımı 17
1.2.2. Kataloglamanın Kapsamı 17
1.2.3. Kataloglamanın Önemi 24
1.2.4. Kataloglamanın Özellikleri 25

İKİNCİ BÖLÜM
FOTOĞRAFIN TANIMLANMASI

2.1. BELGE OLARAK FOTOĞRAF **27**
2.2. BİLGİ MERKEZİ MATERYALİ OLARAK FOTOĞRAF **31**
2.3. GENEL STANDARTLAR İÇİNDE FOTOĞRAFIN TANIMLANMASI **35**
2.4. FOTOĞRAF TANIMLAMA STANDARTLARI **37**

2.4.1. Graphic Materials: Rules for Describing Original Items and Historical Collections....37
2.4.2. Information Interchange Model (IIM) ve IPTC Photo Metadata Standard....38
2.4.3. EXIF (Exchangeable Image File Format for Digital Still Cameras)....40
2.4.4. VRA (Visual Resources Association) Core....40
2.4.5. MIX (Metadata for Images in XML)....41
2.5. DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE YAPILAN UYGULAMALAR....41
2.5.1. Dünyadaki Uygulamalar....42
2.5.1.1. Kongre Kütüphanesi....42
2.5.1.2. İngiltere Milli Kütüphanesi....43
2.5.1.3. Fransa Milli Kütüphanesi....44
2.5.1.4. Kanada Kütüphanesi ve Arşivleri....44
2.5.1.5. Ulusal Bilim ve Medya Müzesi (İngiltere)....45
2.5.1.6. Edinburg Kütüphanesi....45
2.5.1.7. Smithsonian Enstitüsü....46
2.5.2. Türkiye'deki Uygulamalar....46
2.5.2.1. Milli Kütüphane....46
2.5.2.2. Anadolu Ajansı....47
2.5.2.3. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi....47
2.5.2.4. Koç Üniversitesi Vehbi Koç Ankara Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi....48
2.5.2.5. Devlet Arşivleri....48
2.5.2.6. İstanbul Fotoğraf Müzesi....49
2.5.2.7. Türk Silahlı Kuvvetleri Foto Film Merkezi Komutanlığı....49

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

UYGULAMA

3.1. BULGULAR VE DEĞERLENDİRME....50
3.1.1. Standartlar....50
3.1.1.1. Graphic Materials: Rules for Describing Original Items and Historical Collections....50

3.1.1.2. Information Interchange Model (IIM) ve IPTC Photo Metadata Standard 51
3.1.1.3. EXIF (Exchangeable Image File Format for Digital Still Cameras) 51
3.1.1.4. VRA (Visual Resources Association) Core 57
3.1.1.5. Guide to PRISM (Publishing Requirements for Industry Standard Metadata) Digital Image Metadata Encoding 58
3.1.2. Standart Önerisi Taslağı 65
3.1.2.1. Fotoğraf Kataloglama (Tanımlama) Standardı Taslağı 1. Aşama 66
3.1.2.2. Fotoğraf Kataloglama (Tanımlama) Standardı Taslağı 2. Aşama 68
3.1.3. Yapılan Görüşmeler 69
3.1.3.1. Fotoğraf Kataloglama (Tanımlama) Standardı Taslağı 3. Aşama 75
3.1.4. Türkiye'deki Uygulamaların Standart Taslağına Göre Değerlendirilmesi 77
3.1.4.1. Milli Kütüphane 77
3.1.4.2. Anadolu Ajansı 78
3.1.4.3. Koç Üniversitesi Vehbi Koç Ankara Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi 80
3.1.5. Standart Altyapısı 81
3.2. UYGULAMA SONUCU VE DEĞERLENDİRME 84

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
BİR STANDART ÖNERİSİ

4.1. STANDART ÖNERİSİ ALAN TANIMLAMALARI 87
4.1.1. Ana Alan 87
4.1.2. Otomatik Alan 91
4.2. SİSTEM GEREKSİNİMLERİ 93

SONUÇ VE ÖNERİLER 94
KAYNAKÇA 97
EKLER 108
EK 1. Görüşme Formu 108
ÖZGEÇMİŞ 110

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DİJİTAL FOTOĞRAFLARIN KATALOGLANMASI: BİR STANDART ÖNERİSİ

Nuh Mehmet TOPKARAOĞLU

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Halit Buluthan ÇETİNTAŞ

2018, 110 sayfa

Jüri: Dr. Öğr. Üyesi Halit Buluthan ÇETİNTAŞ (Danışman)
Prof. Dr. Dündar ALİKILIÇ
Dr. Öğr. Üyesi Buket CANDAN

İnsanoğlunun tarihine bakıldığında insanlığın ürettiği ilk belgenin Altamira Mağarası'nın duvarlarına çizilen resimlerin olduğu görülmektedir. Doğayı taklit etmeyi otuz bin yıldır sürdüren insanlık bunu farklı evrelerde sürdürmüştür. Mağara duvarlarında başlayan çizim ile anlatım, hayvan derilerinde, taşlarda, duvarlarda ve sonunda tuvalde kendisine yer bulmuştur. Bununla yetinmeyen insanlık, ışığı kullanarak görüntüler oluşturmuş ve sonunda bu görüntüleri sabitleyerek kaydetmeyi başarmıştır. Bugün bu kaydetme işlemine fotoğraf çekmek denmektedir. Son 190 yıla damgasını vuran fotoğraf, bu süreçte büyük bir ilerleme kaydederek çoğaltılabilen, düzenlenebilen, birbirine eklenerek hareketli görüntü oluşturulabilen bir materyale dönüşmüştür. Fotoğrafın bu şekildeki gelişimi hem toplumsal hem de sanatsal olarak farklılaşmaları beraberinde getirmiştir. Belge niteliği kazanan fotoğraf, toplumların görsel hafızası olmuştur. Öte yandan kendine sanat alanında yer bulan fotoğraf, gerçekliği sayesinde kamuoyuna yön verebilen bir unsur konumuna gelmiştir. Bakıldığında kampanya, reklam, tanıtım, propaganda, vb. içeriklerinde sözlerden ziyade görselliği ön planda tutarak fark edilmeye, etki etmeye çalıştıkları görülmektedir. Her şeyiyle görselliğe yani fotoğrafa yönelen, fotoğrafla yönlenen bu yeni toplum düzeninde, fotoğrafın takibi ve kontrolü önem arz etmektedir. Çalışmada, dijital fotoğrafın belge olarak önemi aktarılmaya çalışılacak, fotoğrafın ve bilginin tasnif edilmesi süreci irdelenecektir. Bu süreçte fotoğrafın bilgi merkezi materyali olarak dünyadaki yeri incelenecektir. Çalışma sonucunda geliştirilmesi amaçlanan standart ile görsel hafızanın korunmasına, fotoğrafın belge olarak değerinin ortaya konmasına ve yerel bir standart oluşturarak bu alandaki boşluğu doldurmak arzulanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kataloglama, fotoğraf kataloglama, dijital fotoğraflar, dijital fotoğraf kataloglama, kataloglama standartları.

ABSTRACT

MASTER THESIS

CATALOGING OF DIGITAL PHOTOGRAPHS: A STANDARD PROPOSAL

Nuh Mehmet TOPKARAOĞLU

Advisor: Assist Prof. Dr. Halit Buluthan ÇETİNTAŞ

2019, Page: 110

Jury: Assist Prof. Dr. Halit Buluthan ÇETİNTAŞ (Advisor)
Prof. Dr. Dündar ALİKILIÇ
Assist Prof. Dr. Buket CANDAN

When we look at the history of mankind, it is seen that the first document produced by humanity is the pictures drawn on the walls of Altamira Cave. The imitation of nature for 30 thousand years has continued in different stages. Expression by drawing began on the walls of the cave, then found its place on the animal skins, stones, walls and eventually the canvas. Humankind do not confine oneself to drawing, managed to create images using the light and eventually recorded these images by fixing them. Today, this recording process is called taking pictures. The photograph, which has left its mark on the last 190 years, has made great progress in this process; a material that can be reproduced, edited, attached to each other and transformed into a moving image. This development of photography has brought both social and artistic differences. Photograph became a document for visual memory of societies. On the other hand, photography, which takes its place in the field of art, has become a factor that can give direction to the public due to its reality. When we look at the campaign, advertising, promotion, propaganda, etc. it is seen that they try to be noticed and to influence by keeping the visuality in the foreground rather than words. In this new society, which is manipulated by photography, which is directed towards photography, photography is controlled and control is important. In this study, the importance of digital photography as a document will be studied and the process of classification of photography and information will be examined. In this process, the place of photography in the world as the information center material will be examined. At the end of the study, it is desired to protect the visual memory with the standard which is intended to be developed, to reveal the value of the photograph as a document and to fill the gap in this area by forming a local standard.

Keywords: Cataloging, Cataloging Photographs, Digital Photographs, Cataloging Digital Photographs, Cataloging Standards

KISALTMALAR DİZİNİ

AAKK : Anglo Amerikan Kataloglama Kuralları

AAKK2 : Anglo Amerikan Kataloglama Kuralları 2

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

ALA : Amerikan Kütüphaneciler Derneği

CCD : Charge Coupled Device

CNLIA : Kongre Kütüphanesi ve Bilgi Dernekleri Konseyi

DACS : Amerikan Arşivciler Derneği'nin İçerik Standardı

DC : Dublin Core

DCMI : Dublin Core Üst Veri Girişimi

EAD : Kodlanmış Arşiv Tanımlama

EXIF : Dijital Kameralar için Değiştirilebilir Resim Dosyası Formatı

ID : Kimlik/Tanımlama

IFLA : Uluslararası Kütüphane Dernekleri Federasyonu

IIM : Bilgi Değişim Modeli

IPTC : Uluslararası Basın Telekomünikasyon Konsülü

ISAD : Uluslararası Arşiv Tanımlama Standardı

ISBD : Uluslararası Bibliyografik Tanımlama Standardı

ISO : Uluslararası Standartlar Teşkilatı

LC : Kongre Kütüphanesi

LA : Kütüphaneciler Derneği (İngiliz)

MARK : Makinece Okunabilir Katalog

NASA : Ulusal Havacılık ve Uzay Dairesi

NISO : Ulusal Bilgi Standardı Organizasyonu (Amerika)

RAD : Arşiv Tanımlama Kuralları (Kanada)

RDA : Kaynak Tanımlama ve Erişim Standardı

TGM : Görsel Materyal Sözlüğü

XML : Genişletilebilir İşaretleme Dili

VEKAM : Vehbi Koç Ankara Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi

VRA : Görsel Kaynaklar Derneği

VRA Core : Görsel Kaynaklar Derneği Temel Standardı

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1.1. İbnü'l Heysem'in üç mum deneyi.....9
Şekil 1.2. La Gras'da Pencereden Görünüm. Joseph Nicéphore Niépce'in çekmiş olduğu ilk fotoğraf.....11
Şekil 2.1. Vietnam Savaşını sona erdiren kareler.....28
Şekil 2.2. Carter'ın hafızalardan silinmeyen karesi.....28
Şekil 2.3. Körfez Savaşı'nda yer alan karabatak fotoğraflarından birisi.....29
Şekil 2.4. İlk Karadelik Fotoğrafı.....31
Şekil 3.1. Örnek fotoğraf özellikler bölümü.....52
Şekil 3.2. Örnek fotoğraf exif bilgileri -1-.....53
Şekil 3.3. Örnek fotoğraf exif bilgileri -2-.....54
Şekil 3.4. Örnek fotoğraf exif bilgileri -3-.....55
Şekil 3.5. Örnek fotoğraf exif bilgileri -4-.....56

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 3.1. Graphic Materials: Rules for Describing Original Items and Historical Collections standardı derleme tablosu 51
Tablo 3.2. (IIM) ve IPTC Photo Metadata standardı derleme tablosu 51
Tablo 3.3. EXIF Standardı Derleme Tablosu 57
Tablo 3.4. VRA Core standart yapısı derleme tablosu 58
Tablo 3.5. Guide to PRISM Digital Image Metadata Encoding rehberi derleme tablosu 65
Tablo 3.6. 5 yapının tek bir tabloda derlenmesi 66

ÖNSÖZ

Başta tezin her sürecinde bilgisi ve yol göstericiliği ile bu zorlu araştırma ve analiz sürecini bitirmemi sağlayan tez danışmanım saygı değer Hocam Dr. Öğr. Üyesi Halit Buluthan ÇETİNTAŞ'a,

Yüksek lisans eğitimim süresince bilgi ve tecrübelerinden faydalandığım, derslerine katılma şansı bulduğum Atatürk Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü hocalarıma,

Tez savunma jürisinde yer alarak bu yolda ki son adımları birlikte attığımız kıymetli jüri üyesi hocalarıma,

Lisans eğitimim süresince 'tek kitaplı insan' olmamamız için uğraşan pek kıymetli Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü hocalarıma,

En çokta bu yolda kahrımı gece gündüz çeken eşim Çağla'ya, beni bugünlere getiren sevgili anneme ve bu süreçte dünyaya gelip her şeyim olan sevgili kızım Defne'ye canı gönülden teşekkür ederim.

Erzurum – 2018 **Nuh Mehmet Topkaraoğlu**

GİRİŞ

Görüntünün makine aracılığı ile sabitlenmesi sonucu doğan fotoğraf 190 yılı aşkındır insan yaşamında yer edinmektedir. Öyle ki magazin dergilerinden gazete haberlerine, sosyal medyadan dava dosyalarına kadar fotoğraf farklı işlevlerde günlük hayatımızda yer almaktadır. Bazen bir kanıtken bazen bir reklamın vurucu gücü, bazen bir sanat unsuruyken bazen bir haberin parçası olmaktadır. Birçok alanda kendisine yer bulan ve kendi alanını yaratan fotoğraf elbette dijital dünyanın sıçrama tahtasıyla tarihinin zirvesini yakalamıştır. Örnek vermek gerekirse 1900'lerde Kongre Kütüphanesinde 100 bin fotoğraf kataloglanmışken (Kusnerz, 1992: 45) bu sayı bugün 14 milyonu bulmuştur (Alexander ve Meehleib, 2001: 190). Öte yandan bugün Instagram'a günde 70 milyon fotoğraf yüklenmektedir (Webrazzi, 2015). Fotoğraf makinelerinin son kullanıcının –yani bizlerin- cebine kadar girmiş olduğu böylesi bir dönemde bu durumu yadsımamak gerekir. Gelişen iletişim teknolojileri ve küreselleşen dünya göz önünde bulundurulursa fotoğrafın hayattaki rolü daha iyi anlaşılabilir.

Fotoğrafın bilgi merkezleri açısından durumuna bakılacak olursa 1900 senesinde Kongre Kütüphanesi fotoğraf dermesi 100 bine ulaşmıştı. Avrupa Koruma ve Erişim Komisyonu (European Commission on Preservation and Access) isimli komisyonun 1999 senesinde yürüttüğü bir araştırma ise durumu bilgi merkezlerinin bugünü açısından ortaya koymaktadır. Araştırma, 29 ülkeden 141 kurumu kapsamaktadır. Kurumlar bünyelerinde 700 ila 12 milyon arası fotoğraf barındırmakta olup, toplamda 120 milyon fotoğrafı derlemektedirler. Avrupa çapında yapılan bu çalışmada araştırmacılar, 300 kuruma anket göndermişler fakat 141'inden yanıt alabilmişlerdir. Araştırma, bu 141 enstitünün fotoğraflarını dijitale taşıma eğiliminde olduğunu ve bu süreci yönetirken kataloglamanın en çok zaman alan ve maliyeti yüksek olan aşama olduğunu göstermiştir. Öte yandan mevcut kullanılan tanımlamaların yetersiz oluşu, fotoğrafların bulunmasına ve kullanılmasına engel olmaktadır. Çalışmada, arşivlerin 1980'li yıllardaki durumuna da değinen araştırmacılar o dönemlerde fotoğrafların kâğıt belgelerle birlikte saklanıp kâğıt belge gibi işlem gördüğünü ortaya çıkarmışlardır. Çünkü 1980'lere kadar fotoğraf ayrı bir materyal türü olarak görülmemekteydi. (Klijn ve Lusenet, 2004).

Fotoğraf tanımlama standartlarının geliştirilme süreçleri 1980'li yıllara denk gelmektedir. 1990'lı yıllarda bu konuda birçok çalışma yapılmış olup, bu çalışmaların

revizyonları ve yeni çalışmalarla bu alandaki standartlaşma süreci 2000'lerin başına kadar devam etmiştir. Hali hazırda yeni geliştirilen bir standart yoksa da raporlar ve rehberlerle konuya farklı yaklaşımlar sergilenmektedir. 1990'larda başlayıp 2000'li yıllar ile tırmanışa geçen internet ortamının da etkisi ile 2000'ler sonrasında fotoğrafın dijital olarak ele alındığı farklı raporlar ve rehberler hazırlanmıştır.

I. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Fotoğrafın belge olma özelliği ile tarihe ışık tuttuğunu söylemek yanlış olmaz. Fotoğraf bir ülkenin, bir şehrin görsel hafızasıdır. Değişen doku, tarihi olaylar fotoğraflar aracılığı ile 'izlenir', hatırlanır. Bu görsel hafızayı denetim altında tutmak için de farklı ülkelerde birçok standart yapı geliştirilmiştir. Fotoğrafı tanımlayan bu yapılar başta Amerika ve İngiltere olmak üzere Fransa, Kanada gibi fotoğrafa önem vermiş ülkelerde geliştirilmiştir. Hem kütüphaneler hem de arşivler için geliştirilen bu tanımlama standartları zaman içerisinde çeşitlenmiş ve evrimleşmiştir.

Türkiye'de ise fotoğrafların derlenmesine ilişkin ciddi ölçekte çalışmalara rastlanmamaktadır. Fotoğraf, dünyada farklı standartlaşma çalışmaları ile denetlenmeye çalışılmaktaysa da ülkemizde fotoğrafın denetlenmesine yönelik herhangi bir standart yapı geliştirilmemiştir. Ayrıca bu konuya ithaf edilen akademik çalışma sayısı da çok azdır. Çalışma, ulusal anlamda fotoğrafların kataloglanmasına yönelik bir model sunacağı için önem arz etmektedir.

Türkiye'de fotoğrafların kataloglanması esnasında kullanılan standartlar, dijital fotoğrafı tanımlamakta yetersiz kalmaktadır. Bu durum, fotoğrafların bulunmasını ve kullanılmasını engellemektedir. Standart önerisi, bir fotoğrafa erişmenin ötesinde daha kapsamlı ve detaylı bir yapıyı hedeflemektedir. Bu yapı sayesinde dijital fotoğrafı her yönüyle tanımlayarak görsel tarihin erişilebilirliğini artırmak amaçlanmaktadır. Çalışma, hızla artan görsel kaynakları, bibliyografik denetim altına almada bir adım olacaktır.

II. ARAŞTIRMANIN AMACI VE HİPOTEZİ

Araştırmanın amacı, öncelikle dijital fotoğrafların kataloglanması konusunda literatüre katkı sunmaktır. Bunu yaparken dünyada fotoğrafların kataloglanması için geliştirilmiş standartlardan ve fotoğrafçıların konu ile ilgili görüşlerinden yararlanılarak

bir standart yapı geliştirilecektir. Araştırmanın önemi ise ulusal çapta düşünülen bu standart yapı ile ülkemizde derlenmekte olan fotoğrafların bibliyografik denetiminin sağlanacağı düşünülmektedir.

Fotoğrafa farklı bakış açıları sunan standartlardan derlenecek olan standart önerisi, bu yapıların fotoğrafa bakışını da barındıracaktır. Fotoğrafçının, fotoğraf makinesi üreticisinin, reklamcının, basın-yayıncının fotoğraf tanımlamalarından harmanlanacak yapı, bu derinliğiyle fotoğrafı en kapsamlı şekilde tanımlayacaktır.

Araştırma kapsamında çalışmanın iki temel hipotezi bulunmaktadır:

H1. Türkiye'de fotoğraf dermesine sahip kurumlar, dijital fotoğrafa yönelik uluslararası standartları kullanmamaktadır.

H2. Türkiye'de kullanılan mevcut standartlar, 'dijital' fotoğrafı tanımlamakta yetersiz kalmaktadır.

III. ARAŞTIRMANIN ALANI VE KAPSAMI

Çalışmada, ulusal ve uluslararası alanda yapılan çalışmalar incelenmiştir. Uluslararası alanda incelenen çalışmalar, Amerika, İngiltere, Kanada ve Fransa ile sınırlı tutulmuştur. Bu ülkelerin milli kütüphaneleri ile fotoğraf arşivine sahip müzeleri ve arşivleri incelenmiştir. Öte yandan ulusal çapta fazla örnek olmadığından, bulunabilen bütün örnekler değerlendirmeye alınmıştır. Ulaşılabilen kurumlarla görüşmeler yürütülerek, kullandıkları sistemler daha net anlaşılmaya çalışılmıştır.

Öte yandan çalışmanın kapsamı sadece kataloglama standartları ile sınırlı tutulmuştur. Değerlendirmeye alınan örneklerin kullandıkları sistemler, genel biçimde sorgulanmamış, standart yapıları ve bu yapıları kullanış biçimleri irdelenmiştir. Burada asıl amaç dijital fotoğrafın tanımlanıp tanımlanamadığıdır. Araştırmada dikkat çekilen nokta her standardın eksik yönlerinin oluşu ve bu eksiklerin giderilmesinin gerekliliğidir.

Bu araştırmanın temel çıktısı olacak olan standart yapı ana ve alt alanlardan oluşacak taslak bir model olarak düşünülmektedir. Çıkarılacak olan bu şablon temelde fotoğrafın kullanıldığı her alana hitap ederek fotoğrafı eksiksiz tanımlamayı öngörmektedir. Bu temel yaklaşımın üzerine oluşturulacak olan alan ve alt alanlar için

sistem alt yapı gereksinimleri de belirlenmiştir. Son olarak ise bu şablon üzerine öneriye uygun olacak şekilde alan ve alt alan tanımlamaları yapılmıştır.

Çalışma planı aşağıda yer alan süreçleri içermektedir:

1. Betimleme yöntemi ile önce mevcut durum ortaya koyulmaya çalışıldı. Fotoğrafın ve kataloglamanın tarihi gelişimlerinden başlanarak önemlerinin belirtilmeye çalışıldığı ilk aşamada fotoğrafın tanımı ve tarihçesi işlendi.

2. Benzer şekilde bilgi merkezleri tarihi özelinde kataloglama da tarihsel süreci içinde değerlendirildi.

3. Belge olarak fotoğraf, yani fotoğrafın gücü de birkaç örnekle açıklanmaya çalışıldı.

4. Bilgi merkezinde fotoğrafın konumu konusuna değinildi.

5. Fotoğrafın kataloglanmasına giden tarihi süreç ele alındı.

6. Türkiye ve dünyadaki bilgi merkezlerinde fotoğraflara yönelik geliştirilen uygulamalar derlendi. Bu betimleme çalışmalarında kurumları seçerken erişilebilirlik (kolayda örnekleme) (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 141) göz önünde bulunduruldu.

7. Dünyada kullanılmakta olan fotoğrafa yönelik kataloglama standartları incelendi. Sadece standartlar değil ayrıca bu konuda yayınlanan rapor ve rehberlere de değinildi.

8. Bu aşamada standart taslağına ilk hali verildikten sonra kolayda örneklem yöntemi ile belirlenip ulaşılan fotoğrafçılarla, derlenen ve eklemelerde bulunulan standart taslağı üzerine tartışmalar yürütüldü. Bu tartışmalar sonucu uç cevaplar değerlendirmeye katılmadan görüşme içerikleri analiz edildi. Ortaya çıkan talepler doğrultusunda standart taslağı revize edildi.

9. Öneri haline dönüştürülen taslakla ülkemizde uygulanan sistemler karşılaştırılıp standart önerisi sınamaya tabi tutuldu.

10. Taslağın sistem gereksinimlerini belirlemek için bir yazılımcı ile görüşmeler yürütüldü. Görüşmeler sonunda standart önerisi için sistem gereksinimleri ve nasıl çalışabileceği mütalaa edilerek bilgi alındı. Bu aşamada ise yapılandırılmamış görüşme tekniği kullanıldı. Yapılandırılmamış görüşme tekniği görüşmenin gidişatını katılımcının cevaplarının belirlediği, genel konuları belli olsa da net bir soru listesinin olmadığı, görüşmecinin katılımcıyı yönlendirerek derinlemesine cevaplar aradığı bir veri toplama

yöntemidir (Berg, 2015: 135). Sistemle ilgili derinlemesine analiz yapılabilmesi için bu yöntemin kullanılması uygun bulundu.

11. Tüm bu süreçler sonunda standardın alan ve alt alanları tanımlanmış, sınanmış ve sistem gereksinimleri belirlenmiş oldu.

12. Tüm bu çalışmanın sonucunda standart önerisi oluşturulup son hali verilmiş oldu.

IV. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ

Araştırmanın amacına uygun, araştırma evrenini temsil ettiği düşünülen bir gruba dayalı olarak genelleme yapılmasına imkân tanıyan bir araştırma yöntemi olan, kurumların, varlıkların, grupların, olayların ve çeşitli alanların betimlenmesi için kullanılan, mevcut durumları, koşul ve özellikleri olduğu gibi açıklama yoluna giden betimleme yöntemi araştırmanın temel yöntemi olmuştur (Kaptan, 1998: 59).

Örnekleme yöntemi olarak ise araştırmada yakın olan ve erişilmesi kolay olan örneklemin en doğru örneklem türü olduğu savunulan kolayda örneklem yöntemi kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 141). Bu yöntemi seçerken araştırma konusunun genişliği ve çeşitliliği sebebiyle ulaşılabilir olanların en doğru örnekler olacağı düşünülmüştür.

Veri toplama aracı olarak, görüşme formu yaklaşımı benimsenmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme olarak bilinen bu yöntemde araştırmacı önceden hazırladığı soruları görüşmeciye sorar. Her görüşmeciye aynı soruları yöneltileceği için sistematik ve karşılaştırmalı cevaplar alınabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 150). Görüşme formunun bu karşılaştırmalı analiz özelliği araştırma için en uygun yöntem olarak öne çıkmaktadır.

Görüşmelerde katılımcılara aşağıda yer alan üç soru sorulmuştur. 2. ve 3. sorular, "standart taslağı" (EK. 1) hakkındadır. Sorular şöyledir:

1. **Soru: "**Bir fotoğrafı tanımlamak (ve arayıp bulmak) için fotoğrafın hangi bilgilerinin kaydedilmesi gerektiğini düşünüyorsunuz?"
2. **Soru:** "Aşağıda yer alan öneriyi incelediğinizde gereksiz veya eksik gördüğünüz alanlar ve alt alanlar var mıdır? Varsa nelerdir?"
3. **Soru:** "Aşağıda yer alan altı çizili alanların gerekli olduğunu düşünüyor musunuz? Olumlu ve olumsuz yorumlarınız nelerdir?"

BİRİNCİ BÖLÜM

FOTOĞRAF VE KATALOG KAVRAMLARININ KURAMSAL ÇERÇEVESİ

1.1. FOTOĞRAF KAVRAMI

Bu başlık altında öncelikle fotoğraf tanımlanmaya çalışılmıştır. Ardından fotoğrafın mağara duvarlarına uzanan tarihi irdelenmiştir. Tüm bu bilgiler ışığında değerlendirilen fotoğrafın önemi ve gücü ortaya konulmuştur.

1.1.1. Fotoğrafın Tanımı

Fotoğraf en temel ve bilinen tanımıyla ışıkla resim çizmek demektir. Yunanca ışık anlamına gelen "photos" ile çizmek anlamını taşıyan "graph" kelimelerinin birleşiminden oluşur (Hedgecge, 2006: 6). Büyük Türkçe Sözlükte ise fotoğrafın "1. Çeşitli araç ve malzeme kullanarak görüntüyü özel bir yüzey üzerinde sabitleme, 2. Bu yöntemle aktarılarak çoğaltılan resim, foto" olmak üzere iki anlamı verilmektedir (TDK, 2017a). Türkiye Fotoğraf Sanatı Federasyonunun Fotoğraf Terimleri Ansiklopedik Sözlüğüne göre ise fotoğraf; "Görüntüyü, ışığa karşı duyarlıklı (cam, kâğıt gibi) bir yüzey (duyarkat) üzerinde özel makineyle saptama yöntemi. / Optik ve kimyasal süreçleri kullanarak yüzey üzerinde kalıcı görüntü elde etme. / (mec) Görüntü." şeklinde ifade edilmektedir (TFSF, 2017). Bu tanımlar ışığında fotoğrafın ışık kullanılarak oluşturulduğu, bir yüzeye kaydedildiği (işlendiği) ve çoğaltılabilir olduğu söylenebilir. Fotoğraf yüzey üzerinde görüntü oluşturmanın bir adım ilerisidir. Yüzey üzerinde oluşturulan görüntü kaydedilip çoğaltılabiliyorsa fotoğraf niteliği kazanmaktadır.

Türk Dil Kurumunun da belirttiği gibi bu görüntü oluşturma ve saptama süreçleri makine (fotoğraf makinesi) aracılığı ile yapılmaktadır. Ama ilk adım yüzey üzerinde görüntü oluşturup bunu sabitlemektir. Bu sebeple yüzey üzerinde görüntü oluşturma yöntemleri teknik açıdan fotoğrafın ilk adımları olarak kabul edilmektedir. Yüzey üzerine resmetmenin tarihi teknik olarak fotoğrafın tarihi olarak sayılabilir.

1.1.2. Fotoğrafın Kapsamı

Görüntü doğası gereği önce zihinde var olmaktadır. İlk insanlardan bugüne zihinde ki duygu, düşünce yüzey üzerine işlenmiştir (Parsa, 2007: 2). Yapılan araştırmalara göre insanoğlu ilk defa Altamira Mağarasında yüzey üzerine resmetmeye başlamıştır. Bu ilk çizimler büyü aracı olarak kullanılmaktaydı. O dönemki insanlar bu çizimlerin onları koruyan ve onlara güç veren imgeler olduklarına inanıyorlardı (Gombrich, 1997: 42). Avcı-toplayıcı insanlar mağara duvarlarına av hayvanlarını ve onları avlama yöntemlerini de çizmişlerdir. Geyik, bizon, yaban domuzunun yanı sıra bazı el işaretleri de mağaradaki "sanat eserleri" arasında yer alır. Günümüze ulaşmış olan ilk tarihi belge diyebileceğimiz Altamira Mağara duvar resimleri kazıma, çizme ve boyama gibi yöntemler kullanılarak oluşturulmuşlardır (Kılıç, 2008: 48).

Çevresinde olup bitenleri imgeleyerek yüzey üzerine aktarma merakı bu tarihten sonra insanların önde gelen uğraşlarından birisi olmuştur. Resmetme anlatım çabasına dönüşmüş ve bu yolla bilindiği üzere yazı icat olmuştur. Yazıya evrilen yüzey üzerine resmetme tekniği yok olmamış kendisine farklı alanlar bulmuştur. Bu aşamaya geçerken insanlar yüzey üzerine resmetmenin farklı bir türü olan ışık ile yüzey üzerinde görüntü oluşturmayı keşfetmiştir. Temel olarak yansımalar ve gölgeler buna örnek olarak verilebilir. Bu resmetme yöntemi sonuç olarak sabitlenmiş "belgeler" değil geçici "görüntüler" ortaya çıkarmıştır. Bu görüntü oluşturma yöntemi üçe ayrılmıştır. Bu yöntemler şunlardır: (Kılıç ve diğerleri, 2016: 8)

a) Gölgeler olarak görüntü oluşumu,
b) Yansımalar olarak görüntü oluşumu,
c) Güneş ışığının etkisiyle çeşitli bitki, hayvan salgısı ve mineral yüzeylerinde renk değişimi sonucunda ortaya çıkan görüntü oluşumu

Bu üç yöntemle oluşan görüntülere geçici oldukları için hayali görüntü de denilmektedir. Bu yöntemle oluşan görüntü dış hatları belli ve tek renkten oluşuyorsa buna siluet denilmiştir. Örneğin bir saatin güneşin etkisi ile kolumuzda bıraktığı iz tipik bir siluettir. Gölgeler ve yansımalar izdüşümü olarak gerçekleşir. Bunun oluşabilmesi için ise ışık kaynağı, nesne ve yüzey gerekmektedir (Kılıç ve diğerleri, 2016: 8). Yani ışık bir nesneye çarpar ve onun siluetini ya da yansımasını bir yüzeye düşürür. Projeksiyon olarak da ifade edilen izdüşümü ise bir nesnenin yansıması veya gölgesidir. Eğer ışığa maruz

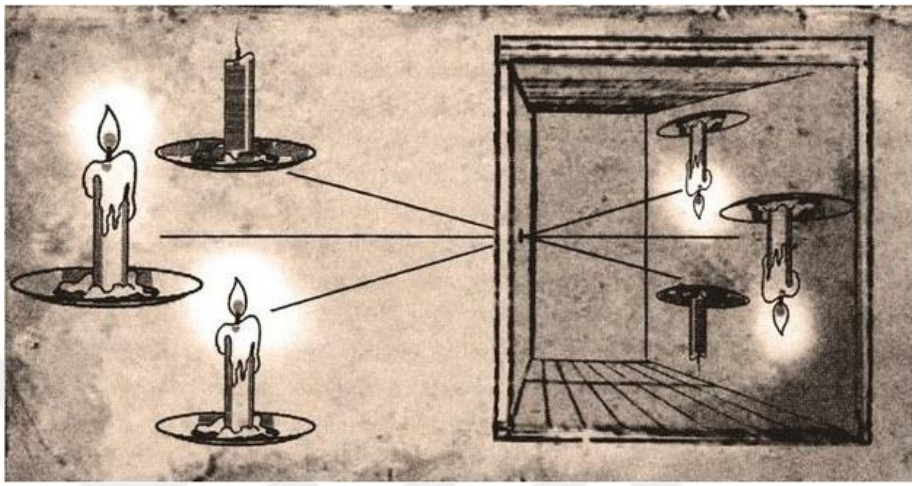
kalan nesne ışık geçirmez ise izdüşümü gölge (siyah), eğer nesne ışığı geçiriyorsa izdüşümü farklı tonlarda oluşacaktır.

M.Ö. 5. Yüzyılda Çinli bir filozof olan Mo-Ti, ilk defa görüntü elde etme yöntemi olarak *Değerli Karanlık Kutu* fikrini ortaya atmıştır. Mo-Ti'nin *Değerli Karanlık Kutu* veya *Toplanma Yeri* olarak bahsettiği bu sisteme daha sonraları kamera obskura (*Camera Obsurca)* adı verilmiştir (Işık, 2010: 4). Mo-Ti yazılarında küçük bir delikten içeriye giren ışığın yüzeyde ters görüntü oluşturduğundan bahsetmektedir (Budak, 2018: 5). Latincede "*Camera*" oda, "*Obscura*" ise karanlık demektir (Kılıç ve diğerleri, 2016: 9). Kamera obskura, Türkiye Fotoğraf Sanatı Federasyonunun Fotoğraf Terimleri Ansiklopedik Sözlüğünde günümüz fotoğraf makinelerinin atası olarak nitelendirilmekte; en basit şekliyle bir duvarında küçük bir delik bulunan karartılmış bir oda şeklinde tanımlanmaktadır (TFSF, 2017). Bu delikten geçen ışık karşı duvarda, dışarıdaki görüntünün baş aşağı gelmiş biçimini oluşturmaktadır. Bu olaya MÖ 4. yüzyılda Aristoteles tarafından da değinilmiş, daha sonra geliştirilerek resim yapımında kullanılmıştır. 16. yüzyılda bu araçlara ince kenarlı mercekler yerleştirilmiştir.

Kamera obskuraya ışığa karşı duyarlı bir malzeme yerleştirilmesini ilk düşünen kişi 1800'lerde Thomas Wedgwood olmuştur. Porselen tüccarı olan Wedgwood desenleri aktarmada camera obskuradan faydalanmıştır. Wedgwood görüntüyü bir süreliğine sabitlemişse de kalıcı olarak görüntü elde etmeyi başaramamıştır (MEB, 2012: 7). Fransız Niepce ise bu düşünceyi gerçekleştirerek ve ilk fotoğrafı 1827'de çekmeyi başarmıştır (TFSF, 2017). Yani kameranın tarihinin M.Ö. 4. yüzyılda başlayıp 1827 icat edildiğini söylememiz yanlış olmaz.

Aristoteles'in Sorunlar isimli kitabında yer alan kamera obskura fotoğrafa giden yoldaki en büyük adımdır. Işığın bir alet aracılığı ile görüntü oluşturmak için kullanımı fikir olarak varsa da deneysel olarak ispatı biraz daha geç olmuştur. 965-1039 yılları arasında yaşamış olan İbnü'l Heysem optik alanındaki önemli çalışmalarıyla bilinmektedir. Topdemir (2002: 70)'e göre kamera obskura, modern optiğin kurucusu sayılan İbnü'l Heysem'in Kitab el-Menazır adlı eserin de "ışıkların ve renklerin havada ya da benzeri saydam nesnelerde karışmadığı açıktır" ifadesi yer almaktadır. Eserin devamında: "ışıkların karanlık bir mekâna geçip, oradaki bir perde üzerine düştüğü aralığın (deliğin) önünde farklı uzaklıkta ve şekilde yerleştirilmiş çok sayıda mumun ışığı,

mumların konumuna göre farklı şekilde bu perde üzerinde ortaya çıkarlar. Aralıkta doğrusal bir çizgi boyunca geçen her bir mumun görüntüsü perdede tersi bir konumda ortaya çıkar. Eğer mumlardan birisi örtülürse, yalnızca o mumun görüntüsü ortadan kalkar; örtü kaldırılırsa, ışık geri gelir… Bu demektir ki, ışıklar havada karışmazlar ve doğrusal çizgiler boyunca yayılırlar.” Açıklamaları yapılmaktadır.

Şekil 1.1. İbnü'l Heysem'in üç mum deneyi (Topdemir, 2002: 70’den uyarlayarak çizen Fikret Uçar) (Kılıç, 2008: 55)

Şekil 1.1’de betimlendiği gibi üç mum deneyinde İbnü’l Heysem ışığın doğrusallığını ispatlamıştır. Sağda olan mum solda, solda olan mum sağda yer almakta ve görüntüler baş aşağı yansımaktadır. Kamera obskurayı matematiksel olarak da açıklayan Heysem ardılları için yol gösterici olmuştur. Birçok düşünür ve bilim insanı karanlık kutu üzerinde çalışmıştır.

12. ve 13. yüzyılda Kitab el-Menazır’ın Latinceye çevrilmesiyle batılı bilim insanları da İbnü’l Heysem’in düşüncelerinden etkilenmişlerdir. 1200’lü yıllarda deneyciliğin bilinen ilk temsilcisi olan Roger Bacon karanlık kutuyu kullanarak güneş tutulmasını gözlemleyebilmiştir (Kılıç ve diğerleri, 2016: 9). Benzer bir gözlem aynı dönemde yaşamış John Pecham’ın çalışmalarında da yer almaktadır. Pecham, Doğal Optik isimli eserinde güneş tutulmasının karanlık kutu ile izlenebildiğine değinmiştir (Kılıç, 2008: 55).

İlerleyen yüz yıllarda Leonardo Da Vinci karanlık kutunun görüntü oluşan yüzeyinin yerine saydam bir kâğıt koyulursa kâğıdı diğer tarafından izleyen kişi için görüntünün sağ-sol olarak düzelmiş olacağını ön görmüştür. Karanlık kutunun

görüntüsünün sağ-sol olarak düzeltilebileceğini söyleyen Da Vinci'nin ardından 1500'lerin sonuna gelindiğinde Venedikli yazar Giovanni Battista Benedetti bir çalışmasında, 45 derecelik bir ayna ile oluşan bu ters görüntünün de düzeltilebileceğinden (alt-üst) söz etmiştir. Kullanılan bu sistem günümüz refleks fotoğraf makinelerinin de atası olarak gösterilmektedir (Işık, 2010: 15).

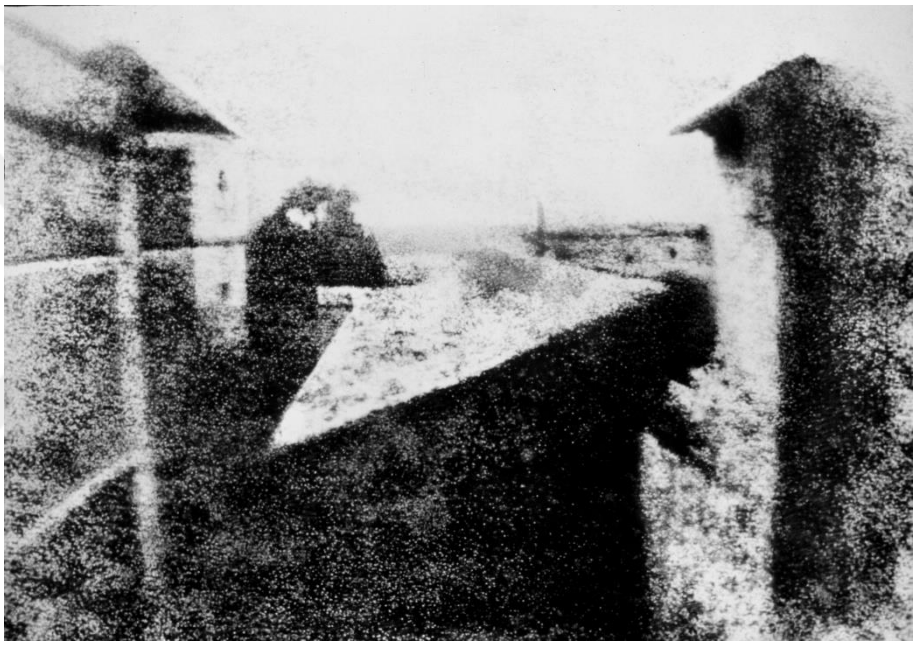
Aynı dönemlerde Della Porta karanlık kutuyu bir eğlence aracı olarak kullanmıştır. Porta karanlık kutu ve içbükey ayna kullanarak oluşturduğu gösterilerle farklı bir alanda daha karanlık kutuya yer bulmuştur (Işık, 2010: 28). Karanlık kutunun deliğinin yerine mercek koyan Cardano da bu sayede daha keskin, net ve parlak görüntüler elde edilebilmesini sağlamıştır. Bu devrimle karanlık kutu ressamların sıkça başvurdukları yeni görme biçimi haline gelmiştir. Cardano'nun ardından Daniele Barbaro karanlık kutuya dışbükey bir lens daha ekleyerek görüntüyü daha da net hale getirmiştir (Kılıç ve diğerleri, 2016: 10-11). Bu devrimlerden sonra karanlık kutunun kullanım alanı daha da genişlemiştir.

1580'de bahar ekinoksunun 21 Mart'a denk geldiğini papalık astronomları iki yıl süren karanlık kutu gözlemleri ile bulabilmişlerdir (Işık, 2010: 15). Johannes Vermeer de karanlık kutuyu kullanarak resimler çizen (doğayı kopya eden) en ünlü ressamlardandır (Kılıç, 2015: 6). Karanlık kutu farklı disiplinlerdeki uzmanların görme biçimlerine etki etmiş ve kamera obskura yaygınlaşmaya başlamıştır. 1600'lere gelindiğinde Alman Astronom Johannes Kepler karanlık kutuya ayna sistemi eklemiş ve taşınabilir çadırlı karanlık kutuyu üretmiştir. Bu karanlık kutulara 17. Yüzyılda ressamlar rağbet göstermiştir (Kılıç ve diğerleri, 2016: 11).

1600'lerin ortalarında keşiş John Zahn karanlık kutunun netlik sorununa kesin çözüm getirmiş ve günümüz objektif sisteminin temelini atmıştır. Zahn'ın tasarladığı kısa ve uzun odaklı mercek sistemi sayesinde karanlık kutu, yakın objeleri de geniş manzaraları da ufak bir düzenlemeyle görüntüleyebilecek hale gelmiştir (Kılıç, 2008: 59).

1700'lere gelene kadar kısaca karanlık kutu resim, astronomi, eğlence vb. birçok alanda uzmanlarca görüntü elde etmek için kullanılmıştır. Ama bu dönem boyunca fikir sadece görüntüyü elde edip kopyasını çıkarmak, eğlenmek, bilgi elde etmek olmuştur. Tarih 1700'leri gösterdiğinde ilk defa yüzey üzerinde oluşturulabilen görüntünün sabitlenmesi fikri ortaya atılmıştır. Bu fikri ilk defa 1727 yılında Johan Henrich Schulze

hayata geçirmiştir. Gümüş nitratın ışıkla karardığını bilen Schulze kireç ve gümüş nitrat sürdüğü bir kâğıdın üstüne bir kalıp koyarak güneşte bekletmiş ve ilk defa bir görüntünün siluetini sabitlemeyi başarmıştır. 1780 yılında insan siluetleri için Fransız fizikçi Charles François de aynı yöntemi kullanmıştır (Fotoğrafçılık, 1992: 203). Aynı dönemde birçok bilim insanı bu yöntemle denemelerde bulunmuştur. Bu dönemki denemelerde problem ya fazla pozlayıp görüntünün kararması ya da az pozlayıp görüntünün sabitlenememesi olmuştur (Kılıç ve diğerleri, 2016: 30). Thomas Wedgwood bu işlemde karanlık kutuyu kullanmayı denediyse de yeterli ışık sağlayamadığı için oluşturduğu görüntüler çok zayıf kalmıştır (Kılıç, 2008: 68).

Şekil 1.2. La Gras'da Pencereden Görünüm. Joseph Nicéphore Niépce'in çekmiş olduğu ilk fotoğraf (Wikipedia, 2009)

1827 yılına gelindiğinde Joseph Nicéphore Niépce karanlık kutu içine yerleştirdiği kurşun alaşım bir plakayı kullanarak 8 saatlik pozlama sonucunda Şekil 2'de verilen ve tarihte bilinen ilk fotoğrafı çekmiştir (Prakel, 2012: 172).

20.3x16.5 cm olan bu ilk fotoğraf Niépce'in çalışma odasının penceresinden görünen manzaradır. Manzarada ortada bir çatı (güvercin evinin çatısı) sağda ve solda birer bina yer almaktadır (Kılıç, 2015: 30).

Bu ilk fotoğrafta kullanılan helyografi[1] yöntemi hem uzun pozlama süresi hem de yetersiz kalan netliği ve keskinliği yüzünden kullanışlı bir yöntem olamamıştır. Helyografiyi takiben dagerotip[2] fotoğraf sahnesindeki yerini almıştır. 1839 yılında Fransa'da Louis Jacques Mande Daguerre tarafından icat edilen dagerotip fotoğraf sabitleme tekniği aynı dönemlerde kendi basım tekniğine patent almaya çalışan Henri-Fox'un girişimlerini de hızlandırmıştır. Dagerotipin temel özelliği helyografiye nazaran fotoğrafın daha hızlı pozlanabilir olmasıdır (Fotoğrafçılık, 1993: 7). Öyle ki helyografi için 7-8 saat pozlandırma gerekirken dagerotip tekniği bunu yarım saatin altına düşürmüştür (Kanburoğlu, 2007: 27). Her ne kadar helyografiye rakip olsa ve kabul görse de pahalı olması ve çoğaltılabilmesinin zorluğu nedeniyle dagerotip de kalıcı bir teknik olamamıştır (Prakel, 2012: 60). Bu nedenle dagerotip yerini Talbot'un kalotipine bırakmıştır.

Talbotip diye de bilinen bu görüntü sabitleme tekniği fotoğrafın tarihteki yerini değiştirmiştir. 1840 yılında sahneye çıkan kalotipin en bilindik özelliği; makine içine yerleştirilmiş negatifle çok sayıda pozitif baskı üretebilmesidir (Prakel, 2012: 131). Bunun yanı sıra Talbot'un kalotipi dagerotipe göre çok daha kısa sürede pozlanabilme özelliği de taşımaktadır (Fotoğrafçılık, 2004: 66). Talbot orijinal fotoğraflarla resimlenmiş olan ilk kitap olan ve altı bölümden oluşan Doğanın Kalemini de 1844-1846 yılları arasında yayımlamıştır (Prakel, 2012: 131). Ardından 1850'de Legray'in, 1861'de Goudin'in ve 1871'de farklı bilim insanlarınca yürütülen çalışmalar sonucu analog fotoğrafın bugüne kadar uzanan temeli atılmıştır (Fotoğrafçılık, 1992: 203). Bu gelişmelerle fotoğraf makinesi şekilsel olarak değişse de temelde hep aynı kalmıştır. 1872'de Ducos du Hauron'un çektiği kare ile renkli fotoğraf doğmuştur (Kılıç ve diğerleri, 2016: 119). Renklerin de fotoğrafın dünyasına girmesiyle birlikte teknik açıdan fotoğraf tamamlanmıştır.

1800'lü yılların sonuna gelindiğinde firmasını kurarak fotoğraf alanında büyük girişimlere imza atmıştır. Bu girişimlerden en büyüğü esnek rulo filmler olmuştur. Kodak

[1] Işığa duyarlı kurşun alaşımlı plakaya ışıkta sertleşen judea bitümü (petrol ürünü) sürüp karanlık kutu kullanarak pozladıktan sonra sertleşen bölgelerin lavanta ve petrol yağı ile temizlenmesi ile pozitif görüntü elde edilen Joseph Nicéphore Niépce'in bulduğu fotoğraflama yöntemidir (Prakel, 2012, p. 172).

[2] İyotla pozlanan gümüş kaplı, cilalı bakır bir plakadır ve civa buharıyla işlem görünce negatif görüntü verir. Eğer arkasına ışığı yansıtan gümüş bir kaplama yapılırsa pozitif görüntü veren, Jacques Mande Daguerre'nin keşfettiği fotoğraflama yöntemidir (Prakel, 2012, p. 60).

firması dünya genelinde hazır filmlerle dolu farklı çeşitlerde birçok makine üretip satmıştır (Prakel, 2012: 70). Bu sayede fotoğraf günlük hayata girmiş ve ucuzlayıp son kullanıcıyla buluşmuştur. Aynı dönemin vazgeçilmez makinelerinden biride Leica marka 35mm fotoğraf makinesi olmuştur. Oskar Barnack'ın astım hastası olması sebebiyle daha hafif bir makine arayışına girilerek geliştirilen Lecia, hafif, kolay kullanılan ve görüntü kalitesi yüksek bir makine olma özelliği taşımaktaydı. Bu özellikleri sebebiyle döneminin tutulan makinelerinden biri olmuştur (Kılıç ve diğerleri, 2016: 123).

1948'de Edwin H. Land'in Polaroid Şirketi ürettiği fotoğraf makineleriyle bir ilki gerçekleştirmiştir. Poloraid (polaraid) fotoğraf makineleri doğrudan özel hazırlanmış bir film/kart üzerine pozitif pozlama yapıp anında (karanlık oda işlemlerine tabi tutmaya gerek kalmadan) fotoğraf oluşturan makinelerdir (TFSF, 2017). Yapısal olarak ikinci büyük devrimi gerçekleştiren Polaroid, anında pozitif görüntü pozlayan poloraid makineleri üretmiştir (Fotoğrafçılık, 2004: 67). Teknik olarak birçok aşamadan geçen fotoğraf makinesi sürekli önceki sürümünün yerini alarak ilerlemiştir. Dagoratip, helotiplerin yerini almış Kalotiplere uzun süre dirense de dagerotip de genel kullanım alanını kaybetmiştir. Kalotipin Kodak sayesinde kendi içinde geçirdiği evrimle ilk kalotipler yerlerini filmli makinelere bırakmıştır. Fakat Polaraid, filmli makinelerin yerine geçmemiştir. Rulo filmlerin çoklu baskı özelliği önemini ve yerini korumasını sağlamıştır.

Filmli makinenin yani analog dönemin sonunu getiren ise dijital devrim olmuştur. Dijital Devrim'in kökleri 1950'lerde televizyon kayıt sistemine kadar dayanır. Dijital fotoğraf makinelerinin ilerideki algılayıcısı olacak olan CCD (Charge Coupled Device) bu dönemlerde icat edilip televizyon ve video kayıt sistemlerinde kullanılmıştır (İyicioğlu, 2006: 3). Dijital fotoğrafa giden yoldaki ilk adımlar ise NASA'nın (Ulusal Havacılık ve Uzay Dairesi) çalışmaları olmuştur. Bunun nedeni 1960'ların ortalarında uzay uçuşlarında çekilen fotoğrafların radyo sinyalleri ile yeryüzüne gönderilmesine yönelik ihtiyaçlardır (Sayısal Fotoğrafçılık, 2004: 176). NASA, bu çalışmalar sonucu analog sinyalleri dijitale dönüştürmeyi başarmıştır.

1972 yılında Texas Instruments isimli firma ilk film kullanmayan dijital fotoğraf makinesinin patentini almıştır. 1981'de ise Sony, Mavica FD5 isimli makinesiyle seri üretime geçmiştir (İyicioğlu, 2006: 3). 1986 yılında Kodak ilk megapiksel sensörü icat

etmiştir. 1991 yılında ise Nikon F-3 gövde üzerine 1,3 megapiksel çözünürlüklü sensör yerleştirerek piyasaya sürmüştür (İyicioğlu, 2006: 3). Bahsi geçen megapiksel kavramı Türkiye Fotoğraf Sanatı Federasyonu sitesinde yer alan Fotoğraf Terimleri Sözlüğünde "bir milyon piksel değerindeki görüntü çözünürlük ölçüsü" dür (TFSF, 2017). Görüntünün çözünürlüğü ne kadar yüksek olursa piksel sayısı ve dolayısıyla görüntü kalitesi de o oranda artar. 1 megapiksel çözünürlükteki bir görüntü dosyası gerçeğe çok yakın görüntüyü sağlayan 15cm x 20cm'lik bir fotoğraf baskısı sağlayabilir. Bu baskı boyutu 2 megapikselde 20 cm x 30 cm ve 3 megapiksel dosya boyutunda ise 28 cm x 36 cm'dir (TFSF, 2017). Pikseller ufak birim kareler olarak da ifade edilebilir (videolar için dikdörtgenler). Piksel yani birim kare çokluğu o fotoğrafın çözünürlük kalitesini belirleyen unsurdur. Bu birim kareler fotoğraftaki renklere göre renk ve ışık bilgilerini birim düzeyde oluştururlar.

Bu gelişmelerden sonra dijital teknolojinin de hızlı gelişimiyle birçok yeni makine markası ve türü de ortaya çıkmıştır. 1994'te Apple Quick Take 100, 1995'te Kodak DC40 ve Casio QV-11 ve 1996 yılında Sony Cyber-Shot piyasaya sürülmüştür (İyicioğlu, 2006: 4). Seri üretime geçen ve son kullanıcıya ulaşan dijital fotoğraf makineleri dünyada satış patlamaları yapmış; 1997 yılında 2,5 milyon adet dijital fotoğraf makinesi satılmışken bu sayı 1999 yılında 5 milyona ulaşmıştır (Fotoğrafçılık, 2004: 65).

Dijital devrim sonrası fotoğrafı anlamak için fotoğrafta neyin değiştiğini kavramamız gerekir. Işığa duyarlı filmin yerine gelen algılayıcı[3] oluşan optik görüntüyü piksellere dönüştürüp sayısal olarak kaydetmeye başlamıştır. Bilgisayara aktarılabilen piksel tabanlı bu görüntüler fotoğrafın geldiği son nokta olmuştur. Birçok ek özellik gelişen teknoloji ile makinelere eklense de temel işlev olarak dijital fotoğraf makineleri fotoğrafın geçirdiği evrimin son hali olarak kabul edilmektedir. Burada filmin negatif olması sebebiyle negatif görüntü (ham görüntü) yok mu oldu sorusu akla gelebilir. Her ne kadar Poloraid makinelerde pozitif görüntü kâğıda pozlansa da burada durum farklıdır. Dijital makineler doğrudan sensörden gelen RAW formatında 12 bitlik ham fotoğraf dosyaları üretebilmektedir (Prakel, 2012: 112). Bu şekilde elde edilen RAW formatı ile artık fotoğrafın karanlık odası bilgisayara taşınmış ve fotoğraf işleme süreçleri de bilgisayar üzerinden farklı yazılımlar aracılığı ile yapılmaya başlanmıştır.

[3]CCD sensörlerdir ki zamanla yerlerini CMOS sensörler almıştır

1.1.3. Fotoğrafın Önemi

Fotoğrafın yayıldığı alanları ve tarihi geçmişini göz önünde bulundurulacak olursak fotoğrafın önemine atfedilecek bir liste yapmamızın imkânsız olduğu anlaşılacaktır. Karanlık kutunun icadından başlayarak ilk fotoğrafla biten süreçte bile bu yeni görme yöntemi sanat, bilim, eğlence… vb. birçok farklı alanda kullanılmıştır. Fotoğraf icat edilip yayılmaya başladıktan sonra ise bu kullanım alanları daha da genişlemiştir. Yukarıda da bahsettiğimiz gibi fotoğrafın kullanımı uzaydan görüntü elde etmeye kadar varmıştır.

Bu gelişimde fotoğrafın bir anı (gerçekliği) kaydetmesinin ve bu sebeple de kanıt olabilmesinin payı büyüktür. Sonuçta fotoğraf, fotoğrafçının bir çerçeve içine alarak seçtiği görüntünün kaydedilmiş halidir. Yani öznel bir seçim de olsa fotoğraf, olan gerçekliğin görüntüsüdür. Bugünden baktığımızda trafikte dahi fotoğraf kendisine yer edinmiştir. Hatalı olan sürücünün fotoğrafı sistem tarafından çekilerek ceza kesilebilmekte ve bu cezaya kanıt olarak da sistemin çektiği fotoğraf gösterilmektedir. Hatıra olarak fotoğraf kullanımı kadar haber olarak fotoğraf kullanımı da fotoğrafın icadına kadar uzanmaktadır.

İlk haber fotoğrafı 1843 senesinde çekilmiştir. Yayımlanmasa da, bu fotoğraf bir olayı belgelediği için ilk haber fotoğrafı olma özelliğini taşımaktadır. Bu fotoğraf sayesinde 14 Ekim 1843 senesinde Çin Yüksek Komiseri Ky-Ing ile Fransız Başkonsolosunun bin yıllık bir barış antlaşmasını imzaladığını bilinmekte. Profesyonel anlamda basın fotoğrafçılığı ise 1855 yılında Roger Fenton ile başlamıştır (Gezgin, 2002, pp. 1–3). O zamanlardan beri fotoğraf bir olayı görüntüleyerek haber olma özelliği taşımaktadır. Fotoğrafçılığın bazı türlerine bakacak olursak; hava, mimari, belgesel, moda, yiyecek, manzara, haber, sanatsal, portre, spor, sokak, savaş, vahşi yaşam (Top 15 Genres of Photography That you Need to Know, 2016) fotoğrafçılığı en bilindikleridir. Bu kadar çeşitlenmiş bir belge türü hayatın her alanı için önem arz etmektedir. Kanıt olarak, sanat unsuru olarak, belge olarak, hatıra olarak, propaganda aracı olarak, tanıtım metası olarak… vb. birçok yönüyle fotoğraf değerini ispatlamış bir üründür.

1.1.4. Fotoğrafın Özellikleri

Önceki başlıklarda da değindiğimiz fotoğrafın özellikleri konusunu detaylandırmadan önce bir fotoğrafın fotoğraf olabilmesi için taşıması gereken ana özelliklere bakmakta fayda var. Fotoğrafın tanımına dönecek olursak bu konuda üzerinde durulan üç nokta vardır. Öncelikle fotoğrafın ışıkla yapılan çizim özelliğinin vurgulanması, fotoğrafın karanlık kutu aracılığı ile çekilebilmesi ve fotoğrafın sabitlenerek kaydedilmesi özellikleri fotoğrafın temel özellikleri olarak vurgulanmaktadır. Yani ışığın karanlık kutuya girerek görüntüyü oluşturup karanlık kutu aracılığı ile oluşan bu görüntünün yüzey üzerine kaydedilmesi ile fotoğrafın oluştuğunu söyleyebiliriz. Fotoğrafın bu negatif görüntüsünün oluşum aşamaları bir materyalin fotoğraf olabilmesi için gerekli temel özellikleri olarak sayılabilir. Bunu belirtirken fotoğrafın basılan görüntüsünün de, dijital halinin de fotoğraf olacağı anlaşılmaktadır. Negatiften çoğaltılan her görüntü, her izlem fotoğraftır (Kılıç ve diğerleri., 2016: 5–7).

Fotoğrafın yapısal özelliklerini irdeleyen Karaoğlu çalışmasında farklı yazarlardan alıntılar yaparak aktarımlarda bulunmaktadır. Karaoğlu (2009: 14–16) çalışmasında öncelikle fotoğrafın geçmişe ait olduğunu belirtmektedir. Çekilen anın çekildiği gibi geçmişte kalması sebebiyle fotoğrafın geçmişe ait bir nesne olduğunu söylemektedir. Burada da fotoğrafın bir anı durdurmasına vurgu yapılmaktadır. Yazar bir diğer vurguyu ise fotoğrafı çeken kişinin gözünden dünyanın belgelenmesi konusuna yapmaktadır. Fotoğraf "seçilmiş" bir anın kaydedilmesidir. Fotoğrafçının öznel olarak seçtiği o an olması fotoğrafın yapısal özelliği olarak sayılmaktadır. Benzer şekilde Susan Sontag'dan alıntı yapan yazar fotoğrafın bir süreç içerdiğini belirtir. Fotoğraf birden çekilen bir şey değil beklenen, gözlenen, kovalanan ve doğru anda çekilendir. Bunların dışında yazar fotoğrafın yorum olma, mesaj içerme, nesnelleşme gibi özelliklerine de dikkat çeker. Belgesel fotoğrafın yorum olma ve mesaj içerme ile metalaşan fotoğrafın nesnelleşmesi yazarın değindiği konulardır. Bu yorumlardan hareketle fotoğrafın; tarihi bir belge olduğunu, öznel bir yanının olduğunu, bir emek ürünü olduğunu, mesaj içerdiğini, yorum getirdiğini ve alınır satılır bir nesneye dönüştüğünü söylemek mümkündür.

1.2. KATALOGLAMA KAVRAMI

Kataloglama kavramının tanımlanmaya çalışıldığı bu kısımda kataloglamanın önce tanımı ortaya konulmuştur. Ardından antik uygarlıklardan bu zamana tarihi gelişimi ele alınan katalogların tarih içindeki değişimine ışık tutulmaya çalışılmıştır. Son olaraksa özellikleri irdelenen kataloglamanın sistematik yapısı ortaya konulmaya çalışılmıştır.

1.2.1. Kataloglamanın tanımı

Katalog eski Yunancada liste anlamına gelen katalogos sözcüğünden gelmektedir (Keseroğlu, 2006: 19). Türk Dil Kurumu kataloglamayı kitaplıkta gereçlerin tümünü, arandığında bulunması ve ne olduğunun bilinmesi amacıyla, belli bir sıraya göre yer numarası, kaynakçasal kimliği ve konusuyla birlikte kitap, defter, kâğıt demeti ya da fişe işleme; kitaplık dermesinde yer alan her türlü gerecin kaynakçasal kimliğinin belirli bir kural gereğince saptanması olarak tanımlamaktadır (TDK, 2017b). Büyük Larousse ise "belirli yerlerde (kütüphane, kitapçı, dükkân vb.) bulundurulan ya da depolanan kitapların bilimsel verilere göre hazırlanan dökümü; bulunmalarını kolaylaştırmak üzere, önceden belirlenen kurallara ve belli bir düzene göre sınıflandırılan basılı veya basılı olmayan belgelerin listesi" şeklinde tanımlamıştır (Katalog, 1992: 649).

Tanımlara baktığımızda dikkat çeken noktalardan ilki materyallerin bilimsel olarak tanımlanması, ikincisi ise materyallerin bulunmasının sağlanmasıdır. Bu iki gereklilik günümüze kadarki katalogların varlık nedeni olmuştur. İçerdikleri materyal türü ne olursa olsun bir kataloğun ilk amacı listelediği materyalin yerini tespit ettirmektir. Aynı önemdeki ikinci amacı ise fiziksel olarak materyale ulaşmadan materyalle ilgili aydınlatıcı bilgi sunabilmektir. Bu şekilde kataloglar derme ne kadar büyük olursa olsun elimizin altındakileri görmemize, değerlendirmemize ve nihayetinde işimize yarayacak olan bilgilere erişmemize aracılık ederler. Bir başka deyişle kataloglar bilgi ışığına giden tünelin meşaleleridir denilebilir. Kataloğu daha iyi kavramak için tarihi serüvenine de göz atmak gerekir.

1.2.2. Kataloglamanın Kapsamı

Kataloglamanın tarihi ilk kütüphanelere ve arşivlere kadar uzanmaktadır. Eskiçağda kütüphane ve arşiv kavramları iç içe kullanılmıştır. Tarım devrimi sonrası

yerleşik hayata geçen insanlar kentleşme yolunda ilerlemişlerdir. Kentleşme, ekonomik ve kültürel ilişkiler, avcı-toplayıcı atalarımızın çizdiği duvar resimlerinin bir ileri aşması olan yazıya evrilmesine sebep olmuştur. M.Ö. 3000-2500 yıllarında çivi ve hiyeroglif yazıları gelişmiş ve bu da yazılı belgelerin doğmasına sebep olmuştur (Yıldız, 2003: 8). Ekonomik ve kültürel ilişkileri belgeleyen bu yazılı metinlerin artışı onların saklanmalarını ve korunmalarını gerekli kılmıştır.

Kütüphane olgusuna ilk rastlanan medeniyetlerden birisi Mısır'dır. Mısırlılar tapınaklarda okullara ve kütüphanelere yer vermişlerdir. Bu kütüphaneleri tablet evi veya mühür evi şeklinde adlandırmışlardır. Bu kütüphanelerde yer alan kaynaklar din ve dini törenler, felsefe, tıp, kimya gibi konuları içermiştir (Yıldız, 2003: 8). Bu kütüphaneler bilinen ilk kataloglama sistemine sahip kütüphanelerdir (Alar, 2001: 298). Bunlardan biri olan Edfu Tapınağı Kütüphanesinin duvarında asılı olan büyük deri bir ruloda kitapları içine alan kasaların listelendiği bilinmektedir (Yıldız, 2003: 9).

Yazıyı icat eden Sümerlerde en bilindik bilgi merkezleri Nippur ve Uruk arşivleri olarak gösterilmektedir (Keseroğlu ve Demir, 2016: 378). Nippur'da yer alan kataloglar da öncekiler gibi daha çok raf listesi şeklinde kendini göstermektedir (Yıldız, 2003: 19). Akadların kurucusu İmparator Sargon Babil'in ilk kütüphanesini M.Ö. 700'lü yıllarda kurmuştur. Kütüphaneci İbnisaru tarafından hazırlanan kataloğuyla da dikkat çeken kütüphane döneminin ilerisinde bir kurumdur. İbnisaru hem konu kataloğu hazırlamış hem de kullanıcıya aradığı tableti nasıl bulacağını anlattığı metinler hazırlayarak bu kataloğa eklemiştir.

Ancak asıl sistematik kütüphane olarak adlandırabileceğimiz kütüphaneler, Asurlular döneminde ortaya çıkmıştır. 1. Tiglatpileser'in kurduğu tahmin edilen kraliyet kütüphanesi bu kütüphanelerin ilklerindendir. Kral Asurbanipal'in Ninova Kraliyet Kütüphanesi de günümüz tanımlamasına uygun olarak kurulan ilk kütüphanelerden biridir (Tekin, n.d., pp. 13–15). Bu kütüphanedeki tabletler konularına göre seri gruplarına bölünerek seri adları taşımışlardır (Yıldız, 2003: 15). Bilinen ilk sistematik kataloglama Ninova'da geliştirilmiştir. Farklı şekilde Sümerlerden etkilenen Hititler ise duvarlardaki oyuklara sıraladıkları tabletlere etiketler bağlayarak kataloglama uygulamaları yapmıştır (Şehsuvaroğlu, 1978: 2). Hattuşaş'ta geliştirilen kataloglar eserlere ilişkin temel bilgileri içeren kataloglardır. Bu kataloglar dönemine göre ayrıntılı

bibliyografik tanımlamalar içermektedirler. Tanımlanan alanlar içerisinde cilt numaraları, özler, yazar adları ve yararlı bilgiler gibi bölümler bulunmaktadır (Casson, 2001: 6).

Tabletler yoğun olarak bu dönemde kullanılmışsa da papirüs M.Ö. 3500 yıllarından beri bilinmekte ve kullanılmaktaydı (Keseroğlu ve Demir, 2016: 370). Antik Yunana bakıldığında papirüsler üzerine yazılı kaynaklar görülmektedir (Casson, 2001: 25). Halk kütüphanesi benzeri işlev gören kütüphanelere Antik Yunan döneminde rastlanmaktadır (Alar, 2001: 299). Aristoteles'in Kütüphanesi ise Antik Yunanistan'ın en gelişmiş kütüphanelerinden biridir (Casson, 2001: 29).

İlerleyen süreçte bir Yunan sömürgesi olan İskenderiye'de kurulan İskenderiye Kütüphanesi ise o zamana kadar derlenen en büyük kütüphane olmuştur. Kaynak sayısı açısından Assurbanipal Kütüphanesiyle denk sayılabilir (Keseroğlu ve Demir, 2016: 387). Fakat kaynak çeşitliliği açısından Asurbanipal'in kütüphanesinden çok ileridedir. İskenderiye Kütüphanesi katalog açısından da öncüllerine göre farklıdır. Aristoteles'in dermesini de barındırması açısından bu katalog Antik Yunan Bibliyografyası olarak da tanımlanabilir. Yazar doğum-ölüm tarihlerine yer vermesi ve her disiplindeki eserleri derlemesi bunun göstergesidir. Pinakes adı verilen bu katalog Kallimakhos tarafından hazırlanmıştır. Geriye dönüp bakıldığında Kallimakhos'un kurduğu bu sistem günümüz Dewey Onlu Sınıflama Sistemine benzemektedir (Yıldız, 2003: 105). Bu sebeple de kataloglamanın öncüleri olarak İskenderiye Kütüphanesi katalogcuları gösterilmektedir (Parsons, 1952: 216–217).

İskenderiye katalog sisteminde kitapların geldiği yer, satan kişi, raftaki yeri de dâhil olmak üzere birçok bilgi tutulmaktaydı. Konularına göre yazarları ve yazarların altında eserlerini alfabetik olarak tutan ve eserlere açıklama getiren Pinakes araştırmacılar açısından açıklamalı bibliyografik katalog da sayılıyordu (Yıldız, 2003: 329–331). Benzer şekilde dönemin bir diğer ünlü kütüphanesi de Bergama Kütüphanesidir. Mısır Kralı, İskenderiye Kütüphanesinin rakibi Bergama Kütüphanesinin büyümesini engellemek için Bergama'ya yapılan papirüs ihracatını yasaklamıştır. İhtiyaçlar icatları doğurmuş ve papirüse erişemeyen Bergama parşömeni icat etmiştir. Bergama, İskenderiye'den sonra kurulmuş ve model olarak İskenderiye'yi örnek almıştır. Kataloglama sistemleri de benzerlik göstermektedir (Atılgan, 2005: 102).

Roma dönemine gelindiğinde ise halkın erişimine açık kütüphaneler çoğalmıştır. Ancak Yunan geleneğini devam ettiren Roma kültürü kütüphanelere aynı önemi göstermemiştir. İskenderiye Kütüphanesi çalışanları ve yöneticileri bilginlerden oluşmaktayken Roma'da çalışma işini esirlere vermişler iki kütüphaneye bir müdür tayin etmişlerdir (Şenalp, 1957: 43–44). Roma'da, İskenderiye'de olduğu gibi merkeziyetçi ve gelişmiş bir kütüphane sistemi yoktur. Örneğin Roma'da 4. Yüzyılda 28 adet kütüphane bulunmaktadır (Keseroğlu ve Demir, 2016: 389). Bu durumda kataloglama açısında zayıf geçen bir dönemi işaret etmektedir. Döneminin en büyük kütüphanesi olan Celsus hakkındaysa yeterli bilgi mevcut değildir. Hıristiyanlığın doğuşu ve yayılması kütüphaneleri de etkilemiştir. Altın devrini geride bırakan bilgi merkezleri manastırlara kapanmıştır (Alar, 2001: 301).

Önceki kültürleri iğdiş eden Hıristiyanlık, bilimi baskı altına almış ve kütüphaneleri orta çağ karanlığına gömmüştür. Bu dönemde en büyük manastırlarda bile kitap sayısı 600'ü bulmamaktadır (Alar, 2001: 302). Avrupa'da bu karanlık tablo yaşanırken sözlü kültürden yazılı kültüre yeni yeni geçen Arap dünyası İslam'ın yükselişi ile birlikte bilimin yeni yuvası haline gelmiştir.

İslam dönemine bakıldığında başlangıçta üç kütüphane göze çarpmaktadır. Bunlardan ilki Bağdat'ta Halife Me'mun tarafından kurulan Beyt-ül Hikme'dir. Beyt-ül Hikme, İskenderiye'den sonra kurulan en büyük kütüphanedir (Avcı, 2000: 9). Beytül Hikme'nin ilk benzeri Fatımilerce Kahire'de kurulmuş ve adına Daru'l Hikme denilmiştir. Daru'l Hikme de koleksiyon açısından çok zengin bir kütüphane olmuştur. Akabinde Beytül Hikme benzeri bir bilim merkezi de Endülüs'te kurulmuştur. Kurtuba'da kurulan kütüphane, 600 bine yakın eser barındırmakta ve bu 600 bin esere 24 cilt katalogla erişim sağlanabilmektedir (Gündüz, 1978: 174). Bu üç kütüphanede dönemlerinin bilim merkezleri olmuşlar ama sonrasında istilaya uğramaları veya siyasi propaganda merkezleri olmaları sonucu yok olmuşlar/edilmişlerdir. Bu üç kütüphane kataloglama açısından da benzer özellikler göstermektedir. Son derece düzenli fihristlerin yanı sıra kitap dolaplarında da kataloglar bulunmaktadır (Avcı, 2000, pp. 10–12). Kitap sicillerinin tutulduğu özel defterler, kitabın kaynağı, konusu, bakımı, tamiratı ile ilgili bilgiler de tutulmaktadır. Bu üç kütüphane bilime en büyük hizmeti veren kurumlar arasında yerlerini almışlardır (İslam Tarihi Asiklopedisi, y.y.: 254).

Selçuklularda medrese kütüphanelerinden biri de Bağdat'ta yer alan Nizamiye Medresesi Kütüphanesidir. Kataloğunda 6000 kitap yer alan bu kütüphane İslam dünyasındaki yeni kütüphane modelini oluşturmaktadır (Candan, 2013: 110). Roma'da olduğu gibi kütüphaneler yerelleşmiş ve küçülmüştür. Dini etkiler sonucu manastırlara kapanan kütüphaneler İslam dünyasında da medreselerle sınırlı kalmıştır. İlerleyen dönemlerde vakıf, özel, saray kütüphaneleri türemişse de kataloglama açısından bir ilerleme kaydedilebilecek kadar büyük bir yapı ve ortam oluşamamıştır. Osmanlı dönemindeki kütüphanelere baktığımızda ise derme sayıları en fazla 5 bin civarına ulaşmıştır. Osmanlı zamanında kütüphaneler sayıca artmışsa da büyük ilim merkezleri olamamışlardır. Bilindiği kadarı ile 500 adet kütüphaneyi barındıran Osmanlı'nın son dönemlerinde toplu katalog çalışmaları da yapılmıştır. Vakıf kütüphanelerinin bazılarının vakıf kayıtlarında katalog benzeri kayıtlar yer almaktaysa da başka bir katalog çalışmasına rastlanmamıştır (Çavdar, n.d., pp. 54–57). Kütüphaneler genelde kuruldukları yerde ders veren hocaların sorumluluğunda olduğundan bilim merkezinden ziyade eğitimi destekleyici kurumlar olmuşlardır.

Kütüphanecilik ve kataloglamadaki gelişmeler Rönesans ile birlikte yeniden hareketlenmiştir. Manastırda rahiplerin kopyalayarak çoğalttığı bilgi Guthenberg'in matbaası sayesinde kilisenin avlusundan taşmış ve yeniden üniversiteye bilime geri dönmüştür. Bilindiği üzere skolâstik düşünceye karşı doğan aydınlanma çağı eskiyi yeniden yorumlayarak yükselmiştir. Yunan ve Roma eserlerinin Latinceden çevrilmesiyle hız kazanan aydınlanma çağının gelişim merkezleri her çağda olduğu gibi kütüphaneler olmuştur (Kütüphane, 2004: 207). Bu döneme kadar olan ortaçağ krallık ve manastır katalogları genelde envanter şeklinde tutulmuştur (Katalog, 1992: 649).

Bu döneme gelindiğinde en iyi bilinen bilgi merkezleri Vatikan Arşivleri ve Kütüphanesi, Bibliotheque du Roi (Fransa Milli Kütüphanesi) ve Floransa'da yer alan Laurenziano Kütüphanesidir (Alar, 2001: 303). Bakıldığında bu merkezlerin tesadüfî olmadığını görürüz. Vatikan Arşivleri Rönesans'a kadar gücünün zirvesinde olan kilisenin, dünyanın dört bir yanından toplayıp derlediği belgeleri barındırdığı için o dönemin en önemli bilgi merkezi haline gelmiştir. Floransada özgür düşüncenin merkezi olması sebebiyle bilim insanlarını (ve haliyle çalışmalarını) kentte toplamayı başarmıştır. Fransa ise 1536 yılında yürürlüğe koyduğu derleme yasası sayesinde böylesi bir bilgi merkezine sahip olabilmiştir (Köklü, 2009: 15).

Matbaanın icadının ardından Aldus Manutius isimli eski öğretmen kurduğu matbaa ile Antik Yunan eserlerini Latinceden İngilizceye çevirip basmıştır. Manutius, ilk cep kitabı ve ciltli kitabı da basmış ve de bastığı kitapların bir kataloğunu da çıkartmıştır (Wikipedia, 2017a). Bu katalog bilinen ilk yayınevi kataloğudur ve yöntemsel kataloglama uygulanmıştır (Katalog, 1992: 649). Besterman'ın (1935) anlatımına göre Alman kütüphaneci Johann Tritheimilk kronolojik bibliyografya ile alfabetik yazar dizini oluşturan ilk katalogcu olmuştur (Aktaran: Strout, 1956: 262). Takipçisi Conrad Gesner, Catalog Records adlı çalışmasında Tirtheim'in alfabetik yazar dizinini bir adım daha geliştirerek sıralamayı yazar soyadına göre yapmıştır (Strout, 1956: 263) ki bu standart günümüzde hala geçerliliğini korumaktadır. Keseroğlu'nun (2006: 37) anlatımına göre Londralı kitapçı Andrey Maunsell kataloglamaya üç önemli kural getirmektedir (Aktaran: Bayter, 2009: 135). Bu kurallar şu şekilde sıralanır;

a. Yapıtlarda temel giriş yazar soyadına göre yapılır,
b. Anonim yapıtlarda temel giriş yapıt adı ya konuya göre ya da her ikisine göre yapılır,
c. Çeviri yapıtın yazarı bilinmiyorsa çevirene göre giriş yapılır.

Antik Yunan çeviri kitaplarının yoğun olarak basıldığı bu dönemde Maunsell'in çevirmenlere katalog girişi vermesi önemlidir. 1775 yılına gelindiğinde bu döneme kadar papirüs, tablet ve kitap gibi şekillere bürünen katalog Abbe Rosier'in çalışması sonucu "kart kataloğu" şeklini almıştır. Rosier'in Paris Bilimler Akademisi için geliştirdiği bu yeni yöntem güncellenebilir katalog mantığını da beraberinde getirmiştir (Sayers and Stewart, 1913: 8). Paris Bilimler Akademisinde 1791 yılında yürütülen bu çalışmalar aynı zamanda ilk ulusal kataloglama denemeleridir (Keseroğlu, 2006: 37). Bütün bu gelişmeler uzmanların kendi kütüphaneleri ve dermeleri için geliştirdikleri yöntemlerdir. Genel geçer yöntemler sunulmaya çalışılmışsa da bunları standartlaşma olarak sayılamaz. 1841 yılında Anthony Panizzi tarafından ortaya konulan Ninety-One Cataloguing Rules isimli çalışma ise kataloglamada standartlaşma yolunda atılan ilk adımdır (Law, 2013: 233). İlk başta 79 kuralı oluşturan Panizzi sonrasında bu kuralları 91'e yükseltmiştir (Bayter, 2009b: 9). Panizzi bu standartları Britanya Müzesi (British Museum) kataloğu için geliştirmiştir (Köklü, 2009: 58). Charles C. Jewett, Panizzi kurallarına dayanarak Smithsonian Enstitüsü için oluşturduğu kurallar ile konu başlıklarını ön plana çıkarmıştır. Jewett her kitap için aynı kaydın (şablonun) oluşturulmasının gerekli olduğuna o sebeple

de standart bir kart kataloğu kullanımının gerekliliğine değinmektedir. Bunu standartlaştırmanın ve kütüphaneler arası işbirliği yürütmenin ön koşulu olarak görmektedir (Payne ve Krieger, 1976: 172). 1800'lerin sonuna gelindiğinde başka bir Amerikalı Charles Ammi Cutter'ın "Rules for Printed Dictionary Catalog" isimli eseri kataloglama tarihindeki yerini almaktadır (Keseroğlu, 2006: 38). Eleştirel bir yaklaşım sunan bu eser dönemin kataloglama tartışmalarına da yön vermiştir.

1900'lerin başında Kongre Kütüphanesi (LC) ve Amerikan Kütüphaneciler Derneği (ALA) Yayın Kurulu LC'de yer alan basılı katalog kartlarının kopyalarını diğer kütüphanelerle paylaşması gerektiğine karar vermişlerdir. Kütüphaneler arası iş birliğini ön gören bu kararın işlerlik kazanabilmesi için standart kataloglama kurallarına ihtiyaç vardı. 1908'e gelindiğinde Library Association (LA) ve ALA mensubu İngiliz ve Amerikalı kütüphaneciler tarafından oluşturulan komite ilk uluslararası kataloglama kurallarını kabul etmiş ve "Cataloguing Rules: Author and Title Entries" (Kataloglama Kuralları: Yazar ve Eser Adı Girişleri) adı ile yayınlamışlardır. Panizzi ve Cutter kuralları üstüne tanımlanan bu ilk çalışmanın ardından Prusya, Vatikan, ALA ve LC kuralları geliştirilmiştir (Payne ve Krieger, 1976: 172).

Ancak evrensel kataloglama kurallarına doğru atılan en büyük adım 1961 yılında toplanan The International Conference on Cataloging Principle (Uluslararası Kataloglama İlkeleri Konferansı) olmuştur. 53 ülke ve 13 örgütün katılımı ile gerçekleşen toplantı meyvesini 1967 yılında Anglo-American Cataloging Rules'un (Anglo Amerikan Kataloglama Kuralları - AAKK) basılmasıyla vermiştir (Keseroğlu, 2006: 43). Ayrıca Paris Konferansında alınan kararla bilgisayar tarafından okunabilen katalog standartları geliştirilmesi için bir grup oluşturulup proje başlatılmıştır. Bu çalışmaların sonucunda Machine Readable Cataloguing (Makinece Okunabilir Katalog- MARK) geliştirilmiştir (Bayter, 2009a: 136). Bilindiği üzere hali hazırda bulunan dijital katalog kayıtları hala MARK21 alt yapısı ile oluşturulmaktadır. İlk evrensel standart olan AAKK'yi takiben 1969 senesinde Uluslararası Kataloglama Uzmanları Toplantısında alınan kararlar uyarınca International Federation of Library Association (Uluslararası Kütüphane Dernekleri Federasyonu- IFLA) tarafından 1971 yılında monograflar için International Standard Bibliographic Description for Monographic Publications (Monografik Yayınlar için Standart Bibliyografik Tanımlama- ISBD(M)),1974'te süreli yayınlar için

International Standard Bibliographic Description for Serials (ISBD(S)) yayımlanmıştır (IFLA, 2007*)*;

- 1977; genel (ISBD(G)), kartoğrafik materyaller için (ISBD(CM)) ve kitap dışı materyaller için (ISBD(NBM)),
- 1980; düzensiz monograflar için (ISBD(PM)) ve antikalar için (ISBD(A)),
- 1990; bilgisayar dosyaları için (ISBD(CF)),
- 1995; elektronik kaynaklar için (ISBD(ER)) gibi standartları geliştirdi (Keseroğlu, 2006: 45).

IFLA dışında yaşanan gelişmelerde ise arşivciler;

- International Council on Archives (Uluslararası Arşiv Konseyi)'ni kurup (1948) bünyesinde International Standards on Archival Description (Uluslararası Arşiv Tanımlama Standartları - ISAD(G))'ı geliştirdi (Committee on Descriptive Standards, 2000: 5),
- 2005 yılında ise The Society of American Archivist (Amerikan Arşivcler Derneği) Describing Archives A Content Standard (Arşivleri Tanımlamak: Bir İçerik Standardı - DACS)'ı geliştirdi (Council of the Society of American Archivists, 2013).

1978'de AAKK'nin ikinci versiyonu olan AAKK2 yayınlanmış 1988, 1998 ve 2002 de ise revize edilerek elektronik kaynaklarda dâhil olmak üzere farklı materyal türlerini tanımlayabilecek seviyeye getirilmiştir (Bayter, 2009a: 136). 2005'te AAKK3 olarak yeni sürümü yayınlanacakken verilen karar ile elektronik kaynakları ilgilendirmesi sebebi ile bu sürümün adının Resource Description and Access (Kaynak Tanımlama ve Erişim - RDA) olmasına karar verilmiştir (Bayter, 2012: 173). Bilgi kaynakları açısından RDA şu anda kataloglamanın geçirdiği evrimin son aşamasını temsil etmektedir.

1.2.3. Kataloglamanın Önemi

Katalogos sözcüğü tarihte ilk olarak Homeros'un İlyada adlı eserinde gemilere yüklenen malların listesi olarak geçmektedir (Keseroğlu, 2006: 19). Bu malların listesi olma durumu hali hazırda hala geçerlidir. Ürün katalogları bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Fakat kataloğun esas gelişim alanı kuşkusuz bilgi merkezleri olmuştur.

Önceki bölümde de işlediğimiz gibi kataloğun gerçek anlamını bulduğu yerde yine bilginin derlendiği kütüphane, arşiv ve müze gibi kurumlar olmuştur. Tarihin ilk safhalarından beridir süre gelen bu gelişim sayesinde de insanlar bilgiyi daha rahat kontrol edebilmişlerdir.

Önce sadece listeler şeklinde tutulan kataloglar tarihi süreç içerisinde ihtiyaca göre evrimleşmiş materyalin önem arz eden her bilgisini kaydeder hale gelmiştir. Bu gelişimle insanlığın birikerek ilerleyen ve genişleyen literatürünü kontrol imkânı olmuştur. Eğer bugün var olan bilgi ile üzerine koyularak yeni bilgiler üretilebiliyorsa bu bilginin erişilebilir olması sayesindedir. Kataloglar üretilmiş olan bilgiyi tanımlayan ve o bilgiye istenildiğinde yeniden eriştiren araçlar olarak tarih boyunca bilimin hizmetinde olmuştur.

1.2.4. Kataloglamanın Özellikleri

Gemi envanteri olarak tarih sahnesine çıkan kataloglar bugüne baktığımızda ulusların ortak kabulü olan standartlar haline gelmişlerdir. Özellikle 19. Yüzyıl sonlarından başlamak kaydı ile sanayileşen dünyanın artan bilgisini kontrol ihtiyacı doğmuş ve kataloglar bu dönemde hızla gelişmişlerdir. M.Ö. 3000'lerde başlayan kataloglama bilimsel temellerini ve kabullerini 20. Yüzyılda atmaktadır. 1961 senesinde uluslararası alanda kabul gören standartların geliştirildiği düşünüldüğünde kataloglamanın 5000 yıllık temelleri kendisine ancak geçen yüzyılda bilimsel bir zemin bulabilmiş denilebilir.

Hal böyle olunca kataloglamanın özellikleri içinde geçmişten çok geleceğe yani günümüze bakmakta fayda vardır. Geçmişten günümüze gelene kadarsa elbette temel olarak sayılabilecek bazı özellikler gelişmiştir. Konu sınıflaması bunlardan ilkidir denilebilir. İlk defa Asurlularda görülen konu sınıflaması hala kataloglamanın temel alanlarından birisidir. Hititlilerden günümüze kalan bir uygulamada yazar adı uygulamasıdır. Özetler ve yazar adları ilk defa Hattuşaş kütüphane kataloglarında kullanılmıştır. Özetler ve yazar adları hala kataloglardaki yerlerini korumaktadırlar. (Casson, 2001: 6).

Yazar adlarının yanı sıra yazarların doğum ve ölüm tarihlerine de antik çağ kataloglarından bu yana kataloglarda yer verilmektedir. İskenderiye Kütüphanesi ise kaynağın raftaki yerini belirtmek sureti ile ilk defa kaynağa bir erişim ucu oluşturmuştur.

Günümüz Dewey Onlu Sınıflama Sistemine benzer olarak geliştirdikleri bu sistem günümüz kütüphane kataloglarının atası sayılabilir. Günümüzde de eserin konusuna göre yer numarası verilmekte ve bu bilgi kataloglarda tutulmaktadır. Temel kataloglar Cutter'dan bu yana eser adını da içermektedirler (Keseroğlu, 2006: 20).

Kataloglamanın genel alanlarına bakıldığında Paris Bildirgesi baz alınacak olursa kataloglama konu ve niteleyici olmak üzere iki ana alana ayıralabilir (Bitri ve Keseroğlu, 2015). Konu kataloglaması eserin konusunu bir konu başlıkları listesi üzerinden tanımlamayı gerektirirken niteleyici kataloglama eserin fiziksel ve entelektüel içeriğinin aktarıldığı kısım olarak sayılabilir. AAKK'nin ana alanlarına bir göz gezdirildiğinde durum daha net anlaşılmaktadır: Temel giriş, gövde (yapıt adı, sorumluluk bildirim alanı, basım, belgenin özgün ayrıntı alanı, yayın dağıtım), fiziksel niteleme alanı, dizi alanı, notlar alanı, standart numara alanı, izleme alanı, yer numarası (Keseroğlu, 2006). Yer verdiğimiz bu alanlar dünyada kabul görmüş, standart bir katalogda yer alması uygun bulunan, ilk uluslararası katalog standardı alanlarıdır. Bu sebeple de standart bir katalogda bulunması gereken ana alanlardır denilebilir.

İKİNCİ BÖLÜM

FOTOĞRAFIN TANIMLANMASI

2.1. BELGE OLARAK FOTOĞRAF

Fotoğraf ilk sabitlendiği günden beri tarihe tanıklık etmektedir. Niepce'nin çatısını çektiği güvercin evi belki şu an yerinde yok ama bu fotoğraf sayesinde orada o zaman diliminde böyle bir yapının var olduğu bilinebiliyor. Çekilen bu ilk fotoğraf sayesinde Niepce, 1827 yılında çalışma odasının penceresinden gördüğü bu görüntüyü 190 yıl sonra fotoğrafın izleyicisiyle paylaşabiliyor.

Moholy-Nagy'nin "Fotoğrafik Görüşün Sekiz Varyasyonu" adlı listesinde "Görme: Bir tür habercilik gibi, nesnelerin görüntülerini oldukları gibi belgeleme" maddesine yer vermektedir. Yani gerçeği yansıtan fotoğrafın bir belge, bir habercilik kaynağı olduğunu söylemektedir (Karaoğlu, 2009: 16). Benzer şekilde fotoğrafın tarihi belge olarak kullanımı fotoğrafın ortaya çıkışından 27 yıl sonra 1854'te Kırım Savaşı'nda olmuştur. Ardından 1861 yılında Amerikan iç savaşı tarihi belgelemek için fotoğraflanmıştır (Aslan, 2008: 84).

Farklı bir örnekte ise 17 Mart 1884 yılında Amerika'da bir fotoğrafın telif hakkı yüksek mahkemede görülen bir davaya konu olmuş ve mahkeme fotoğrafın belge olma özelliğini onamıştır (Rudd, 1971: 140). Bu kanıtlara bakıldığında portre ve sanatsal üretim için kullanılan fotoğraf kendisine yeni bir alan bulmuştur.

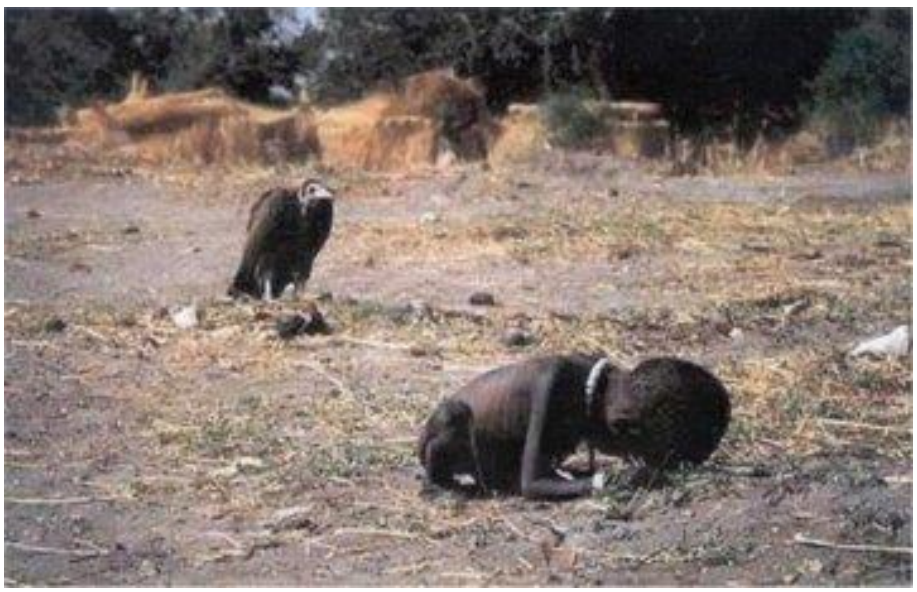
Fotoğrafın yaygınlaşması ve belge olarak değeri 20. yüzyılın ilk yarısında basına fotoğraf sağlayan birçok ajansın kurulmasına ve çok sayıda fotoğrafçının bu ajanslarda çalışmasına sebep olmuştur (Karaoğlu, 2009: 10). Basın fotoğrafçılığı, gerçekleri görselleştirilip dergi ve gazetelere görsel bir gerçeklik boyutu kazandırmıştır.

Bu gerçekliğin kullanımı fotoğrafın gücünü de ortaya çıkartmıştır. Büyük tepkilere neden olup Vietnam savaşını sona erdiren 2 fotoğraf buna örnek olarak gösterilebilir. İlki Huynh Cong Ut (Nick uT) tarafından çekilen Kim Phuc'un fotoğrafıdır.

Şekil 2.1. Vietnam Savaşını sona erdiren kareler ("Kim's Story History", 1997) (Wikipedia, 2015).

Soldaki fotoğrafta ABD'nin napalm bombası (yanıcı sıvıların pelteleştirilmiş benzinle karışımı) attığı Trang Bang köyünden elbiseleri yanmasına ve ağır şekilde yanıkları olmasına rağmen sağ kurtulan 9 yaşındaki Kim ağlayarak koşarken görülmektedir (Kim's Story History, 1997). Durumun verdiği dehşet diğer çocukların yüzünden de okunmaktadır. Bu dehşet anının bir benzeri de aynı köyün güneyinde yer alan Saygon'da fotoğraflandı. Sağdaki fotoğrafta Güney Vietnam'ın Ulusal Polis Şefi General Nguyen Ngoc Loan'un Vietnam Ulusal Kurtuluş Cephesi üyesi Nguyễn Văn Lém'i başından vurarak infaz ettiği anın hemen öncesi görülmekte (Wikipedia, 2015). Bu iki fotoğrafın Amerikan ve Dünya kamuoyunda yarattığı etki ile Vietnam Savaşı'nın sonunu getirmede oynadıkları rol yadsınamaz (Büyükdeniz, 2008: 14).

Şekil 2.2. Carter'ın hafızalardan silinmeyen karesi (Wikipedia, 2018)

Sebastião Salgado Afrika'nın acılarını Dünya'ya göstererek Ruanda gibi yerlerde acıların son bulmasına katkıda bulundu (Büyükdeniz, 2008: 14). En bilindiklerinden biri olan Kevin Carter'ın çektiği akbaba ve kız çocuğu (Wikipedia, 2018) fotoğrafı da Sudan'da yaşanan insanlık dramının ikonu olmuştur. Bu fotoğraf ile Sudan için büyük miktarlarda yardım toplanabilmiştir (Ow Yeong, 2013: 10).

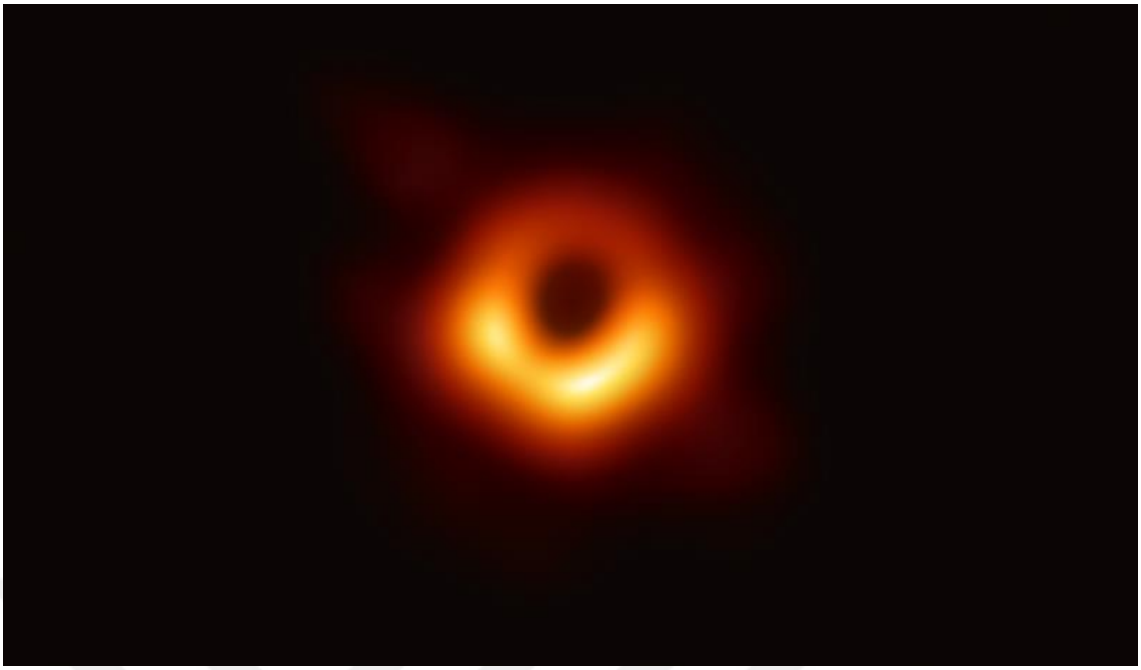

Şekil 2.3. Körfez Savaşı'nda yer alan karabatak fotoğraflarından birisi (Demir, n.d.)

Fotoğrafın gücünü gösteren önemli olaylardan birisi de karabatak olayıdır. 1. Körfez Savaşı sırasında Amerika 750 bin asker ve sivilin katlini, yaptığı hak ihlallerini gizleyip kendi suçlarını gözlerden uzak tutmak için aşağıda yer alan fotoğrafı medyaya servis etmiştir. CNN bu görüntünün Saddam'ın vurduğu Kuveyt'te çekildiğini ileri sürmüştür. Haber Saddam'ın bombardımanı sonucu denize dökülen petrol, kuşları bu hale getirdi şeklinde servis edilmiştir. Gelin görün ki birçok otorite fotoğrafın ve görüntülerin aldatmaca olduğunu söylemekte birden fazla ışık kaynağı olmasını da kanıtlardan biri olarak göstermektedirler (Demir, y.y.: 5). Hatta bazı spekülasyonlar fotoğrafın Fransa'da ki bir gemi kazası sonrası çekildiği yönündedir. Görüldüğü üzere bir fotoğraf ile savaşlara sebepler sağlanmakta veya suçlar örtbas edilmeye çalışılmaktadır. Daha 1991 yılında hal böyleyken günümüze geldiğimizde bu duruma son kullanıcı da eklenmiş hatta durumu kurtarmak için teyit siteleri (teyit.org, dogrulukpayi.com… vb.) dahi kurulmuştur. Haberlerde kullanılan veya sosyal medyaya servis edilen fotoğrafların izleri tarafsız araştırmacılar tarafından sürülmekte ve kullanıldığı konu ile ilgisi tespit edilmektedir.

Bu örnekler göstermektedir ki fotoğrafın görsel gücü hafife alınmayacak kadar büyüktür. Savaş bitirebilen, aç insanları doyurabilen, şiddetin önüne geçebilen fotoğraf kamuoyu yaratabilmekte ve tarihin gidişatına etki edebilmektedir. Her ne kadar artık fotoğrafların ortamı değiştiyse de işlevi değişmemiştir. Dijital dünyada da fotoğraf temsil ettikleri ve anlattıklarıyla insanları etkilemeyi sürdürmektedir. Önceleri karanlık oda müdahaleleri de olsa fotoğrafın güvenilirliği daha yüksekken fotoğrafa sınırsız müdahale imkânı sağlayan Photoshop gibi araçlar sebebiyle analog fotoğrafa göre dijital dünyadaki fotoğrafın güvenilirliği bir nebze de olsa düşüktür.

Sosyal medyanın yükselişi ile algı yönetimi için Photoshop ile değiştirilen fotoğraflara sıklıkla başvurulmaktadır. Fakat bu ajanslardan gelen ve profesyonel foto muhabirlerin çektiği fotoğrafların gerçekliğini örtemez. Rus büyükelçisinin vurulma anı gibi, ikiz kulelere uçakların çarptığı anın fotoğrafları gibi fotoğraflar hala güçlü bir etkiye sahiptirler. Eğer ikiz kulelerin vurulma anı kayıt altına alınmamış olsa belki de Amerika bu kadar güçlü ve kararlı olarak Ortadoğu'yu savaşa sürükleyemeyecekti. Ya da farklı bir örnekle eğer ki fotoğraf olmasaydı bir kara deliğin varlığına kesin delil sunulamayacaktı. 2019 yılında Event Horizon Teleskobu (EHT) tarafından elde edilen görüntülerle çekilen fotoğraf şimdiye kadar kara deliklerin varlığını ispatlayan en önemli kanıttır. Bu fotoğraf sayesinde M87 Galaksisinde güneşin 6.5 milyar katı büyüklüğünde bir karadelik olduğunu bilebiliyoruz. (Akiyama ve diğerleri., 2019: 1).

Şekil 2.4. İlk Karadelik Fotoğrafı (Akiyama ve diğerleri., 2019)**.**

Güvenilir kaynaklar olduğu sürece dijital fotoğrafta bu tekilliğini koruyacaktır. Dijital fotoğraf manipülasyona açıkta olsa hala tarihe tanıklık etmekte ve ona yön vermektedir.

2.2. BİLGİ MERKEZİ MATERYALİ OLARAK FOTOĞRAF

Fotoğrafların bilgi merkezlerinde boy göstermesi fotoğrafın icadından kısa bir süre sonra gerçekleşmiştir. Bilgi merkezlerinden önce farklı alanlarda biriken fotoğraflar sonunda toplumsal belleklere aktarılmışlardır. Bu fotoğraf birikimi ilk başlarda fotoğrafçılarda ve fotoğraf stüdyolarında olmuştur. Edward Reeves Fotoğraf Stüdyosu'nun arşivi bu duruma örnek olarak gösterilebilir. İngiltere'nin Sussex bölgesinde 1850 yılında kurulan stüdyo 117 yıllık arşivi ile de ilk fotoğraf arşivlerinden olma özelliği taşımaktadır. Edward Reeves Fotoğraf Stüdyosu bilinen ilk fotoğraf stüdyolarındandır. Bu stüdyo ve arşivi günümüzde de varlığını sürdürmekte ve kullanıcılarına hizmet vermektedir (Reeves, 2016). Benzer şekilde İngiltere ve Amerika'da açılan fotoğraf stüdyoları mevcuttur. Antonie Jean Claudet'ın Kraliyet Adeliande Galerisi'nin çatı katında 1841 yılında açmış olduğu stüdyo ile Alexander Wolcott'un 1840 yılında New York'ta açtığı Daguerrean Parlor isimli stüdyo bu tip ilk fotoğraf stüdyolarına örnektir (Newhall, Gernsheim, ve Rosenblum, y.y.). İlk fotoğraf

stüdyoları olan bu girişimler öte yandan ufak arşivleriyle de ilk fotoğraf arşivlerine örnek olarak gösterilebilir.

Bunların dışında fotoğraf ilk döneminde kullanım amacına yönelik olarak da arşivlenmiştir. Belge niteliği taşıması sebebiyle emniyet birimlerince kullanılmıştır. 1842'de Brandt kardeşler Brüksel hapishanelerinde ki suçluların portrelerini çekerek suçlu kimliğinin tespiti için arşiv oluşturmuşlardır. Benzer şekilde İngiltere ve Amerika'da da suçlu portreleri emniyet birimlerince arşivlenmiştir (Kılıç ve diğerleri, 2016: 69). Daha çok katalog şeklinde olan bu arşivlemeleri de ilk fotoğraf koleksiyonlarından sayılması mümkündür.

Fotoğrafın bilgi merkezlerine geçişi ise 1850'lerde gerçekleşmiştir. 1851 yılında İngiltere'de gerçekleştirilen Büyük Sergi'de (The Great Exhibition of the Works of Industry of All Nations) Mathew Brady isimli fotoğrafçı da dagerotipleri ile yer almıştır. Prens Albert ve Henry Cole (Kraliçe Victoria'nın eşi)'ün birlikte düzenlediği fuarda Brady ödüle de layık görülmüştür (Wikipedia, 2017c). Henry Cole Brady'nin dagerotiplerinin de yer aldığı bu koleksiyonu satın aldırarak ileride yöneticisi olacağı müzenin temellerini atmıştır. 1854 yılında Güney Kessington Müzesi olarak adlandırılsa da resmi olarak 1857 yılında açılan müzenin adı Victoria and Albert Müzesi olmuştur. Müzenin açılışını bizzat Kraliçe Victoria kendisi yapmıştır (Wikipedia, n.d.). Tarihi kayıtlarda bir bilgi merkezinde yer alan ilk fotoğraflar Mathew Brady'nin dagerotipleridir. Victoria and Albert Müzesi'nin çekirdek koleksiyonunda yer alan bu fotoğraflar halen müzede sergilenmektedir. Açılışın ardından koleksiyonu geliştirme eğiliminde olan Cole 1858 senesinde Londra Fotoğraf Topluluğunun yıllık sergisine ev sahipliği yapıp fotoğraflarını satın alarak müzenin dermesine katmıştır (Museums & Galleries Commission, 1996: 3).

Öte yandan 1850'lerde Britanya Müzesi de fotoğrafçılık üzerine ilerlemeler kaydetmiştir. Charles Lock Eastlake 1850 yılında müzenin başkan vekilliğine getirilmiştir. Fotoğrafa ilgisi olan Eastlake fotoğrafçılığa olan ilginin artmasında da etkili olmuştur. Charles'ın eşi Elizabeth Eastlake de erken dönemde 20 kadar kalotipte model olarak yer almıştır. Charles'ın iş ve sosyal yaşamında etkili olan eşi Elizabeth, 1857 yılında yayınladığı makalesinde sanat-fotoğraf ilişkisine dikkat çekmiş ve tarihçileri görsel kayıtları korumaya çağırmıştır (Wikipedia, 2017b). Elizabeth Eastlake'e benzer

şekilde Oliver Wendell Holmes da Amerika'da fotoğrafın değerini kavrayan ve aktaran bilim insanlarından birisi olmuştur. Wendell, fotoğrafın görünen gerçekliğini açıklayarak, kişileri, yerleri ve görüntülenen şeyleri tanımlamadaki ve anlamadaki kapasitesine dikkat çekmiş, geçmişi anlamada önemli ve hatta benzersiz kaynaklar olduğunu belirtmiştir (Schlereth, 1980: 11).

Britanya Müzesi ise daha 1850'li yıllarda dermesindeki materyallerin görsel kopyalarını çıkartmak için bünyesinde fotoğrafçı istihdam etmeye başlamıştır. 1852 yılında ilk olarak Roger Fenton bu göreve soyunmuştur (Trustees of the British Museum, 2017). Bilgi merkezi bünyesinde fotoğraf üretiminin de bilinen ilk örneği budur.

Fotoğrafın belge olma niteliğine yapılan bu erken dönem atıflar fotoğrafın bilgi merkezlerine girmesinde de rol oynamıştır. 1865 senesi Amerika'da fotoğrafın bilgi merkezlerine girişinde önemli bir tarihtir. 1859 yılında kabul edilen Telif Hakkı Kanununun 1865 yılında revize edilmesi, 1864 yılı 31 Aralık günü Ainsworth Rand Spofford'un Kongre Kütüphanesine atanması ve Kongre Kütüphanesi'nin depodan kütüphaneye dönüşümü fotoğrafın bilgi merkezlerindeki rolünün gelişimine etki eden faktörler olmuşlardır (Kusnerz, 1992: 30).

3 Mart 1865'te revize edilen yasa ile fotoğraf ilk defa telif kanununda yer almıştır. Bu düzenleme hem negatiflerin hem de basılıların telif hakkını korurken bir kopyanın da Kongre Kütüphanesi'ne gönderilmesini ön görüyordu (Rudd, 1971: 139). Bu yasa değişikliği üzerine kongre kütüphanesi dermesine ilk fotoğraflarını katmıştır. Bu bilgiye ise Spofford'un göreve geldikten sonra her yıl yayınlamaya başladığı yıllıklardan ulaşılmaktadır. 1866'da bastırılan ilk yıllıkta 1865 senesindeki kanun revizyonunun ardından kütüphane dermesine giren materyallerin kayıtlarına rastlamaktadır. Kayıtlarda 836 cilt kitabın, 386 sayfa notanın, 202 haritanın, gravürlerin ve fotoğrafların yasa sonrası kütüphaneye sağlandığı görülmektedir. Smithsonian Enstitü Kütüphanesi'nin birkaç yıl boyunca derleme kütüphanesi olması sebebiyle deposunda fotoğraflar olduğu ve bu fotoğrafların da 1866 yılında Kongre Kütüphanesine devredildiği gene bu yıllıklarda geçmektedir. 1870 senesinde Telif Hakkı Kanunu'nda yapılan güncelleme ile fotoğrafın kanundaki yeri genişletilmiş ve fotoğraflarının bir kopyasını Kongre Kütüphanesi'ne göndermeyen fotoğrafçılarla ilgili yaptırımlar daha net olarak tanımlanmıştır. Bu sayede de Kongre Kütüphanesi'ne gönderilen fotoğraf kopyalarının sayısı 1870 senesinde ciddi

bir artış göstermiştir. Fotoğraflar sadece yasa gereği değil satın alma ve bağış yolu ile de bilgi merkezlerinin dermesine girmekteydi. Örneğin 1867 yılında Kongre Kütüphanesi George S. Lawrence ve Thomas Houseworth'un 860 adet basılı fotoğrafını satın almıştır. Ya da farklı bir örnek olarak 1870 yılında Amerikan Savaş Bakanlığı Mathew Bardly'nin koleksiyonunu kendisinin düzenlediği açık artırmada satın almıştır. Bir başka örnekte ise son Osmanlı padişahlarından 2. Abdülhamit 1893 yılında 2250 adet Türkiye fotoğrafını (çoğunluğu İstanbul) Kongre Kütüphanesine bağışlamıştır. Bu bağışlar, satın almalar ve kanunu zorunluluk sonucu Kongre Kütüphanesinin dermesinde 1897 itibari ile 33 bin fotoğraf 54 bin görsel birikmiş, 1900'lere gelindiğinde bu sayı ikiye katlanmıştır (Kusnerz, 1992, pp. 32–37).

Burada dikkat çeken nokta bir derleme kütüphanecisi olsa da Spofford fotoğrafların dermeye katılmasının ikincil bir görev olduğunu düşünmesine karşın fotoğrafın bu ilk döneminde otuz üç bin fotoğrafın toplanabildiğidir. Ne tür bir seçim yolu veya kritere göre bu fotoğrafların kabul edildiği bilinmese de manzara fotoğraflarından savaş fotoğraflarına ve hatta sokak fotoğraflarına kadar birçok örneğe rastlanmaktadır.

1897 yılında ise fotoğrafın Kongre Kütüphanesinde ki rolünü önemseyen John Russel Young göreve başlamıştır. Young'ın önemi ilk defa kataloglamaya önem vermesinden gelmektedir. 2 yıl süren görevi sonrası hastalığı dolayısıyla ölen Young görsel materyallerin de kitaplar gibi bir kataloğunun olması gerektiğini düşünmekteydi. Bu sebeple de görsel materyallerin kataloglanmasına ağırlık vermiştir (Kusnerz, 1992: 43).

1827 yılında icat edilen fotoğraf 1900'lere gelindiğinde filmli makinelerin gelişimi ve fotoğraf ajanslarının kurulmasıyla popülerliğini artırmıştır. Fotoğraf makinelerinin seri üretime geçmesi ile fotoğrafçılık tabana yayılmış, amatör fotoğrafçılar da bu dönemde ortaya çıkmıştır (Kılıç ve diğerleri, 2016: 74). Fotoğrafın bu yükselişi bilgi merkezlerindeki fotoğraf sayısını da etkilemiştir. 1900'lerde Kongre Kütüphanesin de ki fotoğraf sayısı ikiye katlanmıştır. Bu yükseliş ve ilgi tüm dünyada sürmüştür. Örneğin Kanada Arşiv ve Kütüphanelerinde 1900'lerin başında 25000 fotoğraf bulunmaktayken şuan ki sayı 30 milyon civarındadır (Courrier, 2017). Benzer şekilde Kongre Kütüphanesinde ki fotoğraf sayısı 14 milyona ulaşmıştır (Alexander ve Meehleib, 2001: 190). Tabii ki bunda fotoğrafın geçirdiği evrimin dışında fotoğrafın değişen rolü de etkili

olmuştur. İcadının ardından birçok alanda kullanılan fotoğraf tabana yayılması ve geniş etki alanı sayesinde dijital devrimle de birlikte bilgi merkezlerinde de altın çağına ulaşmıştır.

Bilgi merkezlerinde ki fotoğrafları değerlendirirken bunların sadece dışarıdan edinilmiş fotoğraflar olmadıkları görülmektedir. Bilgi merkezleri kendi içlerinde de fotoğraf üretmekte ve koleksiyonlarına katmaktadır. Buna örnek olarak müzelerin katalogları için çektikleri materyal fotoğraflarını veya kütüphanelerin yıpranmaya meyilli eski eserlerin mikrofilm olarak fotoğraflanmış halleri gösterilebilir.

Kültürel miras ürünlerinin fotoğraflarının saklanıp derlenmesi hali hazırda en sık başvurulan uygulamalardandır. Europeana (https://www.europeana.eu/portal/en) projesi de bu uygulamalardan bir tanesidir. Bünyesinde 1,6 milyonu aşkın fotoğraf barındıran bu portal Avrupa'nın kültürel mirasını kayıt altında tutmaktadır (European Union, 2018). Europeana bir bilgi merkezi olmasa da Avrupa'daki bilgi merkezlerinin veri aktardığı bir platform olması sebebiyle kültürel miras toplu kataloğu sayılabilir. Türkiye'den Devlet Arşivleri de bu koleksiyon içerisinde yer almaktadır. Tabiî ki toplu katalog olarak konuya bakacak olursak da WorldCat bilinen en büyük toplu katalogdur denilebilir (OCLC, 2001). OCLC'nin ürünü olan WorldCat üzerinde yaptığımız aramalar sonucunda bu toplu kataloğun hali hazırda 8 milyona yakın görsele erişim sağladığı görülmektedir.

2.3. GENEL STANDARTLAR İÇİNDE FOTOĞRAFIN TANIMLANMASI

Dijital devrimden etkilenen kurumlardan olan bilgi merkezleri 1800'lü yılların sonlarından itibaren koleksiyonlarında tür olarak birçok farklı materyale yer vermeye başlamıştır. Bu materyal türleri için kataloglama standartları geliştiren bilgi bilimciler fotoğrafların tanımlanmasına yönelik olarak da çalışmalar yürütmüşlerdir. İlk başlarda konuyu kendi genel standartları içindeki bölümlerde ele alan uzmanlar dijital devrim sonrası farklı tanımlamalar kullanmışlardır. ISBD(G), AAKK2 ve ISAD(G) gibi standartlarda fotoğrafa ve fotoğrafçıya dair geliştirilen kurallar yer alsa da bu çalışmalar içinde 'fotoğrafların kataloglanması' gibi ayrı bir bölüm bulunmamaktadır. Ancak tanımlama alanlarının altında eğer yapıt fotoğrafsa veya fotoğraf içeriyorsa onunla ilgili geliştirilen uygulamaları sunmaktadırlar. Bu duruma örnek olarak bir yapıtta ek giriş ve temel giriş kısmında yapıt içindeki fotoğrafları çeken fotoğrafçının adının nasıl

geçeceğine dair oluşturulan kurallar verilebilir. Dijital devrimin ardından geliştirilen birçok standart olmuştur. Bu standartlar genel olarak dijital materyalleri kapsamaya çalışmakta olup genel geçer uygulamaları ortaya koymayı hedeflemiştir. Fotoğraf, 1850'lerden bu yana bilgi merkezlerinde yer aldıysa da 1982 yılına kadar bu materyal türünün tanımlanmasına yönelik olarak net bir çalışmaya rastlanamamaktadır. 1982 yılında fotoğrafın da yer aldığı görsel materyallerle ilgili olarak Elisabeth Betz Parker tarafından geliştirilen kurallar AAKK2'nin 8. Bölümü olarak yayınlanmıştır ("Graphic Materials: Rules for Describing Original Items and Historical Collections", 1982).

1990'lı yıllara kadar doğrudan ve sadece fotoğrafların tanımlanmasına yönelik bir tanımlama standardı bulunmamaktadır. Doğrudan fotoğraflara yönelik ilk tanımlama standardı 1990 yılında The International Press Telecommunications Council (Uluslararası Basın ve Telekomünikasyon Konseyi- IPTC) tarafından geliştirilmiştir. Information Interchange Model (IIM) adını taşıyan bu tanımlama standardı ile basın ve yayıncılık alanında kullanılan fotoğraflarda tanımlanacak bilgilere yönelik alanlar belirlenmiştir (Benson, 2009: 162).

Temelleri 1971 yılına dayanan IIM 1990 yılında yenilenerek fotoğraf üst veri standardı olarak kabul görmüştür (IPTC, 2007). Bunun yanı sıra 1994 yılında elektronik materyaller için Dublin Core Metadata Initiative (DCMI) tarafından Dublin Core (DC) üst veri standardı geliştirilmiştir. Aynı yıl Visual Resources Association tarafından görsel materyallere yönelik olarak VRA Core (Görsel Kaynaklar Derneği Temel Standardı) üst veri standardı yayımlanmıştır (Benson, 2009: 163). XML Genişletilebilir işaretleme dili ve bir veri aktarım standardı olan XML şemasını kullanan VRA Core günümüzde kültürel mirasa yönelik materyaller ve bu materyallerin fotoğraflarını barındıran müze, kütüphane, arşiv ve okul gibi kurumlar tarafından kullanılmaktadır (Visual Resources Association, 2014). Benzer şekilde Kongre Kütüphanesinin Ağ Geliştirme ve MARK Standartları Ofisi NISO (Ulusal Bilgi Standardı Organizasyonu) Technical Metadata for Digital Still Images Standards Committee ve diğer paydaşlarla birlikte yürüttükleri çalışma ile dijital görüntüler için standart bir XML şeması olan MIX (Metadata for Images in XML) geliştirilmiştir (Metadata for Images in XML Standard (MIX), 2015).

Kütüphane, arşiv ve müze türündeki kurumlar fotoğrafların tanımlanması açısından incelendiğinde bu kurumların koleksiyon yapılarına göre birden çok standardı

uyarlayarak kullandıkları görülmektedir. Buna örnek olarak fotoğraf arşivleri için AAKK2'nin yanı sıra VRA Core ile DC alt yapısını kullanan Smithsonian Enstitüsü ile fotoğrafik koleksiyonları için AAKK2'nin 8. Bölümünü ve MARK21 alt yapısını kullanan Yale Üniversitesi gösterilebilir (SIASC, 2002: 2; Yale University, 2016).

Fotoğraf ve görsel materyallerin tanımlanmasına yönelik süreçlerde geliştirilen uygulamalar artan bir çeşitlenme göstermiş ve farklı alt alanlarda standartlaşmaya gidilmiştir. Kongre Kütüphanesi özellikle dijital ortamdaki fotoğraflar için "Born Digital Photographs: Cataloging Samples" başlıklı bir çalışma yayımlayarak konuyla ilgili katalog örnekleri sunmuştur. Fotoğraf ve videolar için MARK etiketleri de üreten Kongre Kütüphanesi Ağ Geliştirme ve MARK Standartları Ofisi standart MARK kalıpları içerinde dijital fotoğrafların tanımlanmasına yönelik çözüm yolları geliştirmeye çalışmıştır. Ancak bütün girişimlere rağmen dijital fotoğrafa yönelik bir tanımlama standardı oluşturulmamıştır. İleride değinileceği üzere Kanada Kütüphanesi ve Edinburgh Kütüphanesi gibi kütüphaneler genel standartlardan kendilerine uyarlama yapmışlardır.

2.4. FOTOĞRAF TANIMLAMA STANDARTLARI

Bu kısımda fotoğrafın tanımlanması için geliştirilmiş olan standartlar ele alınmaktadır. Bu beş standardın tarihi gelişimleri ve temel yapıları incelenmiştir. İnceleme sonucu fotoğrafın tanımlanma süreçleri daha iyi anlaşılacaktır.

2.4.1. Graphic Materials: Rules for Describing Original Items and Historical Collections

Görsel materyallere yönelik standart geliştirilmesine Kongre Kütüphanesi ve Bilgi Dernekleri Konseyi (CNLIA) 1980 yılında karar vermiştir. Bu kararın üstüne bu konuda çalışması için Konu Kataloglaması Ortak Komitesi adında 5 kişilik bir komite kurulmuştur. Komitenin başına Kongre Kütüphanesi resim kataloglama uzmanı Elisabeth Betz getirilmiştir. Komite sağladıkları fon ile yürüttükleri çalışmalar sonucunda birçok konu uzmanının da fikrine danışarak görsel materyallere yönelik ilk standart olan Graphic Materials: Rules for Describing Original Items and Historical Collections (Grafik

Materyaller: Orijinal Parçaları ve Tarihi Koleksiyonları Tanımlama Kuralları)'ı oluşturmuşlardır (Betz, 2002: 2). Bu standartta yer alan alanlar şöyledir; (Betz, 2002):

a. Başlık ve Sorumluluk Alanı: Burada başlığın koleksiyon isminden, koleksiyon sahibinin isminden veya tanımlayıcı öğelerden oluşabileceğine; parantez içinde ek bilgi verilebileceğine; sorumluluk alanında fotoğrafçının adının geçeğine değinilmiştir.
b. Basım-Yayım Alanı: Bu kısımda fotoğrafı negatifinin oluşum tarihi ile baskı tarihleri çok farklı ise baskı ve yayın tarihlerinin de ek olarak eklenebileceği, tarih bulunamadığı takdirde de telif hakkı tarihinin temel alınabileceği belirtilmektedir.
c. Fiziksel Niteleme Alanı: Bu alanda fotoğrafların fiziksel tanımlamaları yapılmıştır. Negatif, baskı, mekanik baskı... vb. türleri ile bu türlere göre fotoğrafın rengi, basıldığı ortam (posta kartı, albüm, portre... vb.), boyutları gibi unsurların tanımlandığı alan olarak belirlenmiştir.
d. Notlar Alanı: Ek sorumluluk girişi bu kısımda verilmiştir. Yardımcı fotoğrafçı, tab eden kişi gibi bilgiler varsa burada verilir. Fotoğrafla ilgili düşülen notların eklendiği alan burasıdır

2.4.2. Information Interchange Model ve IPTC Photo Metadata Standard

Information Interchange Model (Bilgi Değişim Modeli- IIM) standardı geliştirildiği 1990 yılından beri yoğunlukta fotoğraf tanımlamak için kullanılsa da asıl amacı her türlü multimedya alışverişinde standart bir alt yapı oluşturmak olmuştur. IIM'in fotoğraf tanımlamada kullanıcıların tercihi haline gelmesinin ardından Adobe Photoshop yazılımı 2001 yılında IIM'den aldığı bir kısım başlıklarla Extensible Metadata Platform (Genişletilebilir Üstveri Platformu- XMP) üst veri standardını geliştirmiştir. 2004 yılında Adobe ve IPTC yürüttükleri çalışma ile IPTC standartlarının bir çekirdeğini oluşturdular. Bu çekirdek hem XMP için hem Dublin Core için ortak alanları içeren ve bu alanları tanımlayan bir şemaydı. Bu şema stok ve haber fotoğrafçılarına hitap edecek şekilde tasarlanarak 2007 yılında White Paper adı ile yayınlanmıştır. Genişletilmiş hali ile birlikte çekirdek şema 2010 yılında fotoğrafçılara genel bir standart yapı sunabilmek için revize edilip IPTC Photo Metadata Standard (IPTC Fotoğraf Üstveri Standardı) adı ile güncellenmiştir (IPTC, 2007).

Bu standartta yer alan alanlara şöyledir; (IPTC, 2010):

a. City: Fotoğrafta gösterilen şehir (Fotoğrafın çekildiği ve fotoğrafın gösterdiği şeklinde 2 ayrı not düşülebilir).
b. Country: Fotoğrafta gösterilen ülke. Ülke adı içerir kodu içermez. Şehir (Fotoğrafın çekildiği ve fotoğrafın gösterdiği şeklinde 2 ayrı not düşülebilir).
c. Description: Açıklama alanıdır. Fotoğrafta ne olduğunun açıklandığı bölümdür. Kimin, neyin olduğunun ne yapıldığının aktarıldığı bölümdür. Kişi isimleri, olay isimleri ve olayda geçen yerler bu kısımda açıklanır.
d. Headline: Fotoğrafın kısa özetidir. Başlık değildir. Alt açıklama metni de denebilir.
e. Intellectual Genre: Fotoğrafın karakteristik özelliğinin; entelektüel, sanatsal, haber, doğal vb. şekilde tanımlandığı alandır.
f. Keywords: Anahtar kelime. Kendi standart kodlarını kullanırlar.
g. Provinceor State: Bölgeler. (Çukurova, Dersim, İç Anadolu vb.)
h. Scene Code: Fotoğrafın çekildiği sahneyi (çevreyi) tanımlayan bölümdür. Su altı fotoğrafı, gece çekimi, stüdyo fotoğrafı şeklinde tanımlanır.
i. Subject Code: Konu başlığı için gene IPTC sadece kod kullanır kendi kodları vardır.
j. Sublocation: Eğer fotoğrafa konu bilindik bir yerse burada verilir. Düden şelalesi, peri bacaları vb.
k. Date Created: Fotoğrafın çekilme tarihinin verildiği alandır.
l. Description Writer: Fotoğrafa açıklama ekleyen veya açıklamayı düzenleyen kişinin tanımlandığı alandır.
m. Instructions: Telif hakları ve ambargoların belirtildiği alandır.
n. Job ID: Takip numarası veya iş akış numarası olarak tanımlanan alandır.
o. Title: Başlık alanıdır. Genelde dosya adı kullanılır.
p. Copyright Notice: Telif hakkının girildiği alandır.
q. Creator: Fotoğrafçının girildiği alandır.
r. Creator’s Contact Info: Fotoğrafçının iletişim bilgilerinin girildiği alandır.
s. Creator’s Job Title: Fotoğrafçının iş unvanının girildiği alandır.
t. Credit Line: Fotoğraf basıldığında ödeme alacak kişi veya kurum belirtilir.

u. Rights Usage Terms: Fotoğrafın yasal olarak kullanım haklarının nasıl olacağının tanımlandığı alandır.
v. Source: Fotoğraf ajansının girildiği kısımdır.

2.4.3. Exchangeable Image File Format for Digital Still Cameras

Exchangeable Image File Format for Digital Still Cameras (Dijital Fotoğraf Makineleri için Değiştirilebilir Görüntü Dosyası Biçimi- EXIF), Japonya Elektronik ve Bilgi Teknolojileri Derneği'nin JPG, TIFF ve WAV dosya türleri için ürettiği bir üst veri standardıdır. Standardın oluşumunda Canon, Nikon, Olympus, Sony, FUJIFILM ve Panasonic gibi fotoğraf makinesi üretiminin öncü şirketlerinin oluşturduğu bir komite görev yapmıştır. Temel olarak fotoğrafın üretildiği aşamada makine tarafından oluşturulan teknik bilgiye exif bilgisi denilir. Bu bilgiler arasında makinenin marka modeli, lensin marka modeli, çekim tarihi, odak uzaklığı, çekim modu, International Standards Organization (Uluslararası Standartlar Teşkilatı- ISO); diyafram; enstantane vb. çekim ayarları, görüntünün boyutu, dpi değeri, imaj dosyasının adı; türü; boyutu gibi bir çok bilgi yer almaktadır. 1995'ten bu yana geliştirilen bu standardın 2.3 versiyonu yayınlanmış olup bu versiyonda en son 2013 yılında revize edilmiştir (AV&IT Standardization Committee, 2010).

2.4.4. Visual Resources Association Core

Visual Resources Association (Görsel Kaynaklar Derneği- VRA) görsel kaynaklar için çalışmalar yürüten bir dernek olmakla beraber 1990 sonrası internet çağı ile birlikte görsel materyallerin tanımlanması üzerine birçok çalışma yürütmüş ve birçok çalışmanın da içerisinde yer almıştır. Derneğin en bilindik standardı olan VRA Core Kongre Kütüphanesiyle birlikte geliştirilen VRA'nın üst veri çekirdek şemasıdır. Görsel materyalleri birer kaynak olarak ele alan çalışma temel bir yapı olarak düşünülebilir.

Alanlar şöyledir; (VRA Core Oversight Committee., 2017):

a. Work, Collection or Image: Tanımlanan eserin bir koleksiyon mu, bir çalışma mı yoksa tekil bir fotoğraf mı olduğunu tanımlayan başlık alanıdır.
b. Agent: Yazar, yaratıcı, sorumlu kimse veya kurumun tanımlandığı alandır.
c. Cultural Context: Eserin kültürel içeriğini tanımlar.

d. Date: Eserin oluşturulma, tasarım, üretim, sunum tarihlerini tanımlar.
e. Description: Serbest not alanıdır. Esere dair yorumları, tanımlamaları içerir.
f. Inscription: Esere üretimi sırasında eklenen metinleri içerir; İşaretler. İmza, tarih, özlü sözler gibi.
g. Location: Eserin yer aldığı arşivin yeri adı da olabilir; yaratma yerleri, keşif yerleri için de kullanılabilir.
h. Material: Bir görüntünün oluştuğu maddeyi tanımlar. Sulu boya, kanvas baskı, işleme gibi.
i. Measurements: Eserin boyutlarını tanımlar.
j. Relation: Eserin ilişiği olan diğer çalışma veya koleksiyonların kaydını verir.
k. Rights: Eserin telif, fikri mülkiyet ve kullanım haklarının belirtildiği alandır.
l. Source: Ajans, satıcı veya yayıncı olabilir. Geldiği kaynağı tanımlar.
m. State Edition: Birden fazla formda olan veya baskısı yapılmış eserler için kullanılır. Ana eserin beşinci cildi, eserin üçüncü baskısı, portföyünün ikinci fotoğrafı şeklinde tanımlanır.
n. Style Period: Tarihsel, dönemsel, akımsal atfın yer aldığı kısımdır. Barok dönemi, popüler kültür ürünü şeklinde girilir.
o. Subject: Esere konu başlığı verilen kısımdır.
p. Technique: Eserin oluşturulma tekniğinin tanımlandığı kısımdır.
q. Textref: Tanımlayıcı tekil numaradır.
r. Title: Eserin başlığıdır.

2.4.5. Metadata for Images in XML

Bu şema ise XML içinde standart bir veri aktarımı için Kongre Kütüphanesi ve NISO ortaklığı ile hazırlanmıştır. Sadece şema olması sebebiyle bu yapıyı standart olarak ele almadık (MIX, 2015).

2.5. DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE YAPILAN UYGULAMALAR

Bu bölümde ellerinde büyük fotoğraf dermeleri olan kurumlar değerlendirilmeye çalışılmıştır. Türkiye'den ve Dünya'dan örneklerle ilerlenirken geliştirilen ve çeşitlenen

uygulamalar ve uygulanmayan standartlar üzerinde durulmaktadır. Bir karşılaştırma yoluna gidilmeyerek her kurum kendi içerisinde değerlendirilmiştir.

2.5.1. Dünyadaki Uygulamalar

Dünyadaki belli başlı dermelerin değerlendirildiği bu bölümde değerlendirmeler kısa ve anlaşılır tutulmaya çalışıldı. Uluslararası anlamda genel bir tablo ortaya konulmaya çalışıldı.

2.5.1.1. Kongre Kütüphanesi

Kütüphanecilik alanında dünyada önder kurum olan Kongre Kütüphanesi fotoğrafın kataloglanması alanında da benzer bir rolü üstlenmektedir. Daha öncede bahsettiğimiz gibi Kongre Kütüphanesi bünyesinde yer alan fotoğrafların tarihi 1800'lü yılların ortalarına kadar gitmektedir. Fotoğraflarla ilgili çalışmaların merkezinde yer alacak olan Fotoğraflar ve Baskılar Bölümü 1897 yılında Görsel Sanatlar Bölümü adıyla kurulmuştur (Prints and Photographs Division staff, 2018). Daha önce de belirttiğimiz gibi 1897 yılında göreve gelen Young görsel materyallerin kataloglanmasına önem vermiştir. Young ve ekibinin çabaları sonucu 1898 yılında 50 bin 1900 yılına gelindiğinde ise 100 bin görsel materyalin kataloglanması tamamlanmıştı (Kusnerz, 1992: 45).

Başlarda görsel sanatlar alanı için tasarlanan birim zaman geçtikçe ve fotoğrafın toplumdaki rolü değiştikçe Amerikan tarihi ve kültürü adına farklı bir rol üstlenmiştir. Amerikan tarihinin görsel belleği haline gelen Fotoğraflar ve Baskılar bölümü Amerika'yla da sınırlı kalmamış birçok farklı coğrafya ve kültürün tarihine dair kayıtları bünyesinde toplamıştır (Prints and Photographs Division staff, 2018).

100 yıllık süre zarfında 100 bin görselden 14 milyon görsel materyale ulaşan dermesiyle Baskılar ve Fotoğraflar Bölümü görsel materyallerin kataloglanmasında da öncü kurum olmuştur. Bu birim ve paydaşlarının geliştirdiği standartlar dünya çapında ilgi gören argümanlara dönüşmüşlerdir. Bu kaynakların en bilineni Betz ve ekibi tarafından geliştirilen "Graphic Materials: Rules for Describing Original Items and Historical Collections" başlıklı standart çalışmasıdır. AAKK2'nin 8. Bölümü olan çalışma Kongre Kütüphanesinde ve dünyada görsel materyal kataloglamak için

geliştirilen ilk uygulama olma özelliği sebebiyle en çok geliştirilme imkânı bulan standarttır.

Kataloglamayı tek tarafıyla ele almayan Fotoğraflar ve Baskılar Bölümü bu standarttın yanında bir de sözlük geliştirmiştir. Görsel Materyaller Sözlüğü -TGM- (Thesaurus For Graphic Materials) görselleri konuya ve türe göre indeksleme imkanı sunmaktadır. Bir konu başlıkları listesi görevi gören TGM 7000'i aşkın konu başlığı ve 650'den fazla türü içermektedir (Thesaurus For Graphic Materials, 2010).

Paydaşlarıyla yürüttüğü çalışmalar sonucu VRA ve MIX gibi çekirdek şemaları da geliştiren Baskılar ve Fotoğraflar Bölümü genel standartlardan MARK21 altyapısını, Kongre Kütüphanesi'nin; yazar-otorite listelerini; yer listelerini; konu başlıkları listelerini, gene Kongre Kütüphanesi'nin geliştirdiği Encoded Archival Description (EAD) standardını ve Kongre'nin son gözdesi olan RDA'yı görsel materyal kataloglamada etkin olarak kullanmaktadır (Zinkham, 2013: 1).

2.5.1.2. İngiltere Milli Kütüphanesi

Dünyanın en büyük iki kütüphanesinden birisi konumundaki Birleşik Krallığın ulusal kütüphanesi olan İngiltere Milli Kütüphanesi fotoğraf tarihine ışık tutan dermesiyle de önem arz etmektedir. Kütüphane; kalotipin mucidi William Henry Fox Talbot fotoğraf koleksiyonuna, İngiltere'nin Hindistan Ofisi fotoğraflarına, Fay Godwin'in manzaralarından Kodak'ın tarihsel fotoğraf koleksiyonuna kadar birçok önemli kaynağa dermesinde yer vermektedir (British Library, 2009: 1). İngiltere Milli Kütüphanesi 1840'lara kadar uzanan bu fotoğraf dermesi için AAKK2, Dewey 23, ISBD gibi genel standartları kullanmakta olup RDA'ya geçişi sürdürmektedir. Alt yapı olarak MARK21 standardını kullanmakta olan kütüphane fotoğraflara özel bir standart kullanmamaktadır. Görüşme yürütülen kütüphaneci Alan Danskin ise ISBD dışında ISAD(G)'yi de kullandıklarını arşiv bölümleri için ISAD(G) kütüphane kısmı içinse RDA'yı kullanmakta olduklarını aktarmıştır. Alan ayrıca konu başlığı olarak Kongre Kütüphanesi veya FAST (Faceted Application of Subject Terminology)'i kullandıklarını da belirtmiştir. Danskin'in bahsettiği FAST sistemi OCLC ile Kongre Kütüphanesi'nin Kongre Kütüphanesi Konu Başlıklarını temel alarak geliştirdikleri daha dinamik bir konu başlıkları yapısıdır (OCLC, 2013).

2.5.1.3. Fransa Milli Kütüphanesi

Fotoğrafın doğduğu Fransa aynı zamanda milli kütüphanesiyle de Rönesans döneminin önemli bilim merkezlerinden birisi olmuştur. Kütüphanenin Baskılar ve Fotoğraflar Bölümü'nün tarihi de kuruluşu kadar eskiye dayanmaktadır. 1500'lü ve 1600'lü yıllarda koleksiyona resimlerde girmeye başlamıştır. Asıl büyümeyi ise 1800'ler sonrası 19. ve 20. yüzyıllarda gerçekleştiren birime ilk fotoğraflar ise 1851 yılında kazandırılmıştır. Şuan departman toplamda 15 milyon grafik materyale sahiptir (Bibliothèque Nationale de France, 2018). Kütüphaneden alınan bilgiye göre Baskılar ve Fotoğraflar Bölümü fotoğrafların kataloglanmasında Fransa Standartlar Enstitüsünce geliştirilen ve IFLA tarafından da kabul edilen AAKK2'ye benzer yapıdaki AFNOR Z44-077 isimli Fransa'ya özgür standardı kullanmaktadır. Fakat kütüphane adım adım RDA'ya geçmekte ve bu geçişi 2022 yılında tamamlamayı ön görmektedir. Bahsi geçen AFNOR Z44-077 temel alanlara sahip ulusal yapıda bir standarttır. Fotoğraflar için özel olarak tasarlanmış olan bu standart uluslararası alanda kullanılmayan sadece Fransa'ya özgü bir standarttır.

2.5.1.4. Kanada Kütüphanesi ve Arşivleri

Kanada Devlet Arşivlerinin temelleri 1824 yılına kadar gitmektedir. Kanada kendi arşivini toplamaya bu yılda başlamış olup Kanada Devlet Arşivleri ismini alışı 1871 yılını bulmuştur. Fakat görsel materyallere yönelik ilk birimin kurulması 30, fotoğraflara özel birimin kurulması ise 100 yıl almıştır. Devlet Arşivleri altında Resim Bölümü 1906 yılında, Ulusal Fotoğraf Koleksiyonu 1975 yılında kurulmuştur (Courrier, 2017). Devlet Kütüphanesi ve Arşivleri toplu kataloğunda yaptığımız aramalar sonucunda toplamda 1 milyon civarı fotoğrafın kataloglandığı görülmektedir. Altı yüz bin görsel koleksiyonun dışında üç yüz bine yakın fotoğraf da Kanada Arşivlerinde yer almaktadır (Library and Archives Canada, 2018b). Fakat Kanada Arşiv ve Kütüphanelerindeki toplam görsel sayısı 30 milyonu bulmaktadır (About the Collection - Library and Archives Canada, y.y.). Kanada Kütüphanesi ve Arşivleri web sitesi incelendiğinde görülmektedir ki Kanada kataloglamada AAKK2'nin kendi yorumunu kullanmaktadır. Konu başlığı olarak ise gene kendi geliştirdikleri Kanada Konu Başlıklarını kullanmaktadır (Library and Archives Canada, 2018a). Bir uzmandan alınan bilgiye göre ise Kanada Arşivleri ve

Kütüphanesi Fransa'yla benzer şekilde RDA'ya geçiş yapmaktadır. Kurumun kütüphane kısmında RDA kullanılsa da fotoğraf arşivi bölümünde gene Kanada tarafından geliştirilen RAD (Rules for Archival Description) standardı kullanılmaktadır (Reference Services, 2018).

2.5.1.5. Ulusal Bilim ve Medya Müzesi (İngiltere)

İngiltere'nin Ulusal Fotoğraf Koleksiyonunu da içeren Ulusal Bilim ve Medya Müzesi web sayfasında aktardığı bilgiye göre dermesinde 3 milyon basılı fotoğraf barındırmaktadır (Science and Media Museum, 2018). Yapılan görüşmede müze arşivcilerinden Zoe Wolstenholme müzede, Specturum isimli İngiliz koleksiyon yönetim standardı ile arşivleri için ISAD(G) standardını kullanmakta olduklarını belirtmiştir. Ayrıca farklı kurumlardan gelen bazı kaynaklarda da geldiği kurumdaki katalog kaydını da ayrıca tutmakta olduklarını aktarmıştır.

2.5.1.6. Edinburg Kütüphanesi

Bir şehir kütüphanesi örneği olarak Edinburg Merkez Kütüphanesini inceleyecek olursak burada da diğer fotoğraf koleksiyonlarıyla benzer uygulamalara rastlanmaktadır. Edinburg kütüphane ve arşivleri, bölgesel polis gücü olan Lothianand Borders polisinin kataloğundan, fotoğrafçı Ernest Levy arşivine, erken dönem Edinburg fotoğraflarından, çeşitli şehir hayatı fotoğraflarına kadar birçok farklı koleksiyonu barındırmaktadır (The City of Edinburgh Council, n.d.). Edinburg kütüphanesi yöneticilerinden görüşme yürütülen Clare Padgett'ın aktardığı bilgiye göre kütüphane ve fotoğraf koleksiyonları zaman içinde birlikte geliştiği için kütüphane iki materyal türü içinde Kongre Kütüphanesi sınıflama sistemini kullanmaktalar. Kongre kütüphanesine benzer şekilde TGM'yi konu başlıkları listesi olarak kullanmalarına karşın spesifik konularda eklemelerde yapmışlar. Farklı olarak ise Edinburg özelinde olan materyaller için ek bir numara belirleyerek ana derme içinde Edinburg fotoğraflarını ayırmışlar. Yani görüldüğü üzere temelde Amerikan sistemini kullansalar da Edinburg Kütüphanesi bölgesel özelliğine göre uyarlamalara gitmiştir.

2.5.1.7. Smithsonian Enstitüsü

Burada değinmemiz gereken bir diğer önemli bilgi merkezide elbette ki Smithsonian Enstitüsü olmalıdır. Amerikan tarihinde önemli bir yer tutan Enstitü 154 milyondan fazla materyali barındıran müzeler ve bilgi merkezleri öbeğidir denilebilir (About Us, 2017). 10 Ağustos 1846'da kurulan Smithsonian Enstitü bugün Amerika içinde ve dışında 45 farklı bölgede faaliyet göstermektedir (Barlow, 1847). Enstitü arşivlerinin yayımladığı bir rapora göre Enstitü web sitesi üzerinde ki yayınlarda Dublin Core standardını kullanmaktadır (Dollar Consulting, 2001). Arşiv içinse 2012 yılında güncellenen ISO 14721 standardını, yani Open Archival Information System (OAIS) yapısını kullanmaktadır. Ama durum tabi ki her merkezde aynı olmamaktadır. Örneğin Afrika Sanatları Ulusal Müzesi tamamen farklı bir yol izlemektedir. Müze'nin Eliot Elisofon Fotoğraf Arşivinde görevli fotoğraf arşivcisi Eden Orelove'un aktardığına göre MARK alt yapısını ve DACS'ı kullanmaktalar.

2.5.2. Türkiye'deki Uygulamalar

Genel bir Türkiye tablosu çizilmeye çalışılan bu bölüm ulaşılabilen bütün koleksiyonların değerlendirildiği kısım olmuştur. Uluslararası bir resim çizildikten sonra ülkedeki problemlere de değinilmiş ve ulusal anlamda fotoğrafların bilgi merkezlerinde ki konumu irdelenmiştir.

2.5.2.1. Milli Kütüphane

Yurtdışı örneklerinde incelediğimiz gibi ülkemizde de en büyük fotoğraf arşivlerinden bir tanesinin ve hatta başlıcasının Milli Kütüphanede olması beklenir. Milli Kütüphane her ülkede olduğu üzere ülkemizde de toplumsal bellek olarak hizmet etmektedir. Kuruluşu 1946 yıllarına kadar dayanan kütüphane 1955 senesinde yasal statüsünü kazanmıştır (Milli Kütüphane, 2018). Fakat fotoğraf alanına geldiğimizde Milli Kütüphane misyonunun çok gerisinde kalmaktadır. Göze çarpan ilk problem Milli Kütüphanede ülke tarihine ışık tutabilecek düzende bir görsel koleksiyonun bulunmayışıdır. Fotoğraflar kitap dışı materyaller bölümünün içinde yer almakta olup ayrıca bir fotoğraf koleksiyonu derlenmemiştir. 2016 yılı istatistikleri baz alındığında (Kütüphane sitesindeki en güncel istatistiktir) 130 bine yakın kitap dışı materyal

gözükse de bunların kaçının fotoğraf olduğu bilinmemektedir (Milli Kütüphane, 2016). Durumun daha da vahimi fotoğrafların koleksiyon içinde yer aldığını belirtmektelerse de kitap dışı materyallerin tarandığı katalogda maalesef ki fotoğraf bir materyal türü olarak yer almamaktadır. Fotoğrafların kataloglanması konusu ile ilgili görüşülen kütüphaneci Milli Kütüphane de yer alan fotoğrafların AAKK2'ye uygun olarak kataloglandığını aktarmıştır. Ayrıca konu başlığı olarak da Milli Kütüphane'nin kendi geliştirdiği konu başlıkları listesini kullanmakta olduğunu belirtmiştir.

2.5.2.2. Anadolu Ajansı

Türkiye'de fotoğraf alanında en çok içerik üreten ve derleyen kurumlardan bir tanesi de Anadolu Ajansıdır. 1920'den günümüze Türkiye'nin kuruluşuna ve gelişmesine tanıklık eden ajans bugün dünyada ilk on haber ajansı arasında gösterilmektedir. 86 ülkede ki haberci ve foto muhabirleri sayesinde sürekli içerik geliştiren ajans bu özelliğiyle de fotoğraf açısından zengin bir bilgi merkezi sayılabilir (Anadolu Ajansı, 2015). Ajansın fotoğraf bölümü ise Anadolu Images adı altında faaliyetlerini yürütmektedir. Ajansın fotoğrafları tanımlama politikalarıyla ilgili Ajans yetkilisi Fatih Yorgancı ile görüşmeler yürütüldü. Yorgancı, Anadolu Ajansı'nın da diğer büyük ajanslar gibi IPTC standardını kullanmakta olduğunu belirtti. Yorgancı'nın aktardıklarından IPTC standardını sadece kataloglama standardı olarak kullandıklarını, Ajansın bir konu başlıkları listesi veya ek bir standart kullanmadığı da anlaşılmaktadır.

2.5.2.3. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi

Fotoğrafçılığın Türkiye'de tarihe yansıyan ilk sayfası sayılabilecek olan Yıldız Sarayı Albümleri II. Abdülhamit döneminde Sultanın isteği ile üretilmiştir. Fotoğrafçılık Sultan Abdülaziz döneminde Anadolu'ya geldiyse de asıl II. Abdülhamit döneminde yaygınlaşmıştır. Bunda II. Abdülhamit'in fotoğrafa olan ilgisinin payı da büyüktür. Sultan hem ülkesini tanımak hem de tanıtmak için fotoğrafı önemli bir araç olarak görmüştür. Daha öncede belirttiğimiz gibi Kongre Kütüphanesine dahi ülkesinin fotoğraflarını göndermiştir. Yıldız Sarayı Albümleri 911 adet olup 36535 fotoğrafı barındırmaktadır (Aydın Altay, 2014: 232). Koleksiyon 1924 yılında Atatürk'ün emri ile İstanbul Üniversitesine aktarılmıştır. O günden bu zamana İstanbul Üniversitesi Nadir

Eserler Kütüphanesi bünyesinde yer alan albümler için 4 öğretim üyesi geniş çaplı bir dizin hazırlamıştır. Akabinde Meclis ve Üniversite işbirliği ile koleksiyonun dijitalleştirilmesi projesi başlatılmıştır. Proje hali hazırda sürmekte olup albümler kataloglanmaktadır. Fotoğraf kataloglanan albümler için AAKK2 standarttı kullanılmaktadır (İstanbul Üniversitesi, 2018).

2.5.2.4. Koç Üniversitesi Vehbi Koç Ankara Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi

VEKAM Kütüphanesi ve Arşivi bakıldığında bir kent belleği işlevi görmekte, Ankara araştırmaları için bir derme oluşturmaya çalışmaktadır (VEKAM, 2018a). VEKAM bünyesinde kentle ilgili 10 bine yakın eser bulundurmakla birlikte birçok görsel materyali de erişime sunmaktadır (VEKAM, 2018b). Kütüphaneden görüşme yürütülen kütüphaneci Duygu Kevser Ülger kütüphane de kullandıkları sistemden kısaca bahsetti. Ülger'in aktardığına göre VEKAM'da yayımlar OCLC'nin Content DM sisteminde tutulmakla birlikte kütüphaneci Dublin Core alanlarına göre metadata girişleri yapmaktalar. Girilen kayıtta Dublin Core ile eşleşen alanları bu şekilde uyarlıyorlar. Konu başlıkları ise gelişmiş bir yapıya dayanmamakla birlikte kendi konu başlıkları listelerini tutuyorlar.

2.5.2.5. Devlet Arşivleri

Tarihi 1845'e kadar giden Devlet Arşivleri Osmanlı döneminde Hazine-i Evrak adı ile kuruldu. Arşiv bugün Osmanlı ve Cumhuriyet arşivleri olarak iki ayrı ana bölümden oluşmaktadır. Bakıldığında yazılı ve tarihi evraklara önem veren Devlet Arşivleri yanı sıra görsel materyalleri de bünyesinde barındırmaktadır (Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, 2014). Katalog taramalarında bulabildiğimiz fotoğraflar genel de fotoğraf albümleri şeklinde arşivlenmektedir. Katalogda yer alan her materyal fotoğraflar da dahil olmak üzere; yer numarası, belge tarihi, belge özeti (başlık), kurum (belgenin geldiği kurum), dil ve görüntü sayısı gibi bilgileri içermektedir (T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, 2018).

2.5.2.6. İstanbul Fotoğraf Müzesi

Fatih Belediyesi tarafından sanat camiasına kazandırılan İstanbul Fotoğraf Müzesi ülkemizde yer alan birkaç fotoğraf müzesinden bir tanesidir. İstanbul merkezli olması sebebiyle birçok sergiye de ev sahipliği yapan müze geniş bir koleksiyona da sahiptir. Kütüphanesini sadece kitap ve süreli yayınlara ayıran müze yetkilileri fotoğrafları sergi ve fotoğrafçıların adı altında sınıflamaktadır. Fotoğraflara tarih, konu ve fotoğrafçı adı haricinde bir bilgi eklemeyen müze bu yönüyle oldukça zayıf kalmaktadır. Birçok yönden çok başarılı bir müze olmasına karşın fotoğrafların tasnifi yönünden müze sınıfta kalmaktadır (Fatih Belediyesi, 2011).

2.5.2.7. Türk Silahlı Kuvvetleri Foto Film Merkezi Komutanlığı

Kuruluş olarak Osmanlı'ya dayanan komutanlık 1915 senesinde Enver Paşa'nın tasarrufu ile kurulmuştur. İlk adı Merkez Ordu Sinema Dairesi olan komutanlık orduya sinema filmleri çekerek propaganda yapmak için tesis edilmiştir (Odabaş, 2012: 206). Sinema kadar fotoğrafla propaganda da yapan kuruluş Türkiye Fotoğraf Tarihi açısından da önemlidir. Keza propaganda aracı olarak fotoğrafı kullanmak isteyen Enver Paşa her cepheye, fotoğraf eğitimi almış subayları yanlarına fotoğraf ekipmanlarını da vererek yollamıştır. Çektirdiği fotoğrafları ise Harp Mecmuasında yayınlatmıştır (Ulu, 2012: 73). O dönemlerden bu günlere kadar varlığını sürdüren komutanlık elbette ki büyük bir fotoğraf dermesine de sahiptir. Görüşmelerde bulunulan yetkililer koleksiyonları hakkında net bir bilgi vermese de kataloglama sistemleri ile ilgili bilgi verdiler. Kataloglamaların tarihe ve konuya göre yapıldığı öğrenilmiştir. Yetkililer ekstra bilgilerin de not alanlarına girildiğini aktarmışlardır. Hiçbir standart yapı kullanılmayan katalogda bu 3 alan dışında başka bir bilgi de tutulmamaktadır. 100 yılı aşkın süredir faaliyet gösteren bir komutanlığın ordunun ve tarihimizin görsel hafızasını standart olmaktan uzak böylesi bir sistemle arşivlemesi elbette ki çağımız gereklerine uygun düşmemektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

UYGULAMA

3.1. BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

Araştırmanın uygulama kısmı diyebileceğimiz bu bölümde öncelikli olarak daha önce değinilen standart yapıları ele alınmaktadır. Bu standart yapılardan hareketle oluşturulan taslak fotoğrafçıların görüşleri doğrultusunda şekillendirilmiştir. Fotoğrafçıların görüşleri ile şekillendirilen taslak yapı Türkiye'deki uygulamalar ile karşılaştırılarak eksi ve artıları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bölümün sonunda ise böylesi bir standart için gerekli olabilecek altyapı işin uzmanı ile görüşülerek tartışılmış ve bir alt yapı standardı ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

3.1.1. Standartlar

Fotoğraf kataloglama (tanımlama) standartları üzerine yapılan araştırmada aşağıda yer alan standartlara erişildi. Bu standart yapılar farklı kuruluşlarca geliştirilmiş olsalar da hepsinin ortak yanı fotoğrafı kendi alanları içerisinde tanımlamak olmuştur. Çalışmada standart taslağı bu yapılardan derlenerek oluşturulacaktır. Bu çalışma yürütülürken aşırı detaylı alt başlıklardan kaçınılacak ve önceki standartlarda taslağa dahil edilen başlıklarla eş değer olan başlıklar da değerlendirilmeyecektir. Derleme işleminin sonucunda standart taslağı ana ve alt başlıklar şeklinde sistematiğe dökülecektir.

3.1.1.1. Graphic Materials: Rules for Describing Original Items and Historical Collections

Standartları değerlendirmeye fotoğrafların kataloglanmasına dair ilk çalışma olan "Grafik Materyaller: Orijinal Parçaları ve Tarihi Koleksiyonları Tanımlama Kuralları" ile başlandı. AAKK2'nin 8. bölümü olmuş olan bu çalışmada alanlar bütünleşik şekilde yer almış olup daha önce de incelendiği gibi 4 ana başlığa ayrılmışlardır. Burada bu dört alan günümüzde daha sık kullanılan şekli ile 5 ana alan olarak taslak liste eklenecektir;

Tablo 3.1. Graphic Materials: Rules for Describing Original Items and Historical Collections standardı derleme tablosu

	Graphic Materials: Rules for Describing Original Items and Historical Collections	**Standart Taslağı Alanları**
1	Başlık ve Sorumluluk Alanı	Sorumluluk Alanı
		Başlık Alanı
2	Basım-Yayım Alanı	Basım Yayım Alanı
3	Fiziksel Niteleme Alanı	Fiziksel Niteleme Alanı
4	Notlar Alanı	Notlar Alanı

3.1.1.2. Information Interchange Model (IIM) ve IPTC Photo Metadata Standard

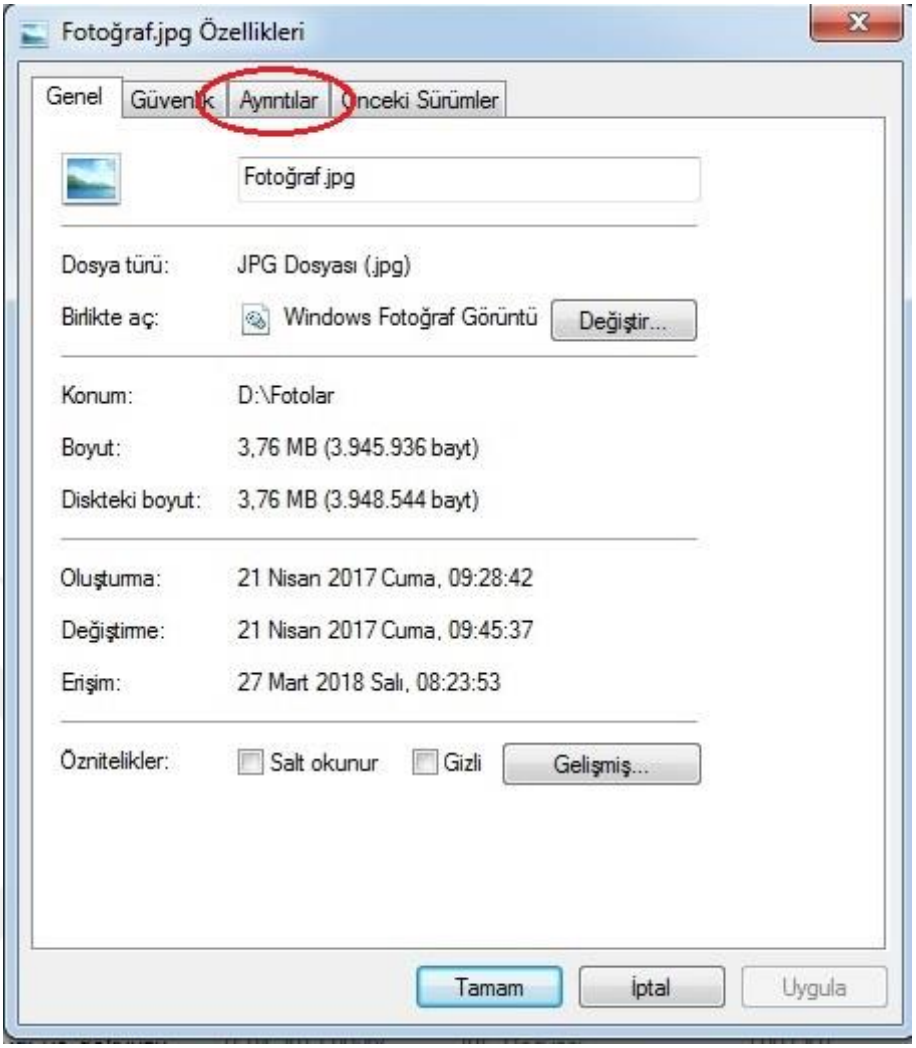
Bilgi merkezleri dışında gelişmiş olan bu standart yapı bir yayıncı gözünden fotoğrafın nasıl tanımlanması gerektiğini göstermektedir. Basın alanı için geliştirilip hala dünyada genel geçer bir standart olarak kullanılan bu tanımlama alanlarının birçoğuna standart taslağında da yer verilmeye çalışıldı;

Tablo 3.2. Information Interchange Model (IIM) ve IPTC Photo Metadata standardı derleme tablosu

	Information Interchange Model (IIM) ve IPTC Photo Metadata Standard	**Standart Taslağı Alanları**
1	City	Şehir Alanı
2	Country	Ülke Alanı
3	Description	Açıklama Alanı
4	Intellectual Genre	Tür Alanı
5	Keywords	Anahtar Kelimeler Alanı
6	Scene Code	Sahne Alanı
7	Date Created	Oluşturma Tarihi Alanı
8	Instructions	İzin ve Ambargolar
9	Copyright Notice	Telif Hakları Alanı
10	Rights Usage Terms	Kullanım Hakları
11	Source	Ajans Bilgisi

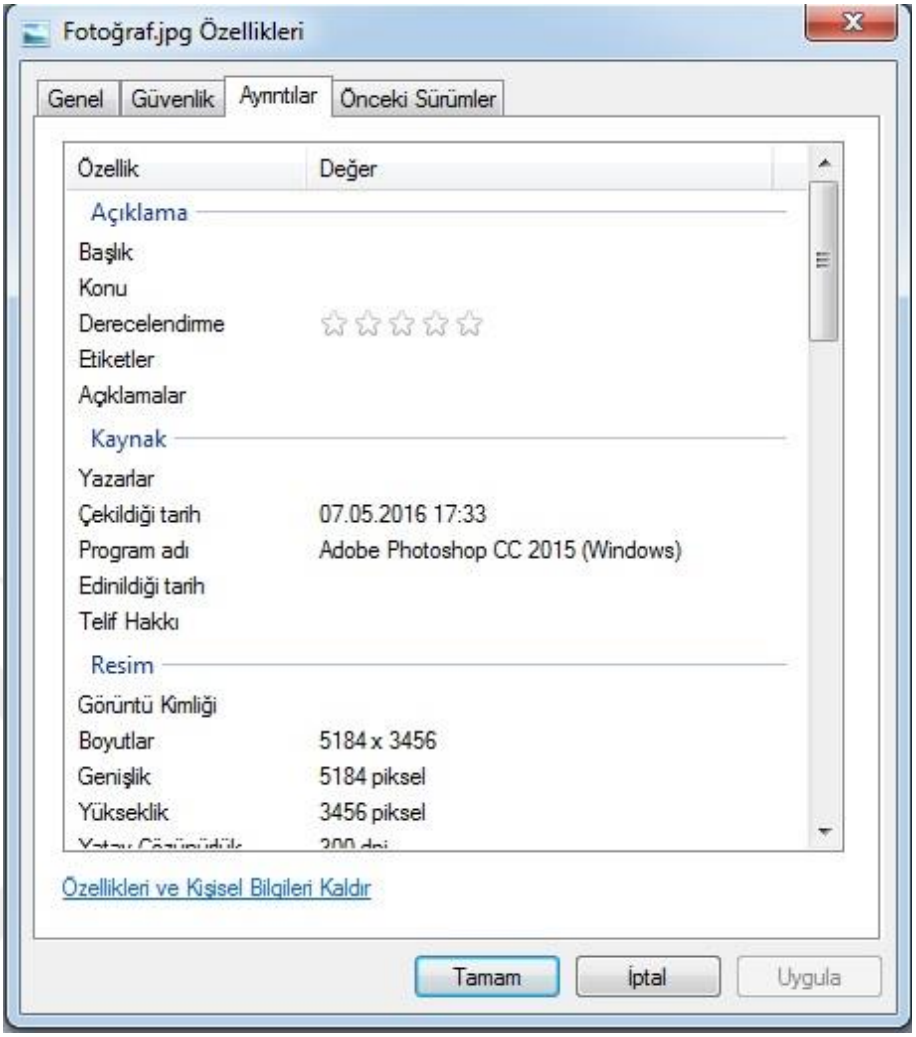
3.1.1.3. Exchangeable Image File Format for Digital Still Cameras

EXIF bilgisi daha önce de değindiğimiz gibi fotoğrafın çekim aşamasında makinece oluşturulan üst veri bilgisidir. JPG ve TIF formatları için geliştirilen bu standart yapıda birçok bilgi bulunmaktadır. Bir JPG uzantılı fotoğrafı sağ tıklayıp "Özellikler" dediğimiz de karşımıza çıkan menüde yer alan "Ayrıntılar" sekmesi o fotoğrafın EXIF bilgilerini vermektedir.

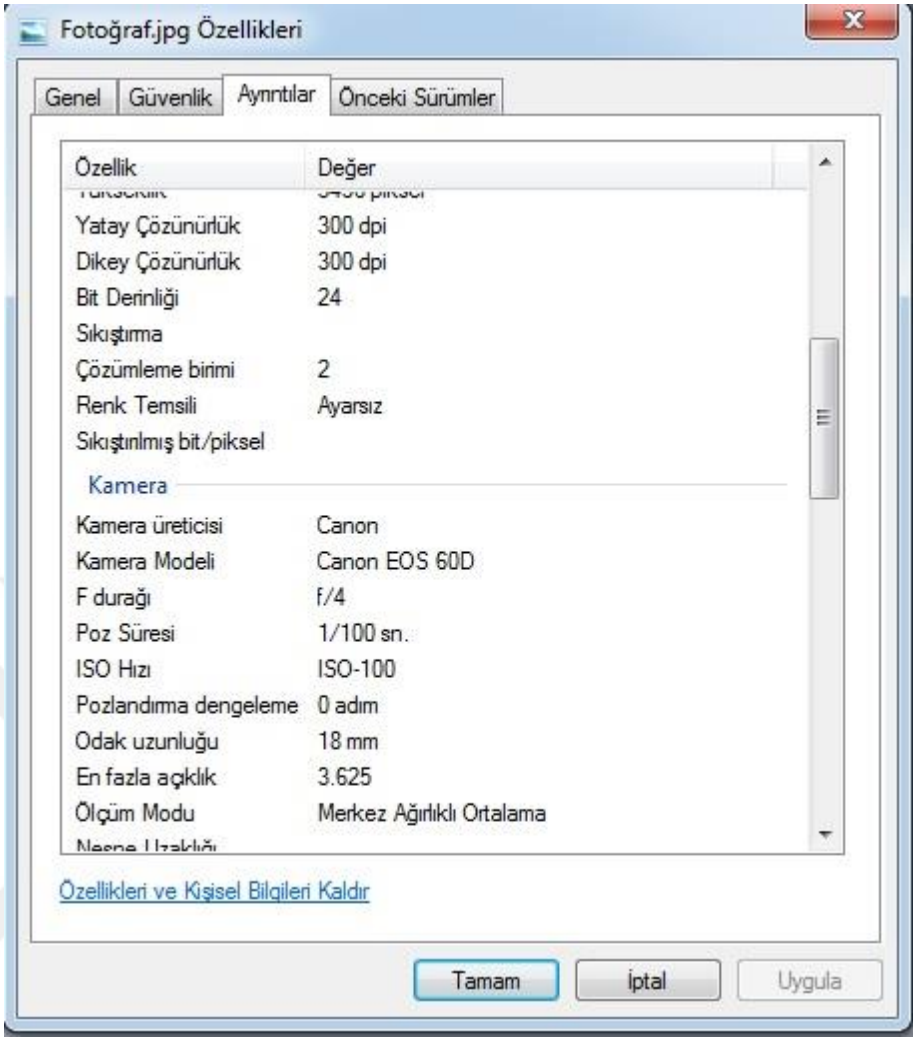

Şekil 3.1. Örnek fotoğraf özellikler bölümü

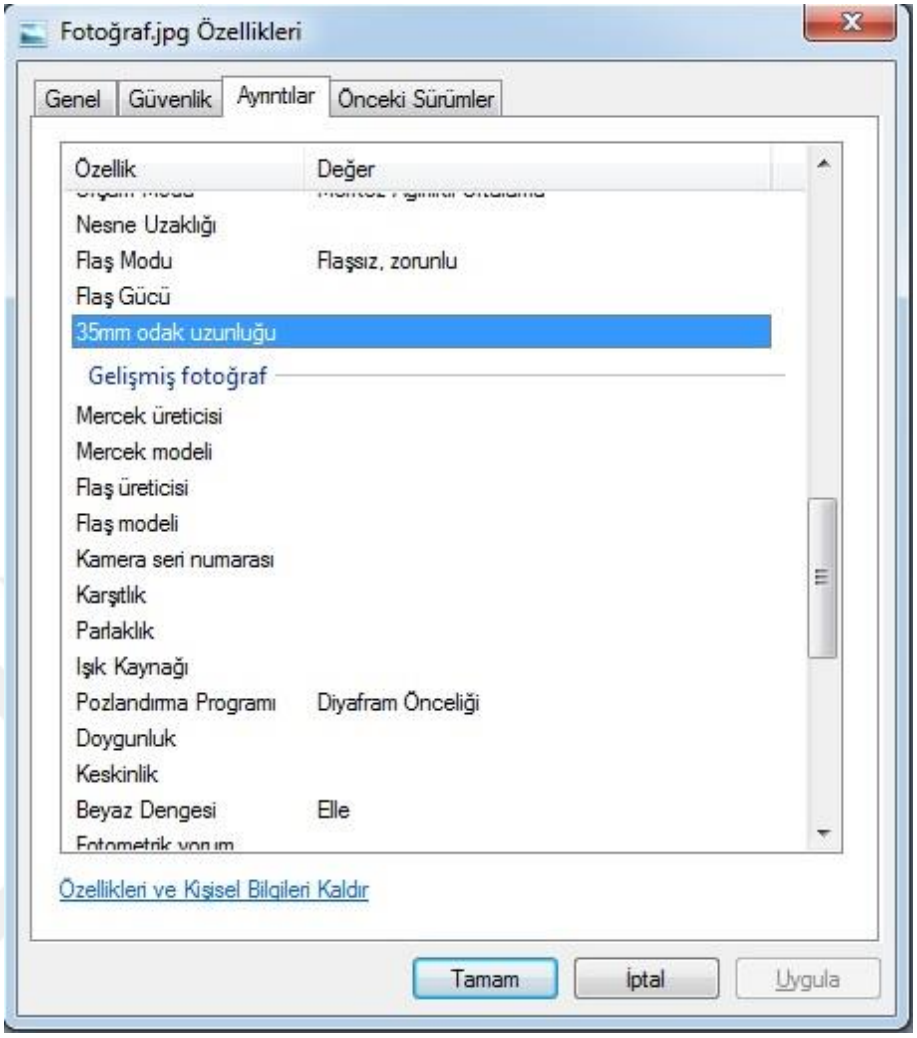
Kırmızı daire içine alınan kısımda yer alan örnek bir fotoğrafın exif bilgileri aşağıdaki resimlerde verilmiştir.

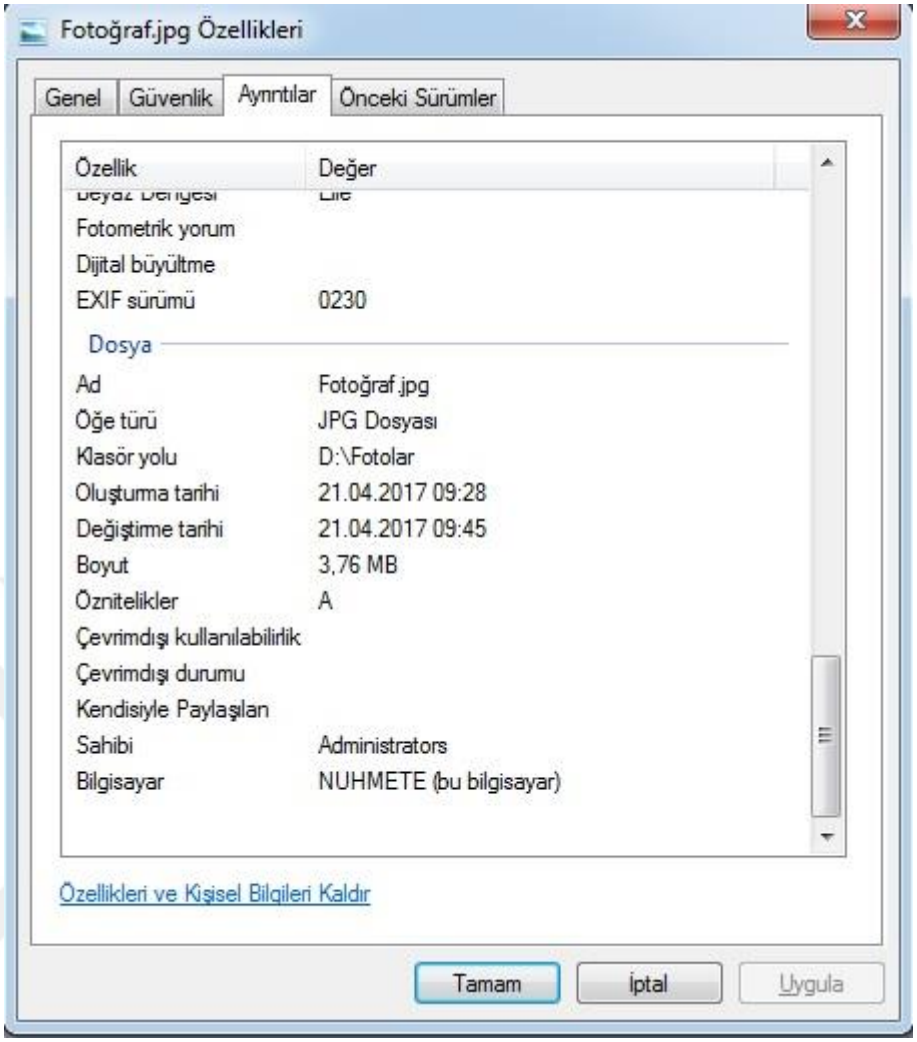
Şekil 3.2. Örnek fotoğraf exif bilgileri -1-

Şekil 3.3. Örnek fotoğraf exif bilgileri -2-

Şekil 3.4. Örnek fotoğraf exif bilgileri -3-

Şekil 3.5. Örnek fotoğraf exif bilgileri -4-

Resimlerde görüldüğü gibi EXIF bilgileri 6 ana başlıkta toplanmaktadır. Açıklama, Kaynak, Resim, Kamera, Gelişmiş Fotoğraf ve Dosya adı verilen bu başlıklar toplamda 61 alt alana sahiptir. Bu bilgiler içinde standart taslağında yer alması gerekli alanları şu şekilde sıralanabilir;

Tablo 3.3. EXIF Standardı Derleme Tablosu

	EXIF Ana Alan	**EXIF Alt Alan**	**Standart Taslağı Alanları**
1	Açıklamalar	Konu	Konu Başlığı Alanı
2	Kaynak	Program Adı	Düzenleme Programı Alanı
3		Edinildiği Tarih	Sağlama Tarihi
4	Resim	Boyutlar	Ebat Alanı
		Görüntü Kimliği	Identification (Tanımlama/Kimlik-ID) Alanı
5		Genişlik	-
6		Yükseklik	-
7		Yatay Çözünürlük	Çözünürlük Alanı
8		Dikey Çözünürlük	-
9		Bit Derinliği	Bit Derinliği Alanı
10	Kamera	Kamera Üreticisi	Kamera Markası Alanı
11		Kamera Modeli	Kamera Modeli Alanı
12		F Durağı	Diyafram Alanı
13		Poz süresi	Enstantane Alanı
14		ISO Hızı	ISO Alanı
15		Pozlandırma Dengeleme	Poz Telafisi Alanı
16		Odak Uzunluğu	Odak Uzunluğu Alanı
17		Ölçüm Modu	Ölçüm Modu Alanı
18		Nesne Uzaklığı	Netleme Uzaklığı Alanı
19		Flaş Modu	Flaş Alanı
20	Gelişmiş Fotoğraf	Kamera Seri Numarası	Kamera Seri No Alanı
21		Karşıtlık	Karşıtlık Alanı
22		Parlaklık	Parlaklık Alanı
23		Işık Kaynağı	Işık Kaynağı Alanı
24		Pozlandırma Programı	Çekim Modu Alanı
25		Doygunluk	Doygunluk Alanı
26		Keskinlik	Keskinlik Alanı
27		Beyaz Dengesi	Beyaz Dengesi Alanı
28	Dosya	Dosya Adı	Dosya Adı Alanı
29		Dosya Türü	Dosya Türü Alanı
30		Klasör Yolu	Klasör Yolu Alanı
31		Oluşturma Tarihi	Oluşturma Tarihi Alanı
32		Değiştirme Tarihi	Değiştirme Tarihi Alanı
33		Boyut	Dosya Boyutu Alanı

Bu alanların seçimi yapılırken daha önce diğer standartlardan seçilmemiş olan ve de çok fazla detaya girmeyen alanların seçilmesine gayret gösterildi. Mevcut 62 alan içinden seçilen 34 alan 31 alana indirgenerek standart taslağı için listelendi.

3.1.1.4. Visual Resources Association Core

Daha önce VRA'nın temel standardından bahsetmiş ve alanlarını vermiştik. Aşağıda da bu alanlar içinde şu ana kadar standart taslağı içinde yer almamış olan alanlar derlendi;

Tablo 3.4. VRA (Visual Resources Association) Core standart yapısı derleme tablosu

	VRA (Visual Resources Association) Core	**Standart Taslağı Alanları**
1	Work, Collection or Image	Seri (Hikaye), Koleksiyon veya Fotoğraf Alanı
2	Style Period	Olay Alanı
3	Cultural Context	Kültür Alanı
4	Technique	Çekim Tekniği Alanı
5	Textref	Fotoğraf Numarası Alanı

3.1.1.5. Guide to Publishing Requirements for Industry Standard Metadata Digital Image Metadata Encoding

Ele alınıp değerlendirilen standart yapılar dışında bir de standart olmadığı için değerlendirilmeyen fakat bir rehber olmasına karşın içerdiği başlıklar açısından arz eden Guide to PRISM (Publishing Requirements for Industry Standard Metadata) Digital Image Metadata Encoding'i incelenecektir. Bu standartlar üstüne geliştirilen rehberi Idealliance isimli görsel endüstri alanı kuruluşu yayınlamıştır. Kendilerini "Idealliance, içerik ve medya içerik oluşturucuları ile bunların baskı ve dijital servis sağlayıcıları, malzeme tedarikçileri ve teknoloji ortaklarından oluşan görsel iletişim endüstrisini temsil eden küresel bir endüstri kuruluşudur." şeklinde tanımlamaktadırlar (Idealliance, n.d.).

Rehbere baktığımızda rehber tanımlamaları dokuz ana başlıkta toplamaktadır. Şu şekilde tanımlanabilir; (Idealliance, 2006):

1. Fotoğraf İsmi: Bu kısım standartlarda yer alan isim alanı olarak tanımlanmaktadır.
2. Fotoğraf Yönetimi: Yönetim kısmı standart yapı içinde yer alan alanların taslağıdır.
3. Fotoğraf Genel Tanımlama: En genel tanımlama alanıdır. 3 alt bölümden oluşur.

    3.1. Fotoğraf Oluşturma ve Haklar: Bu alan 7 alt alana sahiptir;

        3.1.1. Yaratıcı

        3.1.2. Fotoğraf Sağlayıcı (Koleksiyon sahibi)

        3.1.3. Oluşturma Tarihi

        3.1.4. Telif Hakları

        3.1.5. Çalışma numarası (İş akış süreçleri içinde aldıkları numara – arşivleme için önemsiz bir numara-)

3.1.6. Orijinal Dosya Adı

3.1.7. Kullanım koşulları

3.2. Fotoğraf Serisi: Seri halindeki fotoğrafları tanımlayan3 alt alana sahiptir

3.2.1. Seri Adı

3.2.2. Seri Numarası

3.2.3. Seri Toplam Sayısı (Seride yer alan fotoğrafların toplam sayısı)

3.3. Fotoğraf İçeriği: 4 alt alana sahiptir. İçerik tanımlanır.

3.3.1. Tür (Spor, moda, belgesel vb.)

3.3.2. Manşet (Başlık değildir, kısa bir özet veya tanımlama içerir)

3.3.3. Tanımlama (İçeriğin anlatımıdır; Kim, neden, ne yapıyor gibi soruları cevaplar)

3.3.4. Anahtar Kelimeler (Kontrolü bir listesi yoktur. Serbest indekslemeyi esas alırlar)

4. Fotoğraf Kompozisyonu: Fotoğrafta kompozisyon öğelerini belirtmek için kullanılan bölümdür. 11 alt alana ayrılmaktadır;

4.1. Dikey Kesit: Kameranın nesneye göre dikey durumunu belirtir. Fotoğrafta yer alan konuyu merkezde, yukarıda, aşağıda gibi parametrelerle tanımlar.

4.2. Açı: Konuya göre kameranın durduğu yeri tanımlar. Aşağıdan, yukarıdan, sol profilden, sağdan gibi tanımlamalar yapılır.

4.3. Uzaklık: Kamera ile konu arasındaki mesafeyi tanımlar. Detay, uzak, yakın, orta uzaklıkta gibi tanımlamaları vardır.

4.4. Yön: Görüntünün şeklini belirtmektedir. Yatay, dikey, kare veya panoramik olarak tanımlanır.

4.5. Arka Plan: Arka plan ve / veya fotoğrafın bulunduğu alanın tanımlandığı bölümdür. Serbest metin alanıdır.

4.6. Ayarlar: Hazırlanan sahnenin tanımlandığı alandır.

4.7. Siluet: Fotoğrafın siluet olup olmadığını açıklar. Evet veya hayır şeklinde tanımlanır.

4.8. Çerçeveleme: Fotoğrafa neyin dahil edildiği neyin hariç bırakıldığının açıklandığı alandır.

4.9. Görsel Düzenleme: Fotoğrafın işlenme bilgisinin verildiği alandır. Keskinleştirilmiş, gölgeler artırılmış, beyazlar azaltılmış gibi.

4.10. Işık: Fotoğrafın ışıksal özelliklerinin tanımlandığı bölüm.

4.11. Renk: Fotoğrafın renginin tanımlandığı alandır.

5. Fotoğrafın Lokasyonu: Fotoğrafın çekildiği yer ile ilgili bilgilerinin girildiği bölümdür. 10 alt alana ayrılır;

5.1. Kimlik Numarası: Tanımlayıcı bir numara veya dizi adı olarak kullanılır. Tekil bir numaradır ve standart olması gereklidir.

5.2. Çekildiği Yer: Fotoğrafın çekildiği yerin tanımlandığı alandır. "Taksim Meydanı" gibi.

5.3. Çekildiği Şehir: Fotoğrafın hangi şehirde çekildiği girilir.

5.4. Çekildiği Bölge: Fotoğrafın çekildiği bölge tanımlanır. Göller Yöresi, Çukurova Bölgesi gibi.

5.5. Çekildiği Ülke: Fotoğrafın çekildiği ülke adı girilir.

5.6. Posta Kodu: Fotoğraf çekilen muhitin posta kodunun girildiği alandır.

5.7. Global Pozisyon: 2 alt alana ayrılır;

5.7.1. Enlem

5.7.2. Boylam

5.8. Değer Tanımlaması: Fotoğrafa değer biçilip biçilemeyeceğinin aktarıldığı bölümdür.

5.9. Değer Sınırı: Fotoğrafın değer sınırının belirtildiği bölümdür.

5.10. Anlaşma: Fotoğrafa dair bir anlaşma/sözleşme olup olmadığının belirtildiği alandır. 3 alt bölüme ayrılır;

5.10.1. Anlaşma mevcudiyeti: Fotoğraf üzerinde bir sözleşme olup olmadığının belirtildiği alandır.

5.10.2. Anlaşma Türü: Olan sözleşmenin türünün belirtildiği bölümdür. Lisans, telif, devir anlaşmaları tanımlamaları kullanılır.

5.10.3. Anlaşma Linki: Anlaşmanın online bir kopyası varsa adresi bu alanda verilir.

6. Fotoğraflanan Yer: Fotoğrafı çekilen yer ile ilgili bilgilerin girildiği alandır. 13 alt bölüme ayrılır;

6.1. Kimlik Numarası: Tanımlayıcı bir numara veya dizi adı olarak kullanılır. Tekil bir numaradır ve standart olması gereklidir.

6.2. Rol: Çekime katkıda bulunanların girildiği alandır

6.3. Alt Rol: Arka plan katkıları bu alanda girilir.

6.4. Çekilen Yer: Fotoğrafı çekilen yerin tanımlandığı alandır. "Dolmabahçe Sarayı" gibi.

6.5. Çekildiği Şehir: Fotoğrafı çekilen şehrin girildiği alandır.

6.6. Çekildiği Bölge: Fotoğrafı çekilen bölgenin tanımlandığı tanımlanır. Göller Yöresi, Çukurova Bölgesi gibi.

6.7. Çekildiği Ülke: Fotoğrafı çekilen ülkenin bilgisi girilir.

6.8. Ülke Kodu: Fotoğrafı çekilen ülkenin kodunun girildiği alandır.

6.9. Posta Kodu: Fotoğrafı çekilen muhitin posta kodunun girildiği alandır.

6.10. Global Pozisyon: 2 alt alana ayrılır;

6.10.1. Enlem

6.10.2. Boylam

6.11. Değer Tanımlaması: Fotoğrafa değer biçilip biçilemeyeceğinin aktarıldığı bölümdür.

6.12. Değer Sınırı: Fotoğrafın değer sınırının belirtildiği bölümdür.

6.13. Anlaşma: Fotoğrafa dair bir anlaşma/sözleşme olup olmadığının belirtildiği alandır. 3 alt bölüme ayrılır;

6.13.1. Anlaşma mevcudiyeti: Fotoğraf üzerinde bir sözleşme olup olmadığının belirtildiği alandır.

6.13.2. Anlaşma Türü: Olan sözleşmenin türünün belirtildiği bölümdür. Lisans, telif, devir anlaşmaları tanımlamaları kullanılır.

6.13.3. Anlaşma Linki: Anlaşmanın online bir kopyası varsa adresi bu alanda verilir.

7. Fotoğraftaki İnsanlar: Fotoğrafta yer alan veya fotoğrafın oluşumuna katkı sunan kişilerin kim oldukları ve ne yaptıklarının tanımlandığı alandır. 10 alt bölüme ayrılmaktadır;

7.1. Kimlik Numarası: Tanımlayıcı bir numara veya dizi adı olarak kullanılır. Tekil bir numaradır ve standart olması gereklidir.

7.2. Görüntüleme Adı: Kişi adı kullanılır

7.3. Rol: Çekimde yer alanın rolünü belirtir.

7.4. Alt Rol: Arka plan katkıları bu alanda girilir.

7.5. Pozisyon: Kişinin nerede durduğunun belirtildiği alandır. Sağda, solda, üstte ortada vb.

7.6. Değer Tanımlaması: Fotoğrafa değer biçilip biçilemeyeceğinin aktarıldığı bölümdür.

7.7. Değer Sınırı: Fotoğrafın değer sınırının belirtildiği bölümdür.

7.8. Anlaşma: Fotoğrafa dair bir anlaşma/sözleşme olup olmadığının belirtildiği alandır. 3 alt alana ayrılır;

7.8.1. Anlaşma mevcudiyeti: Fotoğraf üzerinde bir sözleşme olup olmadığının belirtildiği alandır.

7.8.2. Anlaşma Türü: Olan sözleşmenin türünün belirtildiği bölümdür. Lisans, telif, devir anlaşmaları tanımlamaları kullanılır.

7.8.3. Anlaşma Linki: Anlaşmanın online bir kopyası varsa adresi bu alanda verilir.

7.9. Acente: Fotoğrafta yer alan kişinin varsa bağlı olduğu acentelerin girildiği alandır.

7.10. İletişim: 4 alt alana ayrılmaktadır.

7.10.1. İsim (Soy isim, İsim, İkinci isim, Ön isim (Byn. gibi), Son isim)

7.10.2. Başlık (Meslek)

7.10.3. Organizasyon Adı

7.10.4. Adresi (Sokak, Açık Adres (Apartman adı vb.), Posta Kutusu Numarası, Şehir, Bölge, Ülke, Posta Kodu, Telefon Numarası, E-Posta Adresi, İnternet Sitesi)

8. Fotoğraftaki Etkinlik: Fotoğrafı çekilen etkinliğin bilgisinin girildiği bölümdür. 16 alt bölüme ayrılır;

8.1. Kimlik Numarası: Tanımlayıcı bir numara veya dizi adı olarak kullanılır. Tekil bir numaradır ve standart olması gereklidir.

8.2. Rol: Çekime katkıda bulunanların girildiği alandır

8.3. Alt Rol: Arka plan katkıları bu alanda girilir.

8.4. Etkinlik Adı: Etkinliğin isminin girildiği alandır.

8.5. Etkinlik İkinci Adı: Takma adı da diyebiliriz.

8.6. Etkinlik Türü: Etkinlik türünün girildiği kontrollü bir alandır.

8.7. Etkinlik Alt Türü: Etkinliği spesifik olarak tanımlamak adına girilen alt tür bilgisi.

8.8. Endüstri: Etkinliğin dahil olduğu sektör bilgisinin girildiği alandır.

8.9. Başlangıç Tarihi: Etkinliğin başlama tarihinin belirtildiği alandır

8.10. Bitiş Tarihi: Etkinliğin bitiş tarihinin belirtildiği alandır.

8.11. Mevsim: Etkinliğin geçtiği mevsimin belirtildiği alandır.

8.12. Sayı: Etkinliğin kaçıncı defa düzenlendiğinin belirtildiği alandır.

8.13. Tekrar: Etkinliğin yapılış sıklığının belirtildiği alandır. Yılda bir gibi.

8.14. Değer Tanımlaması: Fotoğrafta ki etkinliğe değer biçilip biçilemeyeceğinin aktarıldığı bölümdür.

8.15. Değer Sınırı: Fotoğrafın değer sınırının belirtildiği bölümdür.

8.16. Anlaşma: Fotoğrafa dair bir anlaşma/sözleşme olup olmadığının belirtildiği alandır. 3 alt bölüme ayrılır;

8.16.1. Anlaşma mevcudiyeti: Fotoğraf üzerinde bir sözleşme olup olmadığının belirtildiği alandır.

8.16.2. Anlaşma Türü: Olan sözleşmenin türünün belirtildiği bölümdür. Lisans, telif, devir anlaşmaları tanımlamaları kullanılır.

8.16.3. Anlaşma Linki: Anlaşmanın online bir kopyası varsa adresi bu alanda verilir.

9. Fotoğraftaki Nesne: Bu alan fotoğrafta yer alan canlı/cansız nesneleri tanımlamak için kullanılır. Bu nesneler bir hayvan veya bitki olabileceği gibi kapı veya vazo gibi üretim sonucu elde edilmiş bir nesne de olabilir. Bu bölüm 18 alt alana ayrılmaktadır.

9.1. Kimlik Numarası: Tanımlayıcı bir numara veya dizi adı olarak kullanılır. Tekil bir numaradır ve standart olması gereklidir.

9.2. Rol: Çekime katkıda bulunan objenin girildiği alandır

9.3. Alt Rol: Arka plan katkıları bu alanda girilir.

9.4. Endüstri: Nesnenin hangi endüstriye ait olduğunu belirtir. Örneğin “Otomotiv”.

9.5. Firma: Üretici firmanın girildiği alandır. Örneğin “Ford Otosan”

9.6. Marka: Nesnenin markasını belirtir. Örneğin “Ford”.

9.7. Model: Nesnenin modelini belirtir. Örneğin “Fiesta”.

9.8. Model Yılı: Nesnenin model yılını belirtir. Örneğin “2005”

9.9. Ürün Kimliği: Ürünün kimlik numarasının girildiği alandır. Örneğin Samsung A7 telefon için ID: SM-A720FZBDXID

9.10. Ürün Kimliği Türü: Kimlik numarasının içinde yer alan marka adıdır. Örneğin Samsung için girilen “SM” gibi.

9.11. Distribütör Kimliği: Ürün kimliğinden bağımsız olarak distribütörün kendi kimlik numarası da olabilir.

9.12. Nesne türü: Nesnenin türünü belirtir. Örneğin araba, köpek, telefon gibi örnekler verilebilir.

9.13. Nesne Alt türü: Nesnenin alt türünü belirtir. Örneğin spor araba, buldok, cep telefonu gibi örnekler verilebilir.

9.14. Nesne Tanımlama: Nesnenin tanımlandığı, anlatıldığı alandır. Rengi, şekli, önemi gibi örnekler verilebilir.

9.15. Nesne Pozisyonu: Nesnenin fotoğrafın neresinde durduğunun tanımlandığı alandır. Altta, üstte, aşağıda, ortada gibi tanımlamalarda bulunulur.

9.16. Değer Tanımlaması: Fotoğrafa ki nesneye değer biçilip biçilemeyeceğinin aktarıldığı bölümdür.

9.17. Değer Sınırı: Fotoğrafın değer sınırının belirtildiği bölümdür.

9.18. Anlaşma: Fotoğrafa dair bir anlaşma/sözleşme olup olmadığının belirtildiği alandır. 3 alt bölüme ayrılır;

9.18.1. Anlaşma mevcudiyeti: Fotoğraf üzerinde bir sözleşme olup olmadığının belirtildiği alandır.

9.18.2. Anlaşma Türü: Olan sözleşmenin türünün belirtildiği bölümdür. Lisans, telif, devir anlaşmaları tanımlamaları kullanılır.

9.18.3. Anlaşma Linki: Anlaşmanın online bir kopyası varsa adresi bu alanda verilir.

Olarak tanımlanmaktadırlar. Bu detaylı rehber incelendiği zaman birçok alt alanın aşırı detay içerdiği görülmektedir. Yapılan karşılaştırmalar sonucu rehber içinde yer alan 33 alanın standart taslağı içinde yer alabileceği tespit edilmiştir. Bu alanlar şu şekildedir;

Tablo 3.5. Guide to PRISM (Publishing Requirements for Industry Standard Metadata) Digital Image Metadata Encoding rehberi derleme tablosu

	Guide to PRISM (Publishing Requirements for Industry Standard Metadata) Digital Image Metadata Encoding Ana Bölümler	**Guide to PRISM (Publishing Requirements for Industry Standard Metadata)Digital Image Metadata Encoding Alt Bölümler**	**Standart Taslağı Alanları**
1	Genel Tanımlama	Fotoğraf Sağlayıcı (Koleksiyon sahibi)	Koleksiyon Sahibi Alanı
2		Seri Numarası	Seri Alanı
3		Seri Toplam Sayısı (Seride yer alan fotoğrafların toplam sayısı)	-
4		Manşet (Başlık değildir, kısa bir özet veya tanımlama içerir)	Alt Yazı Alanı
5	Kompozisyon	Dikey Kesit	Dikey Kesit Alanı
6		Açı	Açı Alanı
7		Uzaklık	Uzaklık Alanı
8		Yön	Yön Alanı
9		Arka Plan	Arka Plan Alanı
10		Çerçeveleme	Çerçeveleme Alanı
11		Siluet	Siluet Alanı
12		Renk	Renk Alanı
13	İnsanlar	Görüntüleme Adı	Kişi Adı Alanı
14		Rol	Kişi Katkı Alanı
15		Alt Rol	Kişi Destek Alanı
16		Pozisyon	Kişi Pozisyon Alanı
17	Etkinlik	Etkinlik Adı	Etkinlik Ad Alanı
18		Etkinlik İkinci Adı	Etkinlik İkinci Ad Alanı
19		Etkinlik Türü	Etkinlik Tür Alanı
20		Etkinlik Alt Türü	Etkinlik Alt Tür Alanı
21		Endüstri	Endüstri Alanı
22		Başlangıç Tarihi	Tarih Alanı
23		Bitiş Tarihi	
24		Sayı	Sayı Alanı
25	Nesne	Endüstri	Endüstri Alanı
26		Firma	Firma Alanı
27		Marka	Marka Alanı
28		Model	Model Alanı
29		Model Yılı	Model Yılı Alanı
30		Nesne Türü	Nesne Türü Alanı
31		Nesne Alt Türü	Nesne Alt Türü Alanı
32		Nesne Tanımlama	Nesne Tanımlama Alanı
33		Nesne Pozisyonu	Nesne Pozisyonu Alanı

3.1.2. Standart Önerisi Taslağı

Bu aşamaya kadar standart taslağını oluşturmak için temel olarak kullanılan standart yapılar ve rehberler değerlendirildi. Bu yapıların alan ve alt alanlarını incelenip en işlevsel ve geniş liste oluşturulmaya çalışıldı. Bu aşamada oluşturulan bu alanlar listesi disipline ederek hiyerarşik ve sadeleştirilmiş bir hale dönüştürülmeye çalışılacaktır. Bu aşamanın ardından görüşme yapılan uzmanların önerileri doğrultusunda listeye son şekli

verilecektir. Şu ana kadar toplamda 86 ana ve alt alandan derlenen toplam 82 alan bulunmaktadır. Bu alanları tablo içinde görünümü şu şekilde listelenebilir;

Tablo 3.6. 5 yapının tek bir tabloda derlenmesi

GraphicMaterials: Rules for Describing Original Items and Historical Collections	**Information Interchange Model (IIM) ve IPTC Photo Metadata Standard**	**EXIF**	**VRA**	**Guide to PRISM (Publishing Requirements for Industry Standard Metadata) Digital Image Metadata Encoding**
Sorumluluk Alanı	Şehir Alanı	Konu Başlığı Alanı	Seri (Hikaye), Koleksiyon veya Fotoğraf Alanı	Lisans Alanı
Başlık Alanı	Ülke Alanı	Düzenleme Programı Alanı	Olay Alanı	Seri Alanı
Basım Yayım Alanı	Açıklama Alanı	Sağlama Tarihi	Kültür Alanı	Alt Yazı Alanı
Fiziksel Niteleme Alanı	Tür Alanı	Ebat Alanı	Çekim Tekniği Alanı	Dikey Kesit Alanı
Notlar Alanı	Anahtar Kelimeler Alanı	Çözünürlük Alanı	Fotoğraf Numarası Alanı	Açı Alanı
	Sahne Alanı	Bit Derinliği Alanı		Uzaklık Alanı
	Oluşturma Tarihi Alanı	Kamera Markası Alanı		Yön Alanı
	İzin ve Ambargolar	Kamera Modeli Alanı		Arka Plan Alanı
	Telif Hakları Alanı	Diyafram Alanı		Çerçeveleme Alanı
	Kullanım Hakları	Enstantane Alanı		Siluet Alanı
	Ajansı Bilgisi	ISO Alanı		Renk Alanı
		Poz Telafisi Alanı		Kişi Adı Alanı
		Odak Uzunluğu Alanı		Kişi Katkı Alanı
		Ölçüm Modu Alanı		Kişi Destek Alanı
		Netleme Uzaklığı Alanı		Kişi Pozisyon Alanı
		Flaş Alanı		Etkinlik Ad Alanı
		Kamera Seri No Alanı		Etkinlik İkinci Ad Alanı
		Karşıtlık Alanı		Etkinlik Tür Alanı
		Parlaklık Alanı		Etkinlik Alt Tür Alanı
		Işık Kaynağı Alanı		Endüstri Alanı
		Çekim Modu Alanı		Tarih Alanı
		Doygunluk Alanı		Sayı Alanı
		Keskinlik Alanı		Endüstri Alanı
		Beyaz Dengesi Alanı		Firma Alanı
		Dosya Adı Alanı		Marka Alanı
		Dosya Türü Alanı		Model Alanı
		Klasör Yolu Alanı		Model Yılı Alanı
		Oluşturma Tarihi Alanı		Nesne Türü Alanı
		Değiştirme Tarihi Alanı		Nesne Alt Türü Alanı
		Dosya Boyutu Alanı		Nesne Tanımlama Alanı
		ID Alanı		Nesne Pozisyonu Alanı

3.1.2.1. Fotoğraf Kataloglama (Tanımlama) Standardı Taslağı 1. Aşama

Bu alanlar tek tek alt alanlara ve ana alanlara bölünerek ve aşırı ayrıntı içeren alt başlıklar elenerek disipline edildiğinde şöyle bir standart taslağı oluşmaktadır:

1) **ID Alanı:** Fotoğraf Numarası (Arşivdeki fotoğrafların tekil numaraları)

2) **Sorumluluk Alanı:** Fotoğrafçı, Koleksiyon Sahibi (Fotoğrafçı dışında ise), Ajans Bilgisi (Fotoğrafçı ajans ile çalışıyorsa), Model Adı, Arka Plan Destek (Işıkçı, sisçi vb.)
3) **Başlık ve Açıklama Alanı:** Eser Başlığı, Seri (Hikaye); Koleksiyon veya Proje Adı, Alt Yazı, Açıklama, Dosya Adı
4) **Fiziksel Niteleme Alanı:** Çözünürlük, Bit Derinliği, Boyut, Dosya Türü, Klasör Yolu
5) **Yer Alanı:** Çekilen (Yer, Şehir, Ülke)
6) **Tarih Alanı:** Oluşturma Tarihi, Değiştirme Tarihi (Düzenleme), Sağlama Tarihi
7) **Konu Alanı:** Anahtar Kelimeler, Konu Başlığı
8) **Anlaşmalar Alanı:** İzin ve Ambargolar, Telif Hakları, Kullanım Hakları
9) **Notlar Alanı:** Notlar
10) **Kamera Bilgisi:** Kamera (Marka-Model)
11) **Kamera Ayarları (EXIF):** Diyafram, Enstantane, ISO, Poz Telafisi, Beyaz Dengesi, Çekim Modu, Ölçüm Modu, Odak Uzunluğu, Flaş, Işık Kaynağı, Keskinlik Alanı, Doygunluk, Karşıtlık, Parlaklık
12) **Düzenleme Bilgisi:** Düzenleme Programı Alanı (Photoshop, Lightroom vb.)
13) **Çekim Bilgisi:** Tür (Doğa, spor, sokak vb.), Çekim Tekniği (Pan tekniği, uzun pozlama, silüet vb.), Dikey Kesit (Kameranın konuya göre konumu; aşağıda, ortada, yukarıda), Açı (Çekim açısı; sağ alttan, üstten, soldan vb.), Uzaklık (Konuya veya özneye olan mesafe), Yön (Yatay veya dikey), Çerçeveleme (Varsa doğal çerçeve tanımlanır, veya fotoğrafa dâhil edilen ve edilmeyen etmenler belirtilir)
14) **Kompozisyon Bilgisi:** Sahne (Su altı, gece, iç mekan vb.), Arka Plan (Duvar, gökyüzü, vb.), Renk (Varsa ağırlıkta olan bir veya iki renk), Kişi (Pozisyon), Model Rolü (Modelin konuda ki görevi), Nesne (Pozisyon), Kültür (Konunun ait olduğu bir kültür var ise belirtilir)
15) **Etkinlik:** Olay (Eylem, hareket; konuda ki durum), Etkinlik (Ad, Tür, Tarih)

3.1.2.2. Fotoğraf Kataloglama (Tanımlama) Standardı Taslağı 2. Aşama

Standartlardan elde edilen alanlara 1 ana ve 6 alt alan daha eklendi. Eklenen bu alanların değerlendirmesinin de diğer fotoğrafçılar tarafından yapılması görüşmeler süresince sağlandı. Eklenen alanlar neticesinde liste şu hali aldı;

1) **ID Alanı:** Fotoğraf Numarası (Arşivdeki fotoğrafların tekil numaraları)
2) **Sorumluluk Alanı:** Fotoğrafçı, Koleksiyon Sahibi (Fotoğrafçı dışında ise), Ajans Bilgisi (Fotoğrafçı ajans ile çalışıyorsa), Model Adı, Arka Plan Destek (Işıkçı, sisçi vb.)
3) **Başlık ve Açıklama Alanı:** Eser Başlığı, Seri (Hikaye); Koleksiyon veya Proje Adı, Alt Yazı, Açıklama, Dosya Adı
4) **Basım Yayım Alanı:** Basım, Sergi, Yarışma
5) **Fiziksel Niteleme Alanı:** Çözünürlük, Bit Derinliği, Boyut, Dosya Türü, Klasör Yolu
6) **Yer Alanı:** Çekilen (Yer, Şehir, Ülke), Çekildiği Yer (Fotoğrafın çekim noktası; Galata kulesinden gibi).
7) **Tarih Alanı:** Oluşturma Tarihi, Değiştirme Tarihi (Düzenleme),Sağlama Tarihi, Yayınlanma Tarihi
8) **Konu Alanı:** Anahtar Kelimeler, Konu Başlığı
9) **Anlaşmalar Alanı:** İzin ve Ambargolar, Telif Hakları, Kullanım Hakları, Model Sözleşmesi
10) **Notlar Alanı:** Notlar
11) **Kamera Bilgisi:** Kamera (Marka-Model)
12) **Kamera Ayarları (EXIF):** Diyafram, Enstantane, ISO, Poz Telafisi, Beyaz Dengesi, Çekim Modu, Ölçüm Modu, Odak Uzunluğu, Flaş, Işık Kaynağı, Keskinlik Alanı, Doygunluk, Karşıtlık, Parlaklık
13) Düzenleme Bilgisi: Düzenleme Programı Alanı (Photoshop, Lightroom vb.)
14) **Çekim Bilgisi:** Tür (Doğa, spor, sokak vb.), Çekim Tekniği (Pan tekniği, uzun pozlama, silüet vb.), Dikey Kesit (Kameranın konuya göre konumu; aşağıda, ortada, yukarıda), Açı (Çekim açısı; sağ alttan, üstten, soldan vb.), Uzaklık (Konuya veya özneye olan mesafe), Yön (Yatay veya dikey), Çerçeveleme

(Varsa doğal çerçeve tanımlanır veya fotoğrafa dâhil edilen ve edilmeyen etmenler belirtilir.)

15) **Kompozisyon Bilgisi:** Sahne (Su altı, gece, iç mekan vb.), Arka Plan (Duvar, gökyüzü, vb.), Renk (Varsa ağırlıkta olan bir veya iki renk), Kişi (Pozisyon),Model Rolü (Modelin konuda ki görevi), Nesne (Pozisyon), Kültür (Konunun ait olduğu bir kültür var ise belirtilir)
16) **Etkinlik:** Olay (Eylem, hareket; konuda ki durum), Etkinlik (Ad, Tür, Tarih)

(Bu bölümde eklenilen 4 numaralı ana alan ile 6,7 ve 9'uncu kısımlara alt alanlar eklenmiştir.)

Bu eklemelerle görüşmelerde fotoğrafçılara sunulan standart taslağına son hali verildi. Derlenmiş olan bu alanlar dışında fotoğrafçının standarttan beklentilerine de öneride yer vermeye çalışıldı. Bu aşamada fotoğraf sanatçıları başta olmak üzere birçok farklı alandan fotoğrafçı ile görüşmeler yürütüldü. Görüşmelerde nitel araştırma yöntemlerinden olan yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi kullanıldı. Yapılan bu yarı yapılandırılmış görüşmeler sonucunda elde edilen bulgular içerik analizi yöntemiyle değerlendirildi. Fotoğrafçıların standartla ilgili görüşleri doğrultusunda standart önerisine son hali verildi.

3.1.3. Yapılan Görüşmeler

Bu görüşmeleri toplamda 9 fotoğrafçı ile gerçekleştirildi. Görüşmelerde yer alan fotoğrafçılar 1'den 9'a kadar numaralandırıldı. Fotoğrafçıların görüşleri alınırken yönlendirmelerde bulunmadan konu hakkında fikirleri derinlemesine alınmaya çalışıldı. Hazırlanmış olan 3 soru çerçevesinde fikirleri alınan fotoğrafçılarla en kısası 6 en uzun ise 40 dakika süren görüşmeler yapıldı. Bu görüşmelerde fotoğrafçıların ihtiyaçları anlaşılmaya ve bu ihtiyaçlar doğrultusunda standart önerisi geliştirilmeye çalışıldı. Görüşme metni ve görüşme soruları, görüşme formu şeklinde ekler kısmında yer almaktadır. İlk 4 görüşme olarak nitelendirilen görüşmelerde fotoğrafçılar soru soru gitmek yerine kendi fikirlerini beyan yoluna gitmişlerdir. Sorulara cevap olması adına genel cevaplar vermişler ve çalışmayı bu şekilde değerlendirmişlerdir. 5-9 arasındaki görüşmelerde ise katılımcılar soru soru ilerleyerek çalışmaya katkıda bulunmuşlardır.

Görüşmelerde elde edilen bulgular ise şöyledir:

1. Görüşme: 1. fotoğrafçı ile yapılan görüşme en kısa süren görüşme olmuştur. Fotoğrafçı bu görüşmede oldukça pozitif yaklaşmış ve çalışmayı olumlamıştır. Çalışmanın detaylı oluşunu olumlu bulan fotoğrafçı "Zaten bu hazırlıklar yapılsa oldukça sağlam bir arşiv oluşur." demiştir. Öneri olarak ise "Belki birçok arşiv programında olduğu gibi önem derecesini belirtmek için renk veya yıldız uygulaması da eklenebilir." demiştir. Bu görüşmede fotoğrafçının dikkat çektiği derecelendirme uygulamasının standart içinde değerlendirilmesi uygun bulundu. Birçok uygulama ve programda yer alan derecelendirme sisteminin standart önerisi içinde yararlı olacağı kanısına varıldı.

2. Görüşme: Bu görüşmede fotoğrafçı standart taslağını fazla ayrıntılı bulmakla beraber arşivleme için uygun olduğunu söyledi. Fakat kişiselden ziyade kurum arşivleri için faydalı olabileceğini de ekledi. Fotoğrafı çekilen yer, fotoğrafın çekildiği tarih ve fotoğrafın konusu başlıklarını önemli bulan fotoğrafçı fotoğrafın çekildiği yer başlığına ise temkinli yaklaştı. Kendisi de ağırlıkta manzara fotoğrafları çeken fotoğrafçı manzara fotoğrafçıların çektikleri fotoğrafın benzerinin çekilmesinden endişe ettikleri için çekildiği yer bilgisini vermekten sakınacaklarını belirtti. Teknik ayrıntıları da çok önemli bulmayan fotoğrafçı bu kısımları "olsa da olur olmasa da olur" şeklinde değerlendirdi. Bu görüşmeden hareketle fotoğrafçının bulunduğu yer olan "Çekildiği Yer" alt başlığının değerlendirme dışı tutulmasına karar verildi. Fotoğrafçının önem atfettiği Çekim tarihi, Çekilen Yer ve Konu gibi alanları ise önem sıralamasında öncellendi.

3. Görüşme: Bu görüşmede görüşme yapılan fotoğrafçı ise standart taslağını tamamen yararsız buldu. Aşırı ayrıntı içermekte olan böyle bir yapının kullanılabilir olmadığın belirten fotoğrafçı çok daha sade bir sistemin geliştirilmesi gerekliliğine vurgu yaptı. Standardın uygulanma aşamasında başarısız olacağını öngören fotoğrafçı "Hiç kimsenin de bu kadar veriyi girebileceğini sanmıyorum." dedi. Bu eleştirel görüşmenin ardından alan ve alt alanlarda bir nebze de olsa sadeleşmeye gidilmesi gerekliliği kabul edildi. Bazı alanların otomatik olarak (standardın kullanılacağı yazılım tarafından) işlenmesinin bir kısım zorluğu ortadan kaldırabileceği ihtimali üzerinde de duruldu. Bu sebeple de bazı kısımlar otomatik olarak nitelenip inisiyatif, standardı kullanacak sistemlere bırakıldı. Bu durumda standardı kullanacak sistemlerin de standart ile uyumlu olacak şekilde tasarlanması gerekliliğini ortaya atılmış oldu.

4. Görüşme: 4. fotoğrafçı ile yapılan görüşme en uzun süren görüşme olmuştur. Fotoğrafçının görüşmeye ilgi göstermesi ve uzun mülakatlar sonucunda detaylandırmanın fazla olduğunu belirtmesi dışında genel olarak fotoğraf tanımlama örnekleri üzerinden mülakat yürütüldü. IPTC alanlarını yeterli gören fotoğrafçı gerekli durumlarda yeni alanların eklenebileceğini fakat standart taslağının aşırı detay içerdiğini belirtti. Yapılan bu ikinci eleştirel görüşmenin ardından detaylandırma konusunda bir düzenleme ve sadeleştirme yapılmasının gerekliliği kesinleşmiş oldu.

Yapılan diğer görüşmelerde daha detaylı bilgiler elde edildiği için bu görüşmeler sistematik olarak sunulmuştur. Her sorunun altına görüşmecinin o soru için verdiği cevaplar ve bu cevapların analizleri verilmiştir.

Soru 1. Bir fotoğrafı tanımlamak (ve arayıp bulmak) için fotoğrafın hangi bilgilerinin kaydedilmesi gerektiğini düşünüyorsunuz?

5. Görüşme: Bu görüşmede fotoğrafçı kaydedilen bilgilerin hepsinin gerekli olabileceğini vurgulamıştır. Bu vurgulamayı yaparken de farklı alandaki fotoğrafçıların farklı ihtiyaçlarından dolayı fotoğrafa dair kaydedilebilecek her bilginin kaydedilmesi gerektiğini belirtmiştir. Fotoğrafçı: "Kaydedilecek bilgiler arasında fotoğrafçı kendi işi ile ilgili olanlarını tercih ederek tanımlama yapmalı. Bu bir veya birden fazla seçenek ile yapılabilir. Bu kısımda tanımlama alanları maksimumda tutulmalı fakat tercihler fotoğrafçıya bırakılmalıdır." diyerek fikrini açıklamaktadır. Bu görüşmenin ardından seçmeli alanların çoğunlukta bırakılarak arşivci ve fotoğrafçıya daha çok seçenek sunabilecek şekilde standardın geliştirilmesine karar verildi.

6. Görüşme: 5. Görüşmeci ile benzer şekilde ihtiyaçları ön planda tutan 6. Görüşmeci "Fotoğrafı tanımlamak ve arşivlemek için; birçok parametre farklı amaçlarla ayrı ayrı kullanılabilir elbette." demiştir. Bu tezini de gerekçelendirirken 5. Görüşmeciden farklı olarak arşivlemenin amacının belirleyici olduğunu aktararak örneklerle ilerlemiştir: "Eğer tarihsel, mekânsal ve kültürel bilgi birikimi amacıyla bir arşiv oluşturuluyorsa; demirbaş numarası, konu alanı, mekan bilgisi ve tarih yeterlidir. Ya da gazetecilik, sokak fotoğrafçılığı ile ilgili fotoğraflar söz konusu ise; konu, tarih, mekân bilgileri yeterli olur diye düşünüyorum." demiştir. Bu görüşmeden sonra ID numarası, konu, tarih, mekân bilgisi gibi alanları öncelikli başlıklar olarak belirlenmiştir.

Farklı fotoğraf alanlarında tercih edilebilen bu alanlar standart içinde zorunlu hale getirilmiştir.

7. Görüşme: Bu görüşmeci de sorumluluk, başlık ve etkinlik alanlarına önem atfetmiştir. Konu alanında yer alan anahtar kelimeler alt alanını da önemli bulan fotoğrafçı bu görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir: "Anahtar kelimeler çok önemli. Doğru anahtar kelimeler girildiğinde aranan fotoğraf çok hızlı ve verimli bir şekilde bulunacaktır. Fotoğrafçı, başlık, fotoğrafta ki olay gibi konuları da fotoğraflara erişim için çok önemli görmekteyim.". Bu görüşlerden hareketle sorumluluk, başlık ve etkinlik (olay) alanlarının öncellenmesi uygun bulundu.

8. Görüşme: Bu görüşme de ise fotoğrafçı stok fotoğrafları ile uğraşması sebebiyle fotoğrafları ikiye ayırarak durumu açıklamaya çalışmıştır. Yaratıcı ve editöryal olan fotoğrafları için: "Yaratıcı fotoğraflarda herhangi bir bilgi kaydetmiyorum. Sadece çok genel bir başlık altında gruplayıp arşivliyorum. Editöryal fotoğrafları da sadece yer ve tarih belirtilmiş gruplar halinde depoluyorum. Bence böyle bir uygulama yeterli." demiştir. Konuyu kendi alanına indirgemesi ve kullandığı sistemleri göz önünde bulundurarak cevaplaması sebebiyle olaya dar bir açıdan bakan fotoğrafçı gene de konu, yer ve tarih başlıklarına atıf yapmıştır. Bu başlıkların en basit arşivleme sistemlerinde dâhil kullanılmakta olduğu böylece teyit edilmiş oldu. Böylece de başlıkların zorunluluğu kesinleştirildi.

9. Görüşme: "Bir fotoğrafı tanımlamak için öncelikle fotoğrafın bir adının, başlığının olması lazım. Örneğin Ankara manzarası, sokak satıcıları, piknik yapan öğrenciler vb." diye söze başlayan fotoğrafçı ve aynı zamanda arşivci olan görüşmeci en önce başlık ve fotoğrafçı üzerinde durmuş olaya hem bir fotoğrafçı hem de bir bilgi uzmanı bakış açısı getirmiştir. Buradan hareketle fotoğrafçının yanı sıra fotoğraf başlığının da zorunlu olması gerekliliği doğmuştur.

Soru 2. Aşağıda yer alan öneriyi incelediğinizde gereksiz veya eksik gördüğünüz alanlar ve alt alanlar var mıdır? Varsa nelerdir?

5. Görüşme: Bu soruda fotoğrafçı bütün alanlar için genel bir savunma yaparak: "Hepsi arşivleme için uygun başlıklar. Benim için gereksiz olan bir madde başka bir fotoğrafçı için elzem olabilir. Eksik yok fazla var." demiştir. Buradan hareketle başlık seçimi ve daraltmasında dikkatli davranılması gerektiğine karar verildi çünkü fotoğrafçı bu konuyu açıklarken fotoğrafçılığın ve fotoğraf arşivlerinin çeşitliliği sebebi ile ihtiyaçlarında çok çeşitli olabileceğine değinmiştir.

6. Görüşme: Bu görüşmeci ise bu kadar detayı gereksiz bulmuştur. Ana alan olarak konu, tarih ve mekân bilgisini önemli gören fotoğrafçı diğer bilgileri bir amatör olarak gereksiz bulmaktadır. "Gereksiz gördüğüm yerler var, bana göre konu, tarih, mekân bilgisi yeterli. Ama benim bakış açım sadece amatör bir fotoğrafçı olarak, herkes farklı şekillerde düşünebilir." dediği için de farklı görüşlere de pay bırakmıştır denilebilir.

7. Görüşme: Bu soruda görüşmeci çok kati tavırla taslak üzerinden maddeleri sayarak gereksiz bulduğu noktaları dile getirmiştir: "11-12-13-14 numaralı maddelerin araştırma sorusu göz önüne alındığında gereksiz olduğunu düşünüyorum." demiştir. Bu tezini de: "Fotoğraf üretiminin teknik detayları, arşiv sistemi düşünüldüğünde çok işlevsel olmayabilir. Taranması olası alanlar olduklarını düşünmüyorum." diyerek savunmuştur. Bu görüşme sonucunda 11. Kamera Bilgisi ve 12. EXIF Ayarları başlıklarının arşiv sistemlerince otomatik olarak fotoğrafın EXIF bilgisinden çekilmesinin ve arka planda saklanmasının uygun olacağına karar verildi. Düzenleme programının ise çok önemli olmaması sebebiyle bilgisinin de tutulmasına gerekli olmayacağına karar verilerek standart yapısından çıkartıldı. Çekim bilgisi alanı ise biraz daha sadeleştirme ve ayrıştırma yoluna gidilerek düzenlendi. Tür alt alanı 8. Konu Alanına kaydırıldı, çerçeveleme alt alanı ise fotoğrafçı görüşü doğrultusunda standart taslağından çıkartıldı.

8. Görüşme: Görüşmecimiz kendi bakış açısıyla olayı fazla basite indirgeyerek: "Konular fazla karışık geldi. Şöyle açıklayayım: Fotoğrafın teknik ve tarih bilgilerine çok gereksinim görürsem zaten info bilgisinde kendiliğinden mevcut. Model sözleşmeleri zaten elektronik ortamda değil kâğıt üzerinde yapıyoruz. Fotoğraflarıma baktığımda zaten 30 yıllıkta olsa tanımlayabiliyorum. Bu nedenle bu kadar detay bir bilgi tutmuyorum.

Seyahat fotoğraflarımda hatırlayamadığım bir şey olursa seyahatim boyumca tuttuğum günlüğüme bakarım. Günlüğüme bakmakta su ana kadar çok az yaptığım bir yöntem." demiştir. Buradan hareketle fotoğrafın tarih bilgisinin de sistemce çekilebilir olması gerektiği düşünülmüştür. Bu durumda tarih bilgisinden Çekim Tarihinin otomatik seçilerek gelmesi uygun bulundu. Fotoğrafçının değindiği sözleşmelerin de isteğe bağlı olarak sisteme yüklenebilir olmasına karar verildi.

9. Görüşme: Fotoğrafçı ilk olarak tarih alanında yeni bir kapı göstermiştir: "Ana alanlardan Tarih Alanı detaylandırılabilir. Fotoğrafın çekilme tarihi yanı sıra fotoğrafın dijitalleştirilme tarihi de tutulabilir." demiştir. Bu değerlendirmenin ardından tarih alt alanına dijitalleştirme kısmı da eklendi. Düzenleme Alanının gereksiz olduğunu belirten fotoğrafçı bu alanın standarttan kaldırılmasında da etkili olmuştur. Başlık Alanı içinse "Başlık ve açıklama sadece başlık olmalı. Notlar kısmı açıklama ve notlar kısmı olarak düzenlenmeli. Başlık daha anlaşılır ve yalın olmalıdır. Kompozisyon bilgisi başlık için fazla ayrıntılı olmuş." demiştir. Verdiği bu fikirler doğrultusunda Açıklama kısmı Notlar Alanına taşındı. Başlığı sadece başlık olarak değerlendirip bilgilendirme kısmı Notlar Alanına taşındı. Başlıkta ise Eser Başlığı ile Koleksiyon Başlığı alanları bırakıldı. Son önerisi doğrultusunda 15. Kompozisyon Alanı kapatılarak alt alanları ağırlıkta 8. Konu Alanı altına taşındı.

Soru 3. Aşağıda yer alan kırmızı alanların gerekli olduğunu düşünüyor musunuz? Olumlu ve olumsuz yorumlarınız nelerdir? (Basım Yayım Alanı: Basım, Sergi, Yarışma; Çekildiği Yer (Fotoğrafın çekim noktası; Galata kulesinden gibi); Yayınlanma Tarihi; Model Sözleşmesi)

5. Görüşme: Standarda eklenmesi öngörülen alanları değerlendirmelerini istenilen bu son soruda görüşmeci alanların gerekli olduğunu söylemiştir. "Profesyonel bir çalışma olarak ele alındığında kırmızı alanları kullanmaya ihtiyaç vardır." diyerek alanların gerekliliğini belirtmiştir. Bu görüş üzerine alanların standart içinde yer alabileceği değerlendirilmiştir.

6. Görüşme: Alanların eklenmesi konusunda çekimser kalan görüşmeci arşivleme yapmadığı için bu alanların gerekli olup olmadığına karar veremedi. Konuya titizlikle yaklaşılması gerektiğini belirterek: "Arşivleme işi hakikaten çok titizlik isteyen bir konu, doğru yapılmadığında zaman ve emek kaybına neden olabilir. Bu kadar detaylı

parametreye gerek var mı derseniz, arşivin ne amaçla taranacağını önceden ön görmek bu işlerle uğraşmayan birisi için zor.” demiştir. Bu görüşmecimizin görüşü kararsız olarak değerlendirildi.

7. Görüşme: “Kırmızı alanların gerekli olduğunu düşünüyorum.” diyen görüşmeci kırmızı alanların standartta yer alması gerektiğini belirtmiştir. Bu gerekliliği de açıklarken fotoğrafların basılan, yayımlanan, model içeren sanat öğeleri olduğunu söylemektedir. Bu görüşmenin ardından kırmızı alanların standartta yer almasının gerekli olduğuna karar verilmiştir.

8. Görüşme: Önceki sorularda olduğu gibi görüşmeci bu soruda da önerilen alanları gereksiz bulmuştur. Model sözleşmelerini basılı tutmanın doğru olduğunu belirtmiş diğer alanları ise işlevsiz olarak nitelemiştir.

9. Görüşme: Görüşmeci öncelikle yer alanına değinmiştir. “Yer alanı olarak değil ama koordinat şeklinde tanımlamak daha uygun olabilir. Türkiye/Ankara/Çankaya/Kızılay/Koordinatlar şeklinde uluslararası tanımlamalara daha uygun olur.” demiştir. Bu görüşten hareketle yer alanının hiyerarşik yapıda standartta yer almasına karar verilmiştir. Diğer alan önerilerini ise gereksiz görüp spesifik alanların yeterli olacağını belirtmiştir. “Diğer kırmızı alanlar da güzel ayrıntılar içeriyor. Genel olarak baktığımızda eğer online bir sistemde araştırmacılara sunulacak bir yapı için ise bazı alanlar gereksiz olabilir. Araştırmacılar için spesifik alanlar yeterlidir. Başlık, tarih, coğrafi koordinat, açıklama ve fiziksel özellikler gibi.” demektedir.

3.1.3.1. Fotoğraf Kataloglama (Tanımlama) Standardı Taslağı 3. Aşama

Görüşmelerin değerlendirildiği bu aşamadan sonra standart taslağına fotoğrafçıların görüşleri doğrultusunda son halini verilmeye çalışıldı. Genel olumsuz yaklaşımların dikkate alınmadığı bu kısımda yapıcı ve gerekçeli özelliklede çoğunlukta talep edilen değişikliklere standartta yer verildi. Uluslararası standartlardan derlenen 16 maddelik standart yapı öncelikle 2 ana alana ayırılmıştır. İlk alan katalogcu tarafından el ile girilecek olan ana kısım olarak belirlendi. İkinci alan ise otomasyon sistemince fotoğraf dosyasından otomatik olarak çekilip kaydedilecek bilgilerin olacağı bölüm olarak tasarlandı. İki kısımda da zorunlu ve zorunlu olmayan alanlara yer verildi. Zorunlu

alanlar altları çizilerek belirtildi. Bu çalışmanın ardından standart taslağına aşağıda yer alan son hali verilmiş oldu.

Ana Alan

1) **Sorumluluk Alanı:** Fotoğrafçı, Koleksiyon Sahibi (Fotoğrafçı dışında ise), Ajans Bilgisi (Fotoğrafçı ajans ile çalışıyorsa), Model Adı, Arka Plan Destek (Işıkçı, sisçi vb.)
2) **Başlık Alanı:** Eser Başlığı, Seri (Hikaye); Koleksiyon veya Proje Adı
3) **Basım Yayım Alanı:** Basım, Sergi, Yarışma
4) **Yer Alanı:** Çekilen (Yer, Şehir, Ülke)
5) **Tarih Alanı:** Sağlama Tarihi, Yayınlanma Tarihi, Dijitalleştirme Tarihi
6) **Konu Alanı:** Anahtar Kelimeler, Konu Başlığı (Tür (Doğa, spor, sokak vb.), Sahne (Su altı, gece, iç mekan vb.), Arka Plan (Duvar, gökyüzü, vb.), Renk (Varsa ağırlıkta olan bir veya iki renk),)
7) **Anlaşmalar Alanı:** İzin ve Ambargolar, Telif Hakları, Kullanım Hakları, Model Sözleşmesi
8) **Notlar ve Açıklama Alanı:** Notlar, Alt Yazı, Açıklama (Olay (Eylem, hareket; konuda ki durum), Kişi (Pozisyon), Model Rolü (Modelin konuda ki görevi), Nesne (Pozisyon), Kültür (Konunun ait olduğu bir kültür var ise belirtilir))
9) **Çekim Bilgisi:** Çekim Tekniği (Pan tekniği, uzun pozlama, silüet vb.), Dikey Kesit (Kameranın konuya göre konumu; aşağıda, ortada, yukarıda), Açı (Çekim açısı; sağ alttan, üstten, soldan vb.), Uzaklık (Konuya veya özneye olan mesafe), Yön (Yatay veya dikey)
10) **Etkinlik Alanı:** Etkinlik (Ad, Tür, Tarih)

Otomatik Alan

1) **ID Alanı:** Fotoğraf Numarası (Arşivdeki fotoğrafların tekil numaraları) ve derecelendirme
2) **Fiziksel Niteleme Alanı:** Boyut, Çözünürlük, Dosya Türü, Dosya Yolu
3) **Tarih Alanı:** Çekim Tarihi**,** Değiştirme Tarihi (Düzenleme),
4) **Kamera Bilgisi:** Kamera (Marka-Model)

5) **Kamera Ayarları (EXIF):** Diyafram, Enstantane, ISO, Poz Telafisi, Beyaz Dengesi, Çekim Modu, Ölçüm Modu, Odak Uzunluğu, Flaş, Işık Kaynağı, Keskinlik Alanı, Doygunluk, Karşıtlık, Parlaklık

3.1.4. Türkiye'deki Uygulamaların Standart Taslağına Göre Değerlendirilmesi

Bu aşamada tasarlanmış olan standart taslağı ile Türkiye'de kullanılmakta olan uygulamalar değerlendirildi. Taslağın ve Türkiye'deki sistemlerin eksiklerinin ortaya konması için böyle bir karşılaştırma yoluna gidildi. Türkiye'de fotoğraf kataloglama adına standart yapı kullanan 4 kurumdan 3'ü incelendi (Milli Kütüphane ile II. Abdülhamit Dönemine Ait Fotoğraf Albümleri (İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi) AAKK2'yi kullandığı için sadece Milli Kütüphane değerlendirmeye alındı.). Kalan kurumlar belli bir standart yapı kullanmadıkları için standart taslağı ile karşılaştırılmadı. Yapılan değerlendirmeler sonucunda standart taslağının Türkiye'de kullanılan sistemler baz alındığında taslağın eksik yanları olup olmadığı tespit edilmeye çalışıldı ve gerekliyse taslağı revize etme yoluna gidildi. Yapılan değerlendirmeler şu şekildedir:

3.1.4.1. Milli Kütüphane

Önceki bölümlerde belirtildiği gibi AAKK2'yi kullanmakta olan Milli Kütüphane'de fotoğrafa yönelik belirli bir kataloglama yapılmamaktadır. AAKK2'de yer alan temel alanlar ise şöyle sıralanabilir:

- ISBN-ISSN
- Yer Numarası
- Yazar Adı
- Eser Adı
- Edisyon Alanı
- Yayım Alanı
- Fiziksel Niteleme Alanı
- Notlar Alanı
- Konu Başlıkları
- Sorumluluk Ek Girişleri

- Seri Alanı

Standart taslağıyla karşılaştırıldığında taslağın, AAKK2 başlıklarının çoğunu karşılamakta olduğunu ve daha fazlasını fotoğrafik bilgi olarak da sunduğu görülmektedir. Örneklenecek olursa:

1. ISBN-ISSN	ID Alan
2. Yer Numarası	Dosya Yolu
3. Yazar Adı	Fotoğrafçı
4. Eser Adı	Başlık Alanı
5. Edisyon Alanı	-
6. Yayım Alanı	Basım Yayım Alanı
7. Fiziksel Niteleme Alanı	Fiziksel Niteleme Alanı
8. Notlar Alanı	Notlar ve Açıklama Alanı
9. Konu Başlıkları	Konu Alanı
10. Sorumluluk Ek Girişleri	Sorumluluk Alanı
11. Seri Alanı	Koleksiyon veya Fotoğraf Adı

Görüldüğü üzere edisyon alanı haricinde standart taslağı diğer 10 alanı karşılayabilmekte ve bunun dışında da birçok detay sunabilmektedir. 7 ana 3'de alt alanıyla AAKK2'nin işlevlerini üstlenebilen standart taslağı bu aşamada yeterliliğini ispatlamaktadır keza bu alanlar haricinde AAKK2'den farklı olarak taslağın toplamda 8 ana alanı daha bulunmaktadır. Bu karşılaştırma göstermektedir ki daha çok basılı materyaller için tasarlanmış olan AAKK2 dijital fotoğrafı tanımlamakta yetersiz kalmaktadır.

3.1.4.2. Anadolu Ajansı

Türkiye'de fotoğraf konusunda en önemli kurumlardan olan ajans öncede bahsedildiği gibi fotoğraf kataloglama standardı kullanmakta olan tek kurumdur. Bu aşamada IPTC ile karşılaştırılacak olan standart taslağının bu uluslararası standart karşısında ki eksi ve artıları ortaya konacaktır. IPTC'nin alanları ile standart taslağını karşılaştırdığımızda şöyle bir sonuç ortaya çıkmaktadır:

1. City: Fotoğrafta gösterilen şehir	Yer Alanı
2. Country: Fotoğrafta gösterilen ülke	Yer Alanı
3. Description: Açıklama alanıdır	Notlar ve Açıklama Alanı
4. Headline: Alt açıklama metni	Notlar ve Açıklama Alanı
5. Intellectual Genre: Fotoğrafın karakteristik özelliğinin; entelektüel, sanatsal, habersel, doğal vb. şekilde tanımlandığı alandır.	Konu Başlığı (Tür)
6. Keywords: Anahtar kelime.	Anahtar Kelime
7. Provinceor State: Bölgeler. (Çukurova, Dersim, İç Anadolu vb.)	Yer Alanı
8. Scene Code: Fotoğrafın çekildiği sahneyi (çevreyi) tanımlayan bölümdür	Sahne
9. Subject Code: Konu başlığı	Konu Başlığı
10. Sublocation: Eğer fotoğrafta konu bilindik bir yerse burada verilir	Yer Alanı
11. Date Created: Çekim Tarihi	Çekim Tarihi
12. Description Writer: Fotoğrafa açıklama ekleyen veya açıklamayı düzenleyen kişinin tanımlandığı alandır.	-
13. Instructions: Telif hakları ve ambargoların belirtildiği alandır.	İzin ve Ambargolar
14. Job ID: Takip numarası veya iş akış numarası olarak tanımlanan alandır.	ID Alanı
15. Title : Başlık alanıdır	Eser Başlığı
16. Copyright Notice: Telif hakları	Telif Hakları
17. Creator: Fotoğrafçının girildiği alandır.	Fotoğrafçı
18. Creator’s Contact Info: Fotoğrafçının iletişim bilgilerinin girildiği alandır.	-
19. Creator’s Job Title: Fotoğrafçının iş unvanının girildiği alandır.	-
20. Credit Line: Fotoğraf basıldığında ödeme alacak kişi veya kurum.	Telif Hakları

21. Rights Usage Terms: Kullanım Hakları — Kullanım Hakları
22. Source: Fotoğraf ajansının girildiği kısımdır — Ajans Bilgisi

Yukarda yer alan karşılaştırma incelendiğinde standart taslağının IPTC'de yer alan 3 başlığı tanımlayamadığını görülmekte. Bu spesifik alanlar dışında kalan bütün alanları ana ve alt alanları ile tanımlayabilen standart taslağı bu tanımlamaları 4 ana ve 11 alt alanıyla gerçekleştirmektedir. Yani kalan 11 ana alanı ve alt alanları ile IPTC'den daha fazla detay sunabilmektedir. IPTC'nin alanının basında fotoğraf olduğunu düşünüldüğünde standart taslağının tanımlayamadığı alanların genel bir dijital fotoğraf kataloglama standardı için önemli olmadığı söylenebilir. Genel bir tanımlama standardı olaraksa IPTC'nin yetersiz kaldığını söylemek mümkündür.

3.1.4.3. Koç Üniversitesi Vehbi Koç Ankara Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi

VEKAM'ın alt yapı olarak DC (Dublin Core) kullandığına daha önceki bölümlerde değinilmişti. DC'ye bakıldığında 15 temel alan içerdiği görülmektedir (Dublin Core Metadata Initiative, 2013). En yaygın kullanılan üst veri standardı olan DC ile standart taslağı şu şekilde karşılaştırıldı:

1. Contributor: Katkı sunan — Sorumluluk Alanı
2. Coverage: Mekansal Konu — Yer Alanı
3. Creator: Yaratıcı — Fotoğrafçı
4. Date: Tarih — Tarih Alanı
5. Description: Tanımlama — Notlar ve Açıklama Alanı
6. Format: Format — Dosya Türü
7. Identifier: Tanımlayıcı — ID Numarası
8. Language: Dil — -
9. Publisher: Yayımcı — Basım Yayım Alanı
10. Rights: Teelif — Anlaşmalar Alanı
11. Relation: İlişkiler — Seri, Koleksiyon, Yarışma, Sergi
12. Source: İlgili Kaynak — Koleksiyon Sahibi, Ajans
13. Subject: Konu — Konu Alanı
14. Title: Başlık — Başlık Alanı

15. Type: Tür Konu Başlığı (Tür)

Dijital kaynaklar, özelliklede internet kaynakları için tasarlanan DC ile dijital fotoğrafları tanımlamak için geliştirilen standart taslağının karşılaştırıldığında taslağın sadece "Dil" alanını karşılayamadığı görülmektedir. Görsel materyallerin dili olmayacağı içinde bu eksiklik standart taslağı açısından önemli olmamaktadır. Bu karşılaştırmada 9 ana alan ve 8 alt alanla DC'nin 14 elementinin özelliklerini karşılayabilen standart taslağı bu aşamada da yeterliliğini kanıtlamıştır. DC ise standart taslağının 6 ana ve 40 küsur alt alanını karşılayamamaktadır.

Ülkemizde fotoğrafların kataloglanması için kullanılmakta olan AAKK2, IPTC ve DC uluslararası standartları ile dijital fotoğrafların kataloglanması için geliştirilmekte olan standart taslağının karşılaştırıldığı bu bölümde görüldü ki standart taslağı bu üç standardın toplamda sadece 5 alanını karşılayamamaktadır. Bu alanlar da standartların özellikleri gereği fotoğraf kataloglama ile alakasız veya işin uzmanlarınca kullanışsız bulunan alanlardır. Tersinden bakıldığında ise bu 3 standart, oluşturulmuş olan standart taslağının birçok alanını tanımlamaktan uzak kalmıştır. Fotoğraf açısından detay bilgileri barındıran alan ve alt alanları ile standart taslağı bu genel standartların fotoğraf tanımlamadaki yetersizliklerini de ortaya koymuştur. AAKK2'nin bilgi merkezi materyali olarak fotoğrafa önem vermeyişi, IPTC'nin ajans bakış açısı ile fotoğrafı tanımlaması, DC'nin ise sadece dijital olanı tanımlıyor olması dijital fotoğrafı tanımlamakta yetersiz kalmalarının sebepleridir.

Geniş bir yelpazede değerlendirmelere tabi tutulan standart taslağı ise bekleneni vermiş ve ihtiyacı ve fazlasını karşılar duruma gelmiştir. Yapılan değerlendirmeler de taslağa alan ya da alt alan eklemeyi gerektirecek bir eksiklik bulunmamıştır. Gelinen bu aşamada standart taslağı son halini almış olup artık standart taslağı taslak olmaktan çıkıp standart önerisi haline dönüşmüştür.

3.1.5. Standart Altyapısı

Bu kısımda standart önerisini hayata geçirebilmek için kullanılacak sistemin özelliklerine değinilecektir. Bu alt yapı gereksinimlerinin yazılım uzmanlığının alan bilgisine girmesi sebebiyle konu işin uzmanı ile mütalaa edildi. Konuyla ilgili olarak FD Bilişim Çözümleri Şirketi Genel Müdürü Fatih Dokumacı ile bir görüşme gerçekleştirildi.

Görüşme de Fatih Bey önce standart önerisini incelemiştir. Sonrasında ise yapılandırılmamış bir görüşme yürütülerek Sayın Dokumacı'nın fikirleri derinlemesine alınmıştır.

Fatih Bey öncelikli olarak böyle bir sistemin bir veritabanına ihtiyaç duyacağını belirtmiş ve "Sistemin çalışması için seçilmesi gereken veri tabanı özelliklerini ücretli ve ücretsiz olan birçok veritabanı karşılayabilecektir. Bunlardan başlıcaları MSSQL, ORACLE, MYSQL vb. olmakla beraber tavsiyem işin gereği olan performansı sağlaması ve ücretsiz olmasından dolayı MYSQL olacaktır." demiştir. Sistemin kurulacağı yazılım dilinin de güncel bir yazılım dili olmasına gerektiğine değinen Dokumacı güncel bir yazılım ve framework kullanımı ile fotoğraf sayısı artsa dahi stabil çalışabilecek bir sistem tasarlanabileceğini belirtmiştir. Yazılımın bir sunucuda yer alacağını da belirten Fatih Bey yazılım dili ile sunucunun işletim sisteminin uyumluluğuna da değinmiş: "Yazılım arşivinin (veri tabanı ve uygulama) kurulacağı sunucu için işletim sistemi Windows ya da Linux tabanlı olabilir. Seçilen yazılım dili bu kararı etkileyecektir dolayısı ile yazılım diline paralel bir sunucu seçilmelidir. Yine lisans ücretleri düşünüldüğünde Windows tabanlı bir işletim sistemi yerine Linux tabanlı (lisan ücreti olmayan), hatta ve hatta mümkünse yerli üretim olan Linux Pardus kullanılmasını tavsiye ederim." demiştir.

Sunucunun fiziksel özelliklerinin ise fotoğraf yoğunluğuna göre değişeceğini söyleyip, her 1000 fotoğraf için 100gb alan tavsiye edildiğini eklemiştir. Bu oranı yüksek bulduğumuzda ise bu alan içinde fotoğrafın orijinalinin, ön gösterimde kullanılacak olan küçük halinin (thumb), varsa ek dosyalarının (RAW, XMP… vb.) ve bu kayıtların yedeklerinin tutulacağını anlatmıştır.

İçerik konusuna da değinen Fatih Bey bu konuda sistemin daha çok devrede olduğu Otomatik Alan kısmını yorumlamıştır. Yazılımın piksel, dpi gibi alanları kesin doğrulukta çekebileceğini fakat oluşturma ve değiştirme tarihi veya kamera bilgisi gibi alanlarda çektiği bilginin kesin doğru olduğu söylenemez demiştir. Buna örnek olarak da bir kopyala yapıştır işleminde dahi oluşturma tarihinin değiştiğini göstermektedir. Ayrıca photoshop veya corel düzenlemelerinde de metadata bilgisini değişebildiğini bu sebeple bu alanların içerdiği bilginin güvenilir olmadığını söylemiştir. Çözüm yolu olarak "Dolayısıyla bu bilgilerin dijital dosyadan alınarak katalog yapan kişi karşısına form

içerisinde getirilmesi ve katalogcunun bu bilgilerde düzenleme yapabilmesi daha uygun olacaktır.” demiştir. Genel olarak ise kontrollü (seçilebilir) alanların artması doğrultusunda sistemin daha düzgün çalışacağını dile getiren Dokumacı, girişleri doğrultusunda kontrollü listeler oluşturulmasının gerekliliğine değinmiş “Bu şekilde yer, kişi, seri… vb. isimlerin yanlış veya farklı şekilde tekrar tekrar yazılmasının da önüne geçilmiş olur.” demiştir.

Alt yapı üzerine yaptığımız görüşmelerde konu kütüphane, arşiv ve müzelerce kullanılan otomasyon sistemlerine de gelmiştir. Fatih Bey sonuçta tasarlanacak sistemin de bir otomasyon sistemi olacağına vurgu yaparak “Her bilgi sistemi gibi böyle bir yapının da diğer sistemlerle bilgi alışverişi yapabilmesi gerekmektedir.” demiştir. Bilgi alışverişi konusunun genelde XML tabanlı olacağını bu sebeple sistemin XML tabanlı veri alışverişini desteklemesi gerekliliğine vurgu yapmıştır.

Bilgi alışverişi dışında entegrasyona da değinen Fatih Bey bu tip sistemlerin diğer otomasyon sistemleri ile entegresinde herhangi bir engel olmadığını söylemiştir. Örnek olarak hastane bilgi sistemlerini veren Fatih Bey “Sonuçta farklı dosya türlerini ve bilgileri tutsalar da hastane bilgi sistemleri de bir birlerine entegre çalışan modüllerden oluşur.” demiştir. Bu görüşmenin ardından bu özellikteki bir sistemin bilgi alışverişi yapıp entegre çalışmasında bir problem olmayacağı sonucuna varıldı.

Personel ihtiyacı ile ilgili fikirlerini sorduğumuz Fatih Bey kurulum aşamasında ve yıllık bakımlarda personele ihtiyaç duyulacağını belirtmiştir. “Sonuçta her otomasyon sistemi bunu ister. Kullanıcılar sistemleri kullanmak bilişimcilerse sistemleri yaşatmak için varladır.” demiştir.

Görüşmemiz sonunda özetlenecek olursa Fatih Dokumacı şöyle bir gereksinimler listesi sunmaktadır:

1) Bir sunucu ve sunucuya kurulu Linux Pardus
2) Sunucu işletim sistemi ile paralellik arz eden bir yazılım dili ve framework (Açık kaynak kodlu bir yazılım PHP gibi)
3) MYSQL veritabanı
4) Her 1000 fotoğraf için 100gb alan
5) XML tabanlı veri alışverişini desteklemeli

Bu gereksinimlerin haricinde de sistemde olması gerektiğini düşündüğü bazı özellikleri de şu şekildedir:

1) Otomatik Alan'ın bilgileri çekmesi ama bu bilgilerin düzenlenebilir olması gerektiğini
2) Kişi, yer, seri… vb. isimlerin listeler üzerinden çekilmesini yoksa mükerrer veya yanlış yazılmış kayıtlar olmasının kaçınılmaz olacağını belirtmiştir.

Yazılımsal olarak da çizgilerinin belirlenmeye çalışıldığı standart önerisinde Otomatik Alan'ın bir kısmının düzenlenebilir özellikte olması gerektiği de bu görüşme ile ispatlanmış oldu. Böylece Değiştirme Tarihi alt alanı ile 3. ve 4. ana alanlar sistem tarafından otomatik çekilen fakat katalogcunun isteği durumunda değiştirilebilecek olan alanlar olarak belirlenmiştir.

3.2. UYGULAMA SONUCU ve DEĞERLENDİRME

Araştırma göstermektedir ki bilgi merkezleri fotoğraflara gereken önemi vermekle birlikte kullandıkları standartlar açısından eksik yönleri bulunmaktadır. Örneklerle ilerleyecek olursak Kongre Kütüphanesi TGM, VRA ve MIX gibi yapıların geliştiricisi veya ortağı olduğu halde fotoğrafları ana dermenin bir parçası olarak düşünüp RDA'ya ve EAD'ye göre kataloglamaktadır. Fotoğraf üzerine bu kadar çalışma yürüten Kongre Kütüphanesi'nin bile fotoğraflar için genel standartları kullanması bilgi merkezlerinin fotoğraf üzerine yaklaşımlarına dair fikir vermektedir. Kongre Kütüphanesi TGM'yi fotoğrafları için bir konu başlığı listesi olarak kullansa da kataloglama standardı olarak RDA ve EAD kullanmaktadır.

İngiltere Milli Kütüphanesi de benzer şekilde AAKK2 ve ISBD standartlarını kullanmakta olup RDA'ya geçişi sürdürmektedir. Arşiv kısmı için ise gene genel bir standart olan ISAD (G)'yi kullanmaktadırlar. Konu başlığı olarak da spesifik bir kullanımı bulunmayan Britanya Ulusal Kütüphanesi FAST isimli, Kongre Kütüphanesi Konu Başlıkları Listesi'nden devşirme, daha dinamik bir genel listeyi kullanmaktadır.

Fransa örneğine baktığımızda ise Fransa Milli Kütüphanesi kendi geliştirdikleri AFNOR Z44-077 isimli ulusal bir standart yapı kullanmaktadırlar. AFNOR Z44-077 standardının 1997 edisyonu görsel ögelere göre düzenlenmiş versiyonu olup fotoğrafların

kataloglanmasında kullanılmaktadır. Fakat Fransızlarda diğer ülkeler gibi RDA'ya geçiş sürdürmekte ve 2022 yılında bu geçişin tamamlanacağını ön görmektedirler.

Bir başka örnek olan Kanada Kütüphanesi AAK2'yi benimsemiştir ve RDA'ya geçişi sürdürmektedir. Arşiv bölümü için RAD isimli ulusal bir arşivleme standardı geliştiren Kanada, arşivdeki fotoğraflar içinde bu yapıyı kullanmaktadır. İngiltere Ulusal Bilim ve Medya Müzesi Kongre Kütüphanesi gibi ISAD (G) kullanmaktadır.

Edinburg Kütüphanesi AAKK2'yi kullanmaktaysa da AAKK2 içinde Edinburg için özel bir numara ayırmışlar ve konu başlığı olarak da TGM'yi kullanmayı seçmişlerdir. Smithsonian Enstitüsü kütüphaneleri gibi çok uluslu bir yapı ise OAIS ve DACS gibi standartlara yer vermekle birlikte DC standardını da kullanmaktadır. Bu örneklerde özetlemeye çalıştığımız gibi kurumlar özelde fotoğrafa önem atfetmeye çalışsalar da genel dermeleri altında fotoğraf koleksiyonlarını değerlendirmekte ve fotoğrafa dijital nesne olarak bakmaktadırlar. Arşiv belgesi olarak değerlendiren kurumlarsa fotoğrafa yönelik standart bir yapı kullanmamaktadırlar. Fransa örneği hariç fotoğrafa yönelik kataloglama standardı kullanan kurum yoktur. Kurumların çoğunluğu RDA ve DC gibi elektronik kaynaklar üzerine yoğunlaşan standartları tercih etmekte ve bunlara geçiş yapmaktadırlar. Kurumların bazıları sadece konu başlığı olarak fotoğrafa yönelik olan TGM yapısını kullanarak fotoğrafı ana dermeden ayrı değerlendirmektedirler.

Sonuç olarak kurumların fotoğrafları kataloglarken bir şekilde genel standart yapıları kendilerine göre uyarladıkları veya kendilerine uygun standartlar geliştirdikleri söylenebilir. Büyük dermelere sahip kuruluşlar RDA gibi esnek yapıları tercih etseler de bir şekilde fotoğrafa yönelik farklı uygulamalarda geliştirmişlerdir.

Türkiye açısından yapılan değerlendirmeler sonucunda ülkemizde fotoğrafların kataloglanması konusunda büyük bir eksiklik olduğu görülmektedir. Anadolu Ajansı IPTC standardı kullanarak bu alanda fotoğrafa yönelik kataloglama standardı kullanan tek kuruluş konumundadır. Öte yandan Anadolu Ajansı kontrollü bir konu başlıkları listesi kullanmamaktadır. İstanbul Üniversitesi ve Milli Kütüphane genel dermelerinde kullandıkları AAKK2 standardını, VEKAM ise elektronik kaynaklara yönelik kullandıkları DC standardını kullanmaktadır. Bu genel standart kullanımı dışında ülkede başka bir standart model kullanılmamakta, kurumlar dermelerini arşivsel malzeme olarak değerlendirmektedirler.

Bu aşamada ilk hipotez doğrulanmaktadır. Türkiye'de fotoğraf dermesine sahip kurumlar, dijital fotoğrafa yönelik uluslararası standartları kullanmamaktadırlar. IPTC standardının eksik kullanımı bu genel geçer ifadeyi bozmamaktadır. Kurumsal anlamda Türkiye'de dijital fotoğrafın tanımlanması genel standartlar içinde kalmakta ve bu standartlar da yetersiz kalmaktadır. Bu sebeple de çalışmada ulusal ölçekte sadece dijital fotoğrafa yönelik bir standart geliştirilmiştir.

Bu bulgular sonucu karma bir standart yapı geliştirmenin önemi bir kez daha anlaşılmıştır. Yapılan değerlendirmeler sonucu fotoğrafın her meslek alanı tarafından farklı algılandığı ve farklı özelliklerinin kaydedildiği görülmektedir. Basın yayın faaliyeti yürütenler fotoğrafı basın materyali olarak değerlendirirken, endüstri fotoğrafı ürün olarak ele almaktadır. Bilgi merkezleri bilgi kaynağı olarak görürken, fotoğraf şirketleri fotoğrafa cihazlarının ürettiği bir çıktı olarak bakmaktadırlar. Bu sonuçta ikinci hipotezi doğrulamaktadır. Kullanılan standartların yetersiz olduğu ortaya konmuştur. Böylesi geniş bir yelpazede tanımlanan fotoğrafın nitelikli şekilde kataloglanabilmesi için de bu alanların hepsinden faydalanılmış ve ortaya her kesme hitap eden bir yapı çıkartılmaya çalışılmıştır.

Fotoğrafların kataloglanma süreci fotoğraf dermeleri için en maliyetli ve en mühim işlemdir (Klijn and Lusenet, 2004). Doğru şekilde tanımlanıp saklanmayan fotoğrafa erişim de mümkün olmamaktadır. Fotoğrafın nicel olarak çoğalması ile erişimi daha fazla önem kazanmıştır. Fotoğrafın tanımlanması üzerine yürütülen bu çalışma ile de bu soruna bir çözüm yolu aranmaktadır. Diğer materyal türlerinden ayrı bir üretim süreci ve kullanım alanı olan fotoğrafın kendine has bir kataloglama standardı olması gerekmektedir.

Standart taslağının standart önerisi haline getirildiği süreç boyunca standardın alanları üzerinde duruldu. Birçok farklı standarttan derlenen taslak fotoğrafçıların görüşleri doğrultusunda şekillendirildi. Ulusal çapta kullanılmakta olan standartlarla karşılaştırılan taslak, bu karşılaştırmalar sonucu gösterdiği yeterlilik sayesinde standart önerisi olarak kabul edildi. Öneri olarak kabul edilen bu ana ve alt alanların tanımlanarak standart önerisinin alt yapısının ve sistematiğinin oluşturulma kısmı dördüncü bölümde işlendi.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BİR STANDART ÖNERİSİ

4.1. STANDART ÖNERİSİ ALAN TANIMLAMALARI

Bu kısma kadar standart önerisi taslaktan öneri haline getirilerek alan ve alt alanları belirlendi ve belirlenen alan ve alt alanlar disipline edildi. Alan ve alt alanları ile iskelet yapısı oluşturulan standart önerisine son hali ise bu kısımda verildi. Önerinin alanları tek tek tanımlanarak kurallara bağlandı. Özellikleri tanımlanan öneri son halini almış oldu.

4.1.1. Ana Alan

Bu alan fotoğrafı kataloglayan kişi tarafından doldurulur. Son düzenlemelerle ilk 5 alanını zorunlu tuttuğumuz ana kısım fotoğrafın entelektüel tanımlamasını yaptığımız alandır. Hem aitlik hem de içerik olarak tanımlamaların yer aldığı bu kısımda şu detaylar işlendi;

1) **Sorumluluk Alanı (Zorunlu Alan):** Fotoğrafın oluşum sürecinde katkı sunanların veya fotoğrafın telif haklarına sahip olanların tanımlandığı alanlardır. Zorunlu alandır.
   - *Fotoğrafçı (Zorunlu Alt Alan):* Fotoğrafı çeken kişiyi tanımlar. Belirsizse "*Anonim"* yazılır.
   - *Koleksiyon Sahibi (Fotoğrafçı dışında ise):* Fotoğrafın telif hakkını elinde bulunduran kişi veya kurumu tanımlar. Bu kişi veya kurum fotoğrafçı dışında birisiyse bu alanda belirtilir.
   - *Ajans Bilgisi:* Fotoğrafçının çalıştığı bir ajans varsa bu alanda belirtilir.
   - *Model Adı:* Fotoğrafta yer alan modeller (kişiler) varsa bu alanda belirtilir.
   - *Arka Plan Destek (Işıkçı, sisçi vb.):* Fotoğrafın oluşumuna katkıda bulunan diğer kişiler varsa bu kısımda belirtilir.

2) **Başlık Alanı (Zorunlu Alan):** Fotoğrafın veya fotoğrafın bulunduğu koleksiyonun, serinin isminin tanımlandığı alanlardır. Bu alanlardan en az birinin tanımlanması zorunludur. Eğer iki bilgiye de sahip değilsek konuya göre fotoğrafa bir isim atanır.

- *Eser Başlığı (Zorunlu Alt Alan):* Fotoğrafçının fotoğrafa verdiği isim bu alanda tanımlanır. Eğer belirlenmiş bir isim yoksa seri, koleksiyon veya proje adı eğer bunlar da yoksa "Fotoğrafçının Adı - 1. Fotoğraf" şeklinde sırayla tanımlanır.
- *Seri (Hikaye); Koleksiyon veya Proje Adı:* Fotoğrafın yer aldığı koleksiyon, proje veya serinin ismi bu kısımda tanımlanır.

3) **Yer Alanı (Zorunlu Alan):** Fotoğrafı çekilen yer (…şelalesi, …kulesi, …meydanı vb.), şehir ve ülke isimlerinin tanımlandığı alanlardır. Bu bilgilerden en az birinin girilmesi zorunludur.
   - *Çekilen (Yer, Şehir, Ülke)(Zorunlu Alt Alan):* Yer, şehir ve ülke kısımları ayrı ayrı bu kısımda belirtilir. İsteğe bağlı olarak koordinat bilgisi de verilebilir. Bu bilgilerden en az birinin girilmesi zorunludur. Seçmeli alandır.

4) **Konu Alanı (Zorunlu Alan):** Fotoğrafta yer alan konunun belirli standartlar çerçevesinde, konu başlıkları ve anahtar kelimelerle tanımlandığı alandır. Anahtar kelimelerin de konu başlıklarının da girilmesi zorunludur.
   - *Konu Başlığı (Zorunlu Alt Alan):* Fotoğrafın konusu bu kısımda belirlenir. Bu alan için Türkçeleştirilmiş ve Türkiyelileştirilmiş bir konu başlıkları listesine ihtiyaç vardır. Fotoğrafın doğduğu Fransa, fotoğrafçılıkta ki diğer iki ekol olan Kanada ve İngiltere'ye bakıldığında kendilerine ait konu başlıkları listeleri kullandıkları görülmektedir. Kütüphanecilik alanında hali hazırda bir ihtiyaç olan bu durumun fotoğraf kataloglama konusunda da ihtiyaç olduğu ortadadır.
   - *Tür (Doğa, spor, sokak vb.):* Fotoğrafın belirli bir türü varsa bu alanda belirtilir. Türler; Hava, Mimari, Belgesel, Moda, Yiyecek, Manzara, Haber, Sanatsal, Portre, Spor, Sokak, Savaş, Vahşi Yaşam ("Top 15 Genres of Photography That you Need to Know," 2016) olarak tanımlanmıştır.
   - *Sahne (Su altı, gece, iç mekan vb.):* Fotoğrafın yer aldığı belirli bir sahne varsa bu alanda belirtilir. Sahneler alanı serbest alandır. Mekân adları, konseptler de sahne olabilir.

- *Arka Plan (Duvar, gökyüzü, vb.):* Fotoğrafa fon olan tek tip bir arka plan varsa bu alanda belirtilir. Arka Plan alanı da serbest olarak belirlenmiştir.
- *Renk (Varsa ağırlıkta olan bir veya iki renk):* Fotoğrafta yer alan baskın veya ayırt edici bir renk tonu varsa burada belirtilir. Seçim ara ve ana renkler arasından yapılır.
- *Anahtar Kelimeler (Zorunlu Alt Alan):* Konu başlıkları dışında kalan tanımlayıcı kelimelerin eklendiği serbest alandır.

5) Notlar ve Açıklama Alanı (Zorunlu Alan): Notlar alanına eklenen Olay bölümü zorunlu alandır. Fotoğrafta yer alan olayı kısaca bu bölümde anlatılır. Bu bölüm fotoğrafın özeti de sayılabilir. Fotoğrafın hikâyesi olarak yazılabilecek kısımlar bu bölümde belirtilir.

- *Notlar:* Fotoğrafla ilgili belirtilmesi gerekli görülen notlar bu kısımda belirtilir. Serbest metin alanıdır.
- *Alt Yazı:* Fotoğrafın alt metni olarak yayınlanacak olan, fotoğrafın tek cümlelik özetidir. Serbest metin alanıdır.
- *Açıklama:*
  - *Olay (Eylem, hareket; konuda ki durum)(Zorunlu Alt Alan):* Fotoğraftaki olayın ya da durumun açıklandığı alandır. Fotoğrafın tanımını yapar. Kim, nerede, ne yapıyor gibi soruların cevabını içerir. Serbest metin alanıdır.
  - *Kişi (Pozisyon):* Fotoğrafta yer alan kişi veya kişilerin karedeki pozisyonlarının belirtildiği bölümdür. Serbest metin alanıdır.
  - *Model Rolü (Modelin konuda ki görevi):* Fotoğrafa konu bir modelse (kişiyse) fotoğrafta ki konuya göre modelin rolünün anlatıldığı alandır.
  - *Nesne (Pozisyon):* Fotoğrafta yer alan nesnelerin ve hayvanların önemliyse yerlerinin anlatıldığı kısımdır. Serbest metin alanıdır.
  - *Kültür (Konunun ait olduğu bir kültür var ise belirtilir):* Fotoğraf belirgin bir kültürel alt yapıyı belgeliyorsa bu kısımda belirtilir. Serbest metin alanıdır.

6) **Tarih Alanı:** Fotoğrafın sağlama, yayınlanma ve dijitalleştirme tarihlerinin tanımlandığı alanlardır. Tarihler gün.ay.yıl şeklinde girilir. Zorunlu alan değildir.
   - *Sağlama Tarihi:* Fotoğrafın koleksiyona dâhil edildiği tarihtir.
   - *Yayınlanma Tarihi:* Eğer fotoğraf basılı veya elektronik bir mecrada yayınlanmışsa yayınlanma tarihi bu alanda belirtilir.
   - *Dijitalleştirme Tarihi:* Eğer fotoğraf sonradan dijitalleştirilmişse de bu alanda dijitalleştirilme tarihi belirtilir.

7) **Basım Yayım Alanı:** Fotoğrafın basım, sergi veya yarışma katılım bilgilerinin tanımlandığı alanlardır. Zorunlu alan değildir.
   - *Basım:* Eğer fotoğraf dijital veya basılı bir mecrada yayınlandıysa bu alanda yayımcı belirtilir.
   - *Sergi:* Eğer fotoğraf dijital veya basılı olarak bir sergide yer aldıysa bu alanda sergi adı belirtilir.
   - *Yarışma:* Eğer fotoğraf bir yarışmada ödül veya sergileme aldıysa bu alanda yarışma adı belirtilir.

8) **Anlaşmalar Alanı:** Fotoğrafın kullanımı ve telifiyle ilgili bütün hakların tanımlandığı alanlardır. Zorunlu alan değildir.
   - *İzin ve Ambargolar:* Fotoğrafın kullanımı ile ilgili kurumsal izinler ve yasaklar burada belirtilir.
   - *Telif Hakları:* Fotoğrafın telif hakları bu alanda belirtilir.
   - *Kullanım Hakları:* Fotoğrafın hak sahibinin belirlediği kullanım koşulları bu kısımda belirtilir.
   - *Model Sözleşmesi:* Fotoğrafta yer alan kişinin hakları alındıysa bu kısımda belirtilir.

9) **Çekim Bilgisi:** Fotoğrafın çekim yöntemi ile ilgili bilgilerin tanımlandığı alanlardır. Zorunlu alan değildir.

- *Çekim Tekniği (Pan tekniği, uzun pozlama, silüet vb.):* Fotoğrafik çekim tekniklerinden hangisinin kullanıldığı bu alanda belirtilir. Bu kısım serbest metin alanıdır teknikler belirli bir listeden seçilmezler.
- *Dikey Kesit (Kameranın konuya göre konumu; aşağıda, ortada, yukarıda):* Kameranın konuya ve yere göre yüksekliğinin belirtildiği alandır. Seçmeli alandır. Aşağıda, ortada veya yukarıda olarak seçilir.
- *Açı (Çekim açısı; sağ alttan, üstten, soldan vb.):* Kameranın konuya göre durduğu açının belirtildiği alandır. Bu kısım serbest metin alanıdır açıyı katalogcu tarif eder.
- *Uzaklık (Konuya veya özneye olan mesafe):* Kameranın konuya olan mesafesi bu alanda belirtilir. Bu kısım serbest metin alanıdır.
- *Yön (Yatay veya dikey):* Kameranın dik mi yan mı tutulduğu bu alanda belirtilir. Seçmeli alandır. Yatay veya dikey olarak seçilir.

10) **Etkinlik Alanı (Zorunlu Alan):** Fotoğrafın çekildiği etkinliğin tanımlandığı alanlardır. Zorunlu alan değildir.

- *Etkinlik:*
  - *Ad:* Etkinliğin adı bu alanda belirtilir.
  - *Tür:* Etkinliğin türü bu alanda belirtilir. Serbest metin alanıdır. Seminer, toplantı, festival, spor müsabakası… vb. bu kısımda tanımlanır.
  - *Tarih:* Etkinliğin başlangıç ve bitiş tarihleri bu alanda belirtilir. Gün.ay.yıl şeklinde tanımlanır.

4.1.2. Otomatik Alan

Otomatik Alan ise daha öncede üzerinde durulduğu gibi standardın kullanılacağı sistemin otomatik olarak fotoğraf dosyasından çekmesi beklenen alandır. Kullanılmakta olan bütün katalogların elektronik ortamda olduğu düşünülürse standart önerisi içinde sistem gereksinimi olmaması düşünülemez. Tasarlanan bu otomatik alanın ilk 3 alanının zorunlu olmasına eğer fotoğraf dosyasında bu bilgiler yoksa, eksikse, düzensizse veya

güvenilir değilse katalogcu tarafından elle doldurulmasına karar verildi. Otomatik olarak tanımladığımız alanın detayları ise şu şekildedir;

1) ID Alanı (Zorunlu Alan): Fotoğraflara sistem tarafından verilen tekil numaraların tanımlandığı alanlardır. Alfa-nümerik olacak olan bu tekil numaraların ilk üç harfi ait oldukları arşivin isim kodu olacak olup kalan rakamlarsa arşive giriş tarihine ve giriş sırasına göre verilecektir. Örneğin Hacettepe Üniversitesi Kütüphanesi'ne 28.04.2018 tarihinde girilen ilk fotoğraf için şu şekilde numara oluşturulacaktır: Hacettepe Üniversitesi Kütüphanesi: HÜK, giriş tarihi: 28042018 ve sıra numarası 1 olacak şekilde ID numarası HÜK280420181 olarak atanacaktır. Zorunlu alandır.

2) Fiziksel Niteleme Alanı (Zorunlu Alan): Fotoğraf dosyasının boyutlarının ve özelliklerinin çekildiği alanlardır. Zorunlu alandır.

- *Boyut (Zorunlu Alt Alan):* Fotoğrafın piksel olarak ölçülerinin çekildiği alandır.
- *Çözünürlük (Zorunlu Alt Alan):* Fotoğrafın dpi değerinin çekildiği alandır.
- *Dosya Türü (Zorunlu Alt Alan):* Fotoğrafın dosya türünün belirtildiği alandır (jpj, raw, png, tif… vb.).
- *Dosya Yolu:* Fotoğrafın dosya yolunun belirtildiği alandır. Fotoğrafın sunucuda nerede bulunduğunu gösterir.

3) Tarih Alanı (Zorunlu Alan): Fotoğrafın oluşturma (çekim) ve değiştirme (düzenleme veya aktarım) tarihlerinin çekildiği alandır. Gün.ay.yıl şeklinde tanımlanır. Zorunlu alandır.

- *Çekim Tarihi (Zorunlu Alt Alan):* Fotoğrafın çekildiği tarihtir.
- *Değiştirme Tarihi (Düzenleme):* Fotoğrafın bilgisayara aktarımı veya düzenlendiği tarihtir. Manuel olarak düzenlenebilir.

4) Kamera Bilgisi: Fotoğrafın çekildiği fotoğraf makinesinin marka-modelinin çekildiği alandır. Zorunlu alan değildir.

5) Kamera Ayarları (EXIF): Fotoğraf çekilirken kullanılan ayarların çekildiği alandır. Bilgiler gerçekle örtüşmüyor veya eksikse düzenlenebilir. Zorunlu alan değildir.

- *Diyafram:* F değeri olarak çekilir.
- *Enstantane:* Saniye değeri olarak çekilir.

- *ISO:* ISO değeri olarak çekilir.+
- *Poz Telafisi:* -/+ 5 değer aralığında çekilir.
- *Beyaz Dengesi:* Otomatik mi elle mi ayarlandığı bilgisi varsa çekilir.
- *Çekim Modu:* Özel bir çekim modu kullanıldıysa bilgisi çekilir.
- *Ölçüm Modu:* 3 ölçüm modundan (Nokta, ortalama, merkez ağırlıklı ortalama) hangisinin kullanıldığı bilgisi çekilir.
- *Odak Uzunluğu:* Kaç mm odak uzunluğunda çekim yapıldığı bilgisi varsa çekilir.
- *Flaş:* Flaş kullanılıp kullanılmadığı belirtilir.
- *Işık Kaynağı:* Bir ışık kaynağı bilgisi varsa çekilir.
- *Keskinlik Alanı:* Bir keskinlik bilgisi varsa çekilir.
- *Doygunluk:* Bir doygunluk bilgisi varsa çekilir.
- *Karşıtlık:* Bir karşıtlık bilgisi varsa çekilir.
- *Parlaklık:* Bir parlaklık bilgisi varsa çekilir

4.2. SİSTEM GEREKSİNİMLERİ

Standart alt yapısının tasarlanacağı bu kısımda kataloglama sisteminin yazılımsal gereksinimleri tanımlanacaktır.

1) Sunucu: Otomasyon sisteminin Linux Pardus kurulu bir sunucuda çalıştırılması gerekmektedir.
2) Yazılım Dili: Otomasyon sisteminin yazılım dilinin de açık kaynak kodlu olması gerekmektedir.
3) Veri tabanı: Otomasyon sisteminin veri tabanının da açık kaynak kodlu MYSQL veri tabanı olması gerekmektedir.
4) Alan: Her 1000 fotoğraf için 100gb sabit disk alanı ayrılması gerekmektedir.
5) Otomatik Alan: Otomatik alanın bilgileri çekmesi ama bu bilgilerin düzenlenebilir olması gerekmektedir.
6) Otorite Listeleri: Kişi, yer, seri… vb. isimlerin listeler üzerinden çekilmesi gerekmektedir. Bu sebeple sistem otorite listeleri oluşturabilmelidir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Standart önerisi geliştirmeyi amaçlayan çalışmada, farklı birçok alandan ve değişik görüşten faydalanılmıştır. Bu süreçte, fotoğrafın dünyadaki ve ülkemizdeki yeri ortaya konulmuştur. Fotoğrafın bilgi merkezlerindeki rolünün değerlendirilmiş, geliştirilen uygulamalar irdelenmiş ve eksikleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Bilginin ve fotoğrafın tarihini izlediğimiz çalışma boyunca kilometre taşları oluşturuldu. Fotoğrafın kapsamı, gücü ve değeri irdelendi. Bilgi merkezlerinin bu alana eğilişi ve önemseyişi kronolojik olarak ele alındı. Bu süreçte fotoğrafın gerçek anlamda tanımlanmasının eksik olduğu görüldü. Keza birçok farklı kuruluş fotoğrafı tanımlamak için "bilgi uzmanı" gözü ile standart çalışmaları yürütse de fotoğrafın diğer kullanıcı ve üreticilerinin fikirlerine bu çalışmalarında yer vermemiştir. Bu da fotoğrafın "eksik" nitelenmesine yol açmaktadır.

Çalışma, ana ve alt alanları ile dijital fotoğrafı en geniş şekilde tanımlayabilmek için tasarlanmıştır. Yapılan karşılaştırmalar ve değerlendirmeler bu sonucu doğrular niteliktedir. Çalışmanın seyri boyunca çeşitli değerlendirmelere tabi tutulan standart taslağı, çalışma sonucunda öneri haline gelmiştir. Derleme ve görüşmeler aşamasında genel halini alan taslak, Türkiye'deki uygulamalarla karşılaştırıldıktan sonra yeniden değerlendirilmiş ve bir öneri haline dönüşmüştür. Karşılaştırma sürecinde taslağa en yakın sonuçları veren Dublin Core standardı, taslağın 6 ana ve 42 alt alanını karşılayamamıştır. Buna karşın taslak, Dublin Core standardının sadece dil alanını karşılayamamıştır. Dolayısıyla taslağın, Dublin Core standardından çok daha geniş bir tanımlama yelpazesi olduğu görülmektedir. Öte yandan çok daha fazla detaya inen IPTC Standardı ise detaylandırma konusunda taslağın 11 ana ve 53 alt alanını karşılayamamıştır. Bu kapsamda taslak, dijital fotoğrafı derinlemesine tanımlayarak diğer standartlardan daha işlevsel olduğunu kanıtlamıştır.

Dünya genelinde ortaklaşa yürütülen ve geliştirilen standartlarında kullanım alanı giderek daralırken ülkemizde henüz bir standartlaşma çalışması dahi yürütülmemiştir. Genel standartlarla durum idare ediliyor olsa da sonuç olarak fotoğraflar tam anlamıyla tanımlanamadığı için bulunamayacak ve arşivlerde yitip gideceklerdir. Sonuç olarak fotoğrafın tanımlanması görsel bir materyal olması sebebiyle hayatidir. Çünkü bir yazılı eseri metin içi kelimelerden bulabilirsiniz fakat fotoğrafın metin taramalarında bulunabilmesinin tek yolu iyi bir tanımlamadan geçmektedir.

Elde edilen sonuçlar doğrultusunda çalışmanın önerileri şu şekildedir:

- Öncelikle derleme kanunu revize edilerek fotoğrafa daha geniş ve tanımlayıcı bir alan ayırmak gereklidir. Fotoğraf derlenmesi gereken bir yapıtsa da bir yayınevi işin içinde olmadığı için bu belge gerekli şekillerde denetlenememekte ve derlenememektedir.
- Görsel tarihe sahip çıkma yolunda farklı kurumlarda derleniyor da olsa dijital fotoğraf kataloglama standart önerisi kullanarak ortak bir yapı oluşturulmalıdır. Standart önerisi sayesinde Türkiye Fotoğrafları Toplu Kataloğu oluşturma şansı da doğacaktır.
- Standart önerisinin işlevsel olabilmesi için kendi konu başlıkları listemizi de oluşturma yoluna gidilmelidir. Bu aşamada Amerika örneği alınarak revize edilebilir. Fakat kesinlikle kültürel alt yapımıza göre yeniden tasarlanmalıdır.
- Standart önerisinin kullanılacağı kurumlar sistem gereksinimlerini standart önerisine uygun hale getirmelidirler. Sistem gereksinimlerine zaten çalışmada yer verildi.
- Fotoğrafların kataloglaması yapılacak kurumlarda bu işi fotoğrafçılık eğitimi de almış uzmanlar yapmalıdır. Bu sebeple fotoğraf kataloğu yapacak kişiler yetiştirilmelidir.
- Fotoğrafları kataloglayacak uzmanları yetiştirme adına bilgi ve belge yönetimi bölümleri ile fotoğraf bölümleri ortak çalışmalıdır. Bilgi ve belge yönetimi bölümlerinin son senesine seçmeli olarak fotoğrafçılıktan dersler eklenerek öğrenciler bu alanda bilgilendirilmelidir.
- Derleme dışında kalan kurum ve kuruluşların geriye dönük arşivleri de taranarak dijital ortama aktarılmalı, kataloglaması yapılmalı ve erişime açılmalıdır. Bu konuda devlet iş birliğine teşvik edici olmalı ve bu tip projeleri fonlamalıdır.
- Bu çalışmalara sivil toplum kuruluşları (Örneğin fotoğraf dernekleri) da dahil edilmeli ve ellerinde yer alan dermeleri bu ortak havuza aktarmaları sağlanmalıdır. Bu yöntem de iş birliği esas alınarak yapılmalı ve devlet desteğinde olmalıdır
- Böylesi bir projeyi Milli Kütüphane başta olmak üzere mesleki STK'lar, Türk Tarih Kurumu, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Kültür Bakanlığı birlikte yürütmelidir.

Eğer ki fotoğraf konusunda ortaya bir ciddiyet koymaz ve bu yapılandırmalara gitmezsek yükselen teknoloji ile birlikte durum içinden çıkılmaz bir hal alacaktır. Şimdiki koşullarda bile yönetilmesi zor olan görsel hafıza gün geçtikçe daha da büyüyecektir. Bu sebeplerle yetkili kurumlar üstüne düşeni yapmalı ve bu eksikliğimize çare olacak çalışmalara ön ayak olmalıdır. Akademisyenler bu konuda farkındalık yaratmaya

çalışmalı ve konuyu bilimsem çalışmaları ile desteklemelidirler. Standart önerisinin bu yolda bir kilometre taşı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

About the Collection - Library and Archives Canada. (n.d.). Retrieved April 19, 2018, from http://www.bac-lac.gc.ca/eng/about-us/about-collection/Pages/about.aspx

About Us. (2017). Retrieved May 23, 2018, from Smithsonian website: http://www.si.edu/about/

Akiyama, K., Alberdi, A., Alef, W., Asada, K., Azulay, R., Baczko, A.-K., … Yamaguchi, P. (2019). First M87 Event Horizon Telescope Results. IV. Imaging the Central Supermassive Black Hole. *The Astrophysical Journal*, *875*(1), L4. https://doi.org/10.3847/2041-8213/ab0e85

Alar, H. (2001). Kütüphaneciliğin Tarihçesi ve İlk Kütüphaneler. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (16). Retrieved from http://dergipark.gov.tr/ataunitaed/issue/2844/38934

Alexander, A., & Meehleib, T. (2001). The Thesaurus for Graphic Materials: Its History, Use, and Future. *Cataloging & Classification Quarterly*, *31*(3–4), 189–212. https://doi.org/10.1300/J104v31n03

Anadolu Ajansı. (2015). Anadolu Images. Retrieved May 27, 2018, from https://www.anadoluimages.com/aboutanadoluagency

Aslan, E. (2008). Tarih Öğretiminde Fotoğraf Kullanımı. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, *24*, 82–91.

Atılgan, M. (2005). Başlangıcından 19. Yüzyıla Tıp Kütüphaneleri. *ÜNAK'05: Bilgi Hizmetlerinin Organizasyonu ve Pazarlanması*, 91–119. Retrieved from http://kaynak.unak.org.tr/bildiri/unak05/u05-12.pdf

AV&IT Standardization Committee. (2010). *Jeita Cp − 3451C. Exchangeable image file format for digital still cameras: Exif Version 2.3* (p. 191). p. 191. Japan Electronics and Information Technology Industries Association.

Avcı, N. (2000). İslam Dünyası Kütüphaneciliğinin Doğuşu ve İlk Örnekleri. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *1*(1), 5–14. Retrieved from http://sbd.ogu.edu.tr/makaleler/1_OzelSayi_Makale_1.pdf

Aydın Altay, S. (2014). Yıldız Albümlerinden Yıldız Porselenlerine İstanbul Manzaraları. *Art-Sanat, 2*.

Barlow, W. (1847). *The Smithsonian Institution, for the Increase and Diffusion of Knowledge Among Men: An Address on the Duties of Government, in Reference Chiefly to Public Instruction : with the Outlines of a Plan for the Application of the Smithsonian Fund to that Object*. B.R. Barlow.

Bayter, M. (2009a). Kataloglama Nereye Gidiyor ? *Türk Kütüphaneciliği, 23*(1), 134–150. Retrieved from http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/viewFile/461/452

Bayter, M. (2009b). *Web Sitelerinin Kimliklenmesi: Üst Veri (Metadata)*. İstanbul: Hiper Link.

Bayter, M. (2012). AAKK, AAKK1, AAKK2, AAKK3 ve RDA. In S. Kurbanoğlu, U. Al, Y. Tonta, & N. Ö. Uçak (Eds.), *3. Uluslararası Değişen Dünyada Bilgi Yönetimi Sempozyumu* (pp. 169–175). Retrieved from http://by2012.bilgiyonetimi.net/proceedings/bayter.pdf

Benson, A. C. (2009). The Archival Photograph and Its Meaning : Formalisms for Modeling Images. *Journal of Archival Organization*, *7*(4), 148–187. https://doi.org/10.1080/15332740903554770

Berg, B. L. (2015). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Konya: Eğitim Yayınevi.

Betz, E. W. (Ed.). (2002). *Graphical Materials: Rules for Describing Original Items and Historical Collections* (2nd ed.). Washington, D.C.: Library of Congress.

Bibliothèque Nationale de France. (2018). BnF - Collections of the Prints and Photographs Department. Retrieved April 12, 2018, from http://www.bnf.fr/en/bnf/dpt_est_eng/s.collections_prints_photographs.html

Bitri, E., & Keseroğlu, H. S. (2015). Uluslararası Kataloglama İlkeleri Bildirgesi. *Türk Kütüphaneciliği*, *29*(1), 128–141.

Budak, Z. (2018). *Görüntü Mekan İlişkisinde İmge* (Hacettepe Üniversitesi). Retrieved from http://www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11655/4541/zekiye budak.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Büyükdeniz, A. (2008). *Yerkürenin Renkleri: Colours of the Globe* (2. bsk.; E. Şahin, Ed.). İstanbul: Albaraka Türk Yayınları.

Candan, B. (2013). Türk Kültüründe Kütüphaneler v e Eğitim Hayatımıza Etkileri: Cumhuriyet Öncesi Dönem. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *4*(2), 105–124.

Casson, L. (2001). *Libraries in the Ancient World*. London: Yale University Press.

Çavdar, T. (n.d.). Vakıf Kütüphaneleri. *Vakıflar Dergisi Özel Sayısı*, 54–57. Retrieved from http://www.academia.edu/download/36954748/Cavdar.pdf

Committee on Descriptive Standards. (2000). *ISAD(G): General International Standard Archival Description*. 1–91. https://doi.org/10.1017/S0940739197000234

Council of the Society of American Archivists. (2013). *Describing Archives: A Content Standard* (2nd ed.; SAA Standards Committee, Ed.). Chicago: The Society of American Archivists.

Courrier, N. (2017). *Picturing Archives : The National Photography Collection , Public Archives of Canada , 1975-1986* (University of Manitoba / University of Winnipeg Winnipeg). Retrieved from https://mspace.lib.umanitoba.ca/bitstream/handle/1993/32568/Courrier_Nicole.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Demir, M. (n.d.). *Gazete Haberciliğinde Haber Fotoğrafçılığı, Manipülasyon ve Etik* (pp. 1–20). pp. 1–20. Retrieved from http://www.academia.edu/7759929/GAZETE_HABERCİLİĞİNDE_HABER_FOTOĞRAFÇILIĞI_MANİPÜLASYON_VE_ETİK

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü. (2014). Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Tarihçesi - T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü. Retrieved May 28, 2018, from http://www.devletarsivleri.gov.tr/icerik/236/devlet-arsivleri-genel-mudurlugu-tarihcesi/

Dollar Consulting. (2001). Archival Preservation of Smithsonian Web Resources: Strategies, Principles and Best Practices. In *Smithsonian Institution Archives*. Retrieved from https://siarchives.si.edu/sites/default/files/pdfs/dollar_report.pdf

Dublin Core Metadata Initiative. (2013). DCMI: Dublin Core Metadata Element Set, Version 1.1: Reference Description. Retrieved August 13, 2018, from http://dublincore.org/documents/dces/

European Union. (2018). Photography - Europeana Collections. Retrieved April 30, 2018, from Europeana website: https://www.europeana.eu/portal/en/collections/photography

Fatih Belediyesi. (2011). İstanbul Fotoğraf Müzesi. Retrieved May 28, 2018, from http://www.istanbulfotografmuzesi.com/index.html

Fotoğrafçılık. (1992). In *Meydan Larousse Büyük Lugat ve Ansiklopedi* (p. 203). Sabah.

Fotoğrafçılık. (1993). In *Temel Britanica: Temel Eğitim ve Kültür Ansiklopedisi* (p. 7). Ana Yayıncılık.

Fotoğrafçılık. (2004). In *Ana Britanica Genel Kültür Ansiklopedisi* (p. 67). Ana Yayıncılık.

Gezgin, S. (2002). *Basında Fotoğrafçılık* (2nd ed.). İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi.

Gombrich, E. H. J. (1997). *Sanatın Öyküsü*. Ankara: Remzi Kitabevi.

Grafik ve Fotoğraf Pinhole (İğne Deliği) Kamera. (2012). Retrieved from http://megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/Pinhole %28İğne Deliği%29 Kamera.pdf

Graphic Materials: Rules for Describing Original Items and Historical Collections. (2013). Retrieved June 1, 2017, from Library of Congress website: https://www.loc.gov/rr/print/gm/graphmat.html

Gündüz, M. (1978). İslâm'da Kitap Sevgisi ve İlk Kütüphaneler. *Vakıflar Dergisi*, *11*, 165–200. Retrieved from http://acikerisim.fsm.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11352/1157/Gündüz.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Hedgecge, J. (2006). *Her Yönü ile Fotoğraf Sanatı*. İstanbul.

Idealliance. (n.d.). About Idealliance - Idealliance. Retrieved June 6, 2018, from https://www.idealliance.org/about

Idealliance. (2006). *Publishing Requirements for Industry Standard Metadata Guide to the PRISM Digital Image Management Metadata Encoding* (Vol. 2006, pp. 1–56). Vol. 2006, pp. 1–56.

International Federation of Library Associations and Institutions. (2007). *International Standard Bibliographic Description (ISBD)*. (April), 320. https://doi.org/10.1515/9783110263800

International Press Telecommunications Council. (2007). *Photo Metadata White Paper* (11th ed.). Retrieved from https://www.iptc.org/std/photometadata/0.0/documentation/IPTC-PhotoMetadataWhitePaper2007_11.pdf

International Press Telecommunications Council. (2010). *IPTC Standard: Photo Metadata* (pp. 1–55). pp. 1–55. International Press Telecommunications Council.

Işık, G. (2010). *Yüzey Üzerine Işık Yoluyla Resmetmenin Aygıtı Camera Obscura'ın Ortaya Çıkışı ve Kullanım Alanları*. Anadolu Üniversitesi.

İslam Tarihi Asiklopedisi. (n.d.). Retrieved May 9, 2015, from http://www.ehlisunnetbuyukleri.com/Islam-Tarihi-Ansiklopedisi/Detay/KUTUPHANE/480

İstanbul Üniversitesi. (2018). Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı Nadir Eserler Kütüphanesi. Retrieved June 13, 2018, from http://kutuphane.istanbul.edu.tr/tr/content/katalog/fotograf-albumleri-dizini

İyicioğlu, A. L. (2006). *Işık Algılama ve Görüntü Oluşturma Yöntemlerine Göre Dijital Fotoğraf Makinelerinin İncelenmesi*. Marmara Üniversitesi.

Kanburoğlu, Ö. (2007). *A'dan Z'ye Fotoğraf* (2nd ed.). İstanbul: Say Yayınları.

Kaptan, S. (1998). *Bilimsel araştırma ve gözlem teknikleri*. Ankara: Tekışık Matbaası.

Karaoğlu, Y. (2009). *Görsel Bir Sanat Dalı Olarak Fotoğraf ve Yeni İletişim Ortamlarının fotoğraf Sanatındaki Kullanımı*. Marmara Üniversitesi.

Katalog. (1992). In *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi* (p. 649). Milliyet.

Keseroğlu, H. S. (2006). *Kataloglama Kuralları: Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları 2* (Gözd. Geç.). İstanbul: Mep Kitap.

Keseroğlu, H. S., & Demir, G. (2016). Antikçağda Bilim ve Kütüphane. *Türk Kütüphaneciliği*, *3*(30), 365–397.

Kim's Story History. (1997). Retrieved May 24, 2017, from The Kim Foundation International website: http://www.kimfoundation.com/modules/contentpage/index.php?file=story.htm&ma=10&subid=101

Kılıç, L. (2008). *Fotoğraf ve Sinemanın Toplumsal Tarihi*. Ankara: Dost Kitabevi.

Kılıç, L. (2015). *Fotoğraf Kültürü* (M. Bozkaya, Ed.). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Kılıç, L., Bodur, F., Göktan, M. Ç., Çetin, O. C., & Kanburoğlu, Ö. (2016). Fotoğrafın Tarihi. In F. Bodur (Ed.), *Fotoğraf Tarihi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Klijn, E., & Lusenet, Y. De. (2004). *SEPIADES. Cataloguing photographic collections*. Amsterdam: European Commission on Preservation and Access.

Köklü, E. (2009). *Müze, Arşiv, Kütüphane Malzemesi ile Kataloglama İlişkisi*. İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Kusnerz, P. A. (1992). *Picturing the past: Photographs at the Library of Congress, 1865-1954*. The University of Michigan.

Kütüphane. (2004). In *Ana Britanica Genel Kültür Ansiklopedisi* (p. 207). Ana Yayıncılık.

Law, D. (2013). The Universal Library: Realising Panizzi's Dream. In D. Baker & W. Evans (Eds.), *A Handbook of Digital Library Economics: Operations, Collections and Services* (pp. 233–235). Cambridge: Chandos.

Library and Archives Canada. (2018a). Cataloguing and Metadata - Library and Archives Canada. Retrieved April 12, 2018, from http://www.bac-lac.gc.ca/eng/services/cataloguing-metadata/Pages/cataloguing-metadata.aspx

Library and Archives Canada. (2018b). Search All - Library and Archives Canada. Retrieved April 12, 2018, from http://www.collectionscanada.gc.ca/lac-bac/search/all

Metadata for Images in XML Standard (MIX). (2015). Retrieved June 5, 2017, from Library of Congress website: http://www.loc.gov/standards/mix//

Milli Kütüphane. (2016). Istatistikler. Retrieved May 27, 2018, from http://www.mkutup.gov.tr/tr/Sayfalar/Hakkimizda/Istatistikler.aspx

Milli Kütüphane. (2018). Tarihce-Kronoloji. Retrieved May 27, 2018, from http://www.mkutup.gov.tr/tr/Sayfalar/Hakkimizda/tarihce-kronoloji.aspx

Museums & Galleries Commission. (1996). Standards in the Museum Care of Photographic Collections 1996. In *Collections* (7th ed.). London: Museums & Galleries Commission.

Newhall, B., Gernsheim, H. E. R., & Rosenblum, N. (n.d.). History of Photography. Retrieved December 12, 2017, from Britannica website: https://www.britannica.com/technology/photography

OCLC. (2001). What is WorldCat? [WorldCat.org]. Retrieved May 12, 2019, from https://www.worldcat.org/whatis/default.jsp

OCLC. (2013). FAST (Faceted Application of Subject Terminology). Retrieved May 29, 2018, from https://www.oclc.org/research/themes/data-science/fast.html

Odabaş, B. (2012). Türk Sinemasının kuruluşunda ordunun rolü, belge(sel) film ve kurtuluş savaşı filmleri. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisii*, (24). https://doi.org/10.17064/IÜIFHD.80627

Ow Yeong, W. K. (2013). 'Our Failure of Empathy': Kevin Carter, Susan Sontag, and the Problems of Photography. *Pieces: A Journal of the Arts, Humanities, and Social Sciences*, *1*(1), 9–17. https://doi.org/10.14324/111.2058-492X.002

Parsa, A. F. (2007). İmgenin Gücü ve Görsel Kültürün Yükselişi. *Fotoğrafya Sanal Fotoğraf Dergisi*, *19*, 14. Retrieved from http://fotografya.fotografya.gen.tr/cnd/index.php?id=226,329,0,0,1,0

Parsons, E. A. (1952). *The Alexandrian Library: Glory of the Helenic World*. Amsterdam: The Elsevier Press.

Payne, E., & Krieger, T. (1976). Catalogs and Catalogers: Evolution Through Revolution. *Journal of Academic Librarianship*, *2*(4), 178–179. Retrieved from http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=lih&AN=13241763&site=ehost-live

Photographs. (2009). Retrieved May 22, 2018, from https://www.bl.uk/collection-guides/photographs

Prakel, D. (2012). *Görsel Fotoğrafçılık Sözlüğü*. İstanbul: Literatür Yayınları.

Prints and Photographs Division staff. (2018). About the Prints and Photographs Division: Background and History (Prints and Photographs Reading Room, Library of Congress). Retrieved April 19, 2018, from Library of Congress website: http://www.loc.gov/rr/print/prints_and_photographs_division_background.html

Reeves, E. (2016). Reeves Archive. Retrieved December 8, 2017, from http://www.reevesarchive.co.uk

Reference Services. (2018). *Library and Archives Canada*. Ottawa: Library and Archives Canada.

Report to the Smithsonian Institution Archives and Special Collections Council (SIASC). (2002). *Data Elements and Recommended Standards for Archival Description of Photographs and Photograph Collections*. Retrieved from sirismm.si.edu/siris/photographcollectionsdescription.doc

Rudd, B. W. (1971). Notable Dates in American Copyright 1783-1969. *Quarterly Journal of the Library of Congress*, (2), 137–143. Retrieved from www.copyright.gov/history/dates.pdf

Sayers, W. C. B., & Stewart, J. D. (1913). *The Card Catalogue A Practical Manual For Public and Private Libraries: Including Other Uses of Cards In Libraries*. London: Grafton & Company.

Sayısal Fotoğrafçılık. (2004). In *Ana Britanica Genel Kültür Ansiklopedisi* (p. 176). Ana Yayıncılık.

Schlereth, T. J. (1980). Mirrors of the past: historical photography and American history. *Artifacts and the American Past*, pp. 11–47.

Science and Media Museum. (2018). Research the collection | National Science and Media Museum. Retrieved May 24, 2018, from https://www.scienceandmediamuseum.org.uk/researchers/research-collection

Şehsuvaroğlu, B. N. (1978). Tarihte ve Bizde Kütüphane. *Türk Kütüphaneciler Derneği*

Bülteni, *27*(1), 1–9.

Şenalp, L. (1957). Eski Çağlarda Kütüphaneler. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, *6*(4), 41–44.

Strout, R. F. (1956). The Development of the Catalog and Cataloging Codes. *Library Quarterly*, *26*(4), 254–275. Retrieved from http://polaris.gseis.ucla.edu/gleazer/296_readings/Strout.pdf

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü. (2018). Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Katalog Tarama. Retrieved May 28, 2018, from https://katalog.devletarsivleri.gov.tr/Sayfalar/Arama/Arama.aspx

Tekin, E. C. (n.d.). *Kitap ve Kütüphane Tarihinin Dönüm Noktası: Asurbanipal Kütüphanesi*.

TFSF. (2017). Fotoğraf Terimleri Ansiklopedik Sözlüğü. Retrieved April 4, 2017, from http://www.tfsf.org.tr/fotograf_terimleri_sozlugu.asp#F

The City of Edinburgh Council. (n.d.). Home - Edinburgh. Retrieved May 27, 2018, from https://yourlibrary.edinburgh.gov.uk/web/arena/home

Thesaurus For Graphic Materials - About the Thesaurus for Graphic Materials. (2010). Retrieved from http://www.loc.gov/pictures/collection/tgm/

Top 15 Genres of Photography That you Need to Know. (2016). Retrieved September 4, 2018, from https://www.shawacademy.com/blog/top-15-genres-of-photography-that-you-need-to-know/

Topdemir, H. G. (2002). *Modern Optiğin Kurucusu İbn'ül Heysem*. Ankara: Atatürk KMültür Merkezi Başkanlığı.

Trustees of the British Museum. (2017). Photography at the Museum: a developing story – The British Museum Blog. Retrieved February 6, 2018, from https://blog.britishmuseum.org/photography-at-the-museum-a-developing-story/

Türk Dil Kurumu. (2017a). Büyük Türkçe Sözlük. Retrieved March 1, 2017, from Türk Dil Kurumu website: www.tdk.gov.tr

Türk Dil Kurumu. (2017b). Güncel Türkçe Sözlük. Retrieved April 4, 2017, from Türk Dil Kurumu website:

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.58b603ae295085.80710127

Ulu, C. (2012). Çanakkale Muharebeleri Sırasında Basının Propaganda Aracı Olarak Kullanılması : Harp Mecmuası Örneği. *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı*, *10*(12), 61–83.

VEKAM. (2018a). HAKKINDA | VEKAM. Retrieved May 28, 2018, from https://vekam.ku.edu.tr/tr/content/hakkinda

VEKAM. (2018b). KOLEKSİYON | VEKAM. Retrieved May 28, 2018, from https://vekam.ku.edu.tr/tr/content/koleksiyon-0

Visual Materials: Processing; Cataloging Bibliography - Guides, Reference Aids, and Finding Aids (Prints and Photographs ReadingRoom, Library of Congress). (n.d.). Retrieved May 14, 2018, from http://www.loc.gov/rr/print/resource/vmbib.html

Visual Resources Association. (2014). *VRA Core 4.0 Introduction*. Retrieved from http://www.loc.gov/standards/vracore/VRA_Core4_Intro.pdf

VRA Core Oversight Committee. (2017). VRA Core Support Pages: About The Core. Retrieved June 5, 2017, from http://core.vraweb.org/

Webrazzi. (2015). Instagram'a her gün 70 milyon fotoğraf yükleniyor. Retrieved September 8, 2018, from https://webrazzi.com/2015/07/13/instagram-fotograf-yukleme-sayisi/

Wikipedia. (n.d.). Victoria and Albert Museum. Retrieved December 13, 2017, from Wikipedia website: https://en.wikipedia.org/wiki/Victoria_and_Albert_Museum

Wikipedia. (2009). View from the Window at Le Gras, 1826–27 (manually enhanced version). Retrieved April 21, 2017, from Wikipedia website: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/5c/View_from_the_Window_at_Le_Gras%2C_Joseph_Nicéphore_Niépce.jpg

Wikipedia. (2015). Nguyễn Ngọc Loan. Retrieved May 25, 2017, from Wikipedia website: https://tr.wikipedia.org/wiki/Nguyễn_Ngọc_Loan

Wikipedia. (2017a). Aldus Manutius. Retrieved May 11, 2017, from Wikipedia website: https://en.wikipedia.org/wiki/Aldus_Manutius

Wikipedia. (2017b). Elizabeth Eastlake. Retrieved January 3, 2018, from Wikipedia website: https://en.wikipedia.org/wiki/Elizabeth_Eastlake

Wikipedia. (2017c). The Great Exhibition. Retrieved December 13, 2017, from Wikipedia website: https://en.wikipedia.org/wiki/The_Great_Exhibition%0A

Wikipedia. (2018). The Vulture and The Little Girl.

Yale University. (2016). *Beinecke Cataloging Manual - Graphical Materials Cataloging*. Retrieved from http://beinecke1.library.yale.edu/info/bookcataloging/graphic_material.htm

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (9th ed.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldız, N. (2003). *Kalıntılar ve Edebi Kaynaklar Işığında Antikçağ Kütüphaneleri*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

EKLER

EK 1. Görüşme Formu

Görüşmeci: Nuh Mehmet Topkaraoğlu

Giriş

Merhabalar. Adım Nuh Mehmet Topkaraoğlu. Atatürk Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü Bölümünde Yüksek Lisans öğrencisiyim. Dijital fotoğrafların kataloglanması üzerine bir çalışma yürütüyorum. Dünyanın aksine ülkemizde fotoğrafların tanımlanması ve korunması için gerekli çaba gösterilmemektedir. Ülkenin görsel hafızası denetimsiz biçimde farklı kurumlarda farklı sistemler altında barınmaktadır. Bu çalışmada amacımız dijital fotoğraflara özgü bir kataloglama standardı önerisi sunmaktır. Bu sayede görsel mirasımızı koruyabilmek adına bir adım atmış olacağımıza inanıyoruz. Geliştirmeye çalıştığımız yapıyı bu aşamaya uluslararası standartların karma edilmiş ve düzenlenmiş hali olarak getirdik. Bu aşamadan sonra ise bu işin uygulamacıları ve üreticileri olan sizlere de danışarak daha işlevsel bir model tasarlamayı istemekteyiz. Samimi yardımlarınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Sorular:

1. Bir fotoğrafı tanımlamak (ve arayıp bulmak) için fotoğrafın hangi bilgilerinin kaydedilmesi gerektiğini düşünüyorsunuz?
2. Aşağıda yer alan öneriyi incelediğinizde gereksiz veya eksik gördüğünüz alanlar ve alt alanlar var mıdır? Varsa nelerdir?
3. Aşağıda yer alan altı çizili alanların gerekli olduğunu düşünüyor musunuz? Olumlu ve olumsuz yorumlarınız nelerdir?

Fotoğraf Kataloglama (Tanımlama) Standardı Taslağı

1) ID Alanı: Fotoğraf Numarası (Arşivdeki fotoğrafların tekil numaraları)

2) Sorumluluk Alanı: Fotoğrafçı, Koleksiyon Sahibi (Fotoğrafçı dışında ise), Ajans Bilgisi (Fotoğrafçı ajans ile çalışıyorsa), Model Adı, Arka Plan Destek (Işıkçı, sisçi v.b)

3) Başlık ve Açıklama Alanı: Eser Başlığı, Seri (Hikaye); Koleksiyon veya Fotoğraf Adı, Alt Yazı, Açıklama, Dosya Adı

4) Basım Yayım Alanı: Basım*, Sergi*, Yarışma*

5) Fiziksel Niteleme Alanı: Çözünürlük, Bit Derinliği, Boyut, Dosya Türü, Klasör Yolu

6) Yer Alanı: Çekilen (Yer, Şehir, Ülke), Çekildiği Yer (Fotoğrafın çekim noktası; Galata kulesinden gibi)*.

7) Tarih Alanı: Oluşturma Tarihi**,** Değiştirme Tarihi (Düzenleme), Sağlama Tarihi, Yayınlanma Tarihi*

8) Konu Alanı: Anahtar Kelimeler, Konu Başlığı

9) Anlaşmalar Alanı: İzin ve Ambargolar, Telif Hakları, Kullanım Hakları, Model Sözleşmesi*

10) Notlar Alanı: Notlar

11) Kamera Bilgisi: Kamera (Marka-Model)

12) Kamera Ayarları (EXIF): Diyafram, Enstantane, ISO, Poz Telafisi, Beyaz Dengesi, Çekim Modu, Ölçüm Modu, Odak Uzunluğu, Flaş, Işık Kaynağı, Keskinlik Alanı, Doygunluk, Karşıtlık, Parlaklık

13) Düzenleme Bilgisi: Düzenleme Programı Alanı (Photoshop, Lightroom v.b.)

14) Çekim Bilgisi: Tür (Doğa, spor, sokak v.b.), Çekim Tekniği (Pan tekniği, uzun pozlama, silüet v.b.), Dikey Kesit (Kameranın konuya göre konumu; aşağıda, ortada, yukarıda), Açı (Çekim açısı; sağ alttan, üstten, soldan v.b.), Uzaklık (Konuya veya özneye olan mesafe), Yön (Yatay veya dikey), Çerçeveleme (Varsa doğal çerçeve tanımlanır, veya fotoğrafa dâhil edilen ve edilmeyen etmenler belirtilir)

15) Kompozisyon Bilgisi: Sahne (Su altı, gece, iç mekan v.b.), Arka Plan (Duvar, gökyüzü, v.b.), Renk (Varsa ağırlıkta olan bir veya iki renk), Kişi (Pozisyon), Model Rolü (Modelin konuda ki görevi), Nesne (Pozisyon), Kültür (Konunun ait olduğu bir kültür var ise belirtilir)

16) Etkinlik: Olay (Eylem, hareket; konuda ki durum), Etkinlik (Ad, Tür, Tarih)

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Nuh Mehmet TOPKARAOĞLU
Doğum Yeri ve Tarihi	B. Almanya / Tuttingen
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Hacettepe Üniversitesi / Bilgi ve Belge Yönetimi
Y. Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi / Bilgi ve Belge Yönetimi
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
Bilimsel Faaliyetler	-Türk Kütüphaneciliği Dergisi Cilt 26, Sayı 4 Tanıtım Değerlendirme -Türk Kütüphaneciliği Dergisi Cilt 27, Sayı 2 Görüşler (Açık ve Kapalı Ofis Danışma Hizmetlerinin Değerlendirilmesi)
İş Deneyimi	
Stajlar	TBMM Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkanlığı
Projeler	Discussing Youth Employmentt o EU TR-51-E62-2012-R3 Projesi katılımcısı ve fotoğrafçısı
Çalıştığı Kurumlar	Bozok Üniversitesi Kütüphanesi 2011-2015 Çukurova Üniversitesi 2015-Halen
İletişim	
Eposta Adresi	dewroomy@gmail.com
Tarih	